హేమలత

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

హేమలత

మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ
శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

హేమలత

ప్రథమ ముద్రణ

1986

ముద్రణ:

శ్రీ లక్ష్మి గణేష్

వెల: రు. 14-00

వాహినీ ప్రచురణాలయం
విజయవాడ-2

విషయ సూచిక

మొదటి ప్రకరణము

ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమయ సమయమున శరీరమునందంతట భస్మముఁ బూసికొని కాషాయాంబరములఁ గట్టుకొనిన యొక మార్గస్థుఁడు యమునానది వైపునకు వచ్చుచుండెను. అతఁ డేగ్రామము నుండి వచ్చుచుండెనో యేగ్రామమునకుఁ బోవుచుండెనో యేఱిఁగిన వారెవ్వరును లేరు. మార్గ మధ్యమున నొకరిద్ద ఱాతనిని బలుకరించిరి కాని వారికతఁ డెట్టి ప్రత్యుత్తరమును నీయలేదు. అది వేసవి కాల మగుటచేతను, సకలజంతు భయంకరముగా నామధ్యాహ్నమున వీఁచుటచేతను, నామనుష్యుఁడు మార్గాయాసము వలన డస్సియుండెను. అతని యాయాసమునుబట్టి దూరప్రయాణము నతఁడు చేసెనని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఆతఁడు రమారమి నలువది సంవత్సరముల వయస్సు గలిగియున్నను, నంత వయస్సుగల వాని వఁలె గన్పడఁడు. ఆ మనుష్యుఁడు పొడగరికాఁడు కాని కేవలము పొట్టియని చెప్పుటకు వీలులేదు. శరీరము చామనచాయఁ గలదియై యుండును, ఆయనను జూచువా రందఱు నతఁడు సుదరపురుషుఁడని యనకమానరు. లావుగానున్న శరీరమునం దాపాదమస్తకము వఱకును భస్మమలఁదఁబడి యుండుట చేతను మెడలో యజ్ఞోపవీతము వస్త్రముచాటుననుండి కనఁబడ కుండుటచేతను, నతఁడేజాతిమనుష్యుఁడో తెలిసికొనుట దుర్లభముగాని, యాతఁడు త్తరహిందూస్థాన వాస్తవ్యుఁడనియు నందు బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య జాతులలో నొకజాతివాఁడనియు మాత్రమూహింపవచ్చును. తీవ్రమైన సూర్యతాపమువలన, బయలు వెడలిన చెమ్మటచేత శరీరమునం దలఁదుకొన్న భస్మ మక్కడక్కడ కరిఁగిపోయి యతని సహజకోమలమైన శరీరమును జూపుచుండెను. గడ్డమును జడలను నతఁడు యోగియని చెప్పుచున్నవి. కాని చక్కగా నవి పెరుఁగకుండుటచేత నూతనముగా నాశ్రమస్వీకారము నొనర్చునట్లు చూపరులు గ్రహింతురు. భగ్గుభగ్గుమని కాలు గాలుచుండినను, నెండవేడిమిచే శిరస్సు మాడుచుండినను, నతఁడు పాదరక్షలుకాని గొడుగు కాని ధరింపకయే దినమంతయుఁ బ్రయాణము జేసెను. బైరాగుల దగ్గఱ నుండు కక్షపాల, యతనిదగ్గఱనుండెనుగాని యోగిజనుల కత్యంత ప్రియము లగు గంజాయియుఁ జిలుమును నందులేవు. యమునా నదీతీరముననున్న మధురాపుర సమీపమున కతఁడు నాలుగుగడియల ప్రొద్దువేళ వచ్చినను నేమి కారణముననో పట్టణమునఁ బ్రవేశింపక క్రోసుదూరమున నున్న మామిడి తోఁటలో దాఁగియుండి సూర్యాస్తమయమయినతోడనే యాస్థలమును విడిచి చీఁకటికాల మగుటచేత నొరులకంటఁబడకుండ యమునాతీరమునకుఁబోవుచుం డెను. నదీతీరమునఁ జేరినతోడనే చంకనున్న కక్షపాల నొకమూలఁ బడ వైచి కాలుసేతులు జన్నీటఁ గడిగి మొగపైము నానిర్మలో దకములఁ జల్లుకొని నాలుగు పుడిసిళ్ళ నీళ్ళుత్రాగి యచ్చట నిసుక తిన్నపై నించుక శయనించెను. అప్పుడు యమునాజలబిందువులతోఁ గూడ మలయమారుత మరుదెంచి యాప్తమిత్త్రుఁడువచ్చి మీఁదఁ జేయివైచి తట్టినట్టు గడుమార్గాయాసము నొందియున్న యాతని శరీరమును స్పృశించి యాయాసము నపన యించెను. ఆతఁడును సకలజన సులభమైన యాదైవదత్త సౌఖ్యము చేత పరవశత్వమునొంది కనులు మూసికొని హాయి హాయి యని కొన్ని నిమిషముల వఱకును దనకష్టములనెల్ల మఱచిపోయెను. ఆసమయమునం దాకాశమున వసంతకోటి నక్షత్రములు మినుకుమినుకు మని జ్యోతులవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. అదినిర్జనస్థల మగుటచే నిలకోడి, చిమ్మట, మొదలగు జంతువుల రొదతప్ప మఱియొ ధ్వని యేదియు లేదు. నిశ్శబ్దముగనున్న యాస్థలమునందు శయనించినతోడనే యతనికిఁ దన పూర్వవృత్తాంతము జ్ఞప్తికివచ్చి వానిని విచారమునందు ముంచెను. వెంటనే యతండు "హా దైవమా! ఎంతకష్టము గలుగఁజేసితివి, ఆహా! ఏమీ తురకల దౌర్జన్యము. ఈ మహమ్మదీయ ప్రభుత్వ మెన్నఁడై న నశించునా" యని తనలో దాననుచుకొనుచు వశముగాక వచ్చిన బాష్పజలమును దుడుచుకొని యాకాశమువంకఁ జూచునప్పటికిఁ జిన్నమబ్బు కనఁబడెను,

అది క్రమ క్రమముగా గొప్పదై యాకసమునంతను నాక్రమించుకొనుటచేతను, దానితో గాలిదుమారము వచ్చుటచేతను వర్షమువచ్చునని యోజించి యిసుక తిన్నె మీద బవ్వళించిన యోగి యెచట తలదాచుకొందునోయని చింతింప నారంభించెను. కొంచెమాలోచించు కొనునప్పటికి దాను బగలుదాగికొన్న మామిడి తోపునకును నదికిని మధ్యనున్న పాడుదేవాలయ మాతనికి జ్ఞప్తికిరాగా నటకుఁ బోవ బ్రయాణమయ్యెను. ఆ దేవాలయమునకును నదీతీరమునకు గొన్ని గజముల దూరముమాత్రమే యుండుటచేత నీమనుష్యుడు త్వరితముగా నడిచి గడివైపునకు వెళ్లెను. కొని యంతకుముందే చినుకులారంభమై యెండచే గాగియున్న యోగి శరీరమును వడకునట్లు చేసి యాతని వస్త్రముల దడిపెను. బట్టతడుపుజల్లువాన కురియునప్పటికి మన బాటసారి దేవాలయపు ముంగిలి భాగమునకు నడచెను.

ఆ దేవాలయము మనము వ్రాయుచున్న యీకాలమునాటికి శిథిలావస్థ నొందినను బూర్వకాలము నందు గొన్ని దినము లున్నతదశ యందుండెను. క్రీస్తుశకము 1016వ సంవత్సరమునందు గజనీ మహమ్మదు హిందూదేశముపై దండెత్తి జగత్ప్రసిద్ధ పుణ్య క్షేత్రమగు మధురానగరమునఁ దద్దేవాలయమును దోచిఁకొని స్వామివిగ్రహమును స్వహస్తములతో బెకలించి దేవాలయమునెల్ల భూమితో మట్టము చేసెను. ఈ దేవాలయ మూరు బయటనుండుటచేత మ్లేచ్ఛ ప్రభువు స్వయముగా నాశనము చేయలేదుగాని తద్భటులు విగ్రహనాశన మొనర్చి యందు సైన్యమవ్వీటనున్నంత కాలమును దాముపసించిరి. ఆనాట నుండియు నాకోవెల శిలావిగ్రహశూన్యమయ్యు నప్పుడప్పుడు డర్ధ రాత్రముల యందు మనుష్యవిగ్రహములతో గూడియుండుటగలదు. దూరదేశ ప్రయాణములను జేయుచున్న బాటసారులను, ద్రవ్యవంతులను వణిజులను దోచిఁకొని స్త్రీలను జెఱఁబట్టి స్వచ్ఛందవిహారము సేయు దుర్నీతిపరులగు చోరులకును దురాచారులకును నాదేవళము శరణ్యంబై యుండెను. అందుచేత దీపములు పెట్టిన తరువాత మధురానగర వాస్తవ్యులెవ్వరు నా దేవాలయ ప్రాంతముల రుగరు. అరిగిన నపాయము లేకరారు. ఒకనాడు శవదహనమైన గుర్తులు కనఁబడుట వలనను, నింకొకనాడు మనుష్యులు ధరించు కొన్ని వస్త్రములును గన్పడుటవలనను జను లాప్రాంతమునకు బొత్తుగా వచ్చుట మానిరి. ఈ ప్రదేశమునకు నలుదెసలను దట్టముగనున్న వృక్షములు పెట్టనికోటవలె నుండుటఁబట్టి చోరులకు సదుపాయ మెక్కువగ నుండెను. ఆ యాలయమునందుఁ బూర్వము శ్రావ్యమైన మురళీనాద మొనర్చుచుండగా యాహిపడగలపై నాట్యమునలుపు శ్రీకృష్ణుని విగ్రహముండెనని పట్టణమునఁ గల వృద్ధు లప్పుడప్పు డాస్థలమును జూచునప్పు డనుకొనుచుందురు. తురుష్కులు చేసిన నాశనమునకుఁదోడు కాలము గూడ దేవాలయ ప్రాకారమును నాశన దేవతపాలు చేసెను. మనము వర్ణించెడు కాలమునాఁటికి ముఖాలయమొకటి తక్క మఱియేమియులేదు. గర్భాలయము సహజముగా నంధకారబంధురమై యుండెను. నాఁటిరేయి మేఘములచే గుడియందు జీకటి పది రెట్లధికముగ నుండెను. మన తెరువరి తడిపిన వస్త్రముల నారఁగట్టి కక్షపాలయందున్న పొడిబట్టను దీసి కప్పుకొని మహాగుహవలె భయంకరముగానున్న యాదేవళముఁ బ్రవేశింప జంకుచుఁ జలిబాధ కోర్వఁజాలక లోనఁ జొరఁబడి తప్పుటడుగు లిడుచుఁ గొంతదూరముపోయి పూర్వము విగ్రహ ముండునట్టి యున్నత స్థలమునఁ గూర్చుండెను. అక్కడక్కడఁ గూర్చుండి తన పూర్వాశ్రమ సంబంధమగు దుఃఖాలోచన సముద్రమున మగ్నుఁడై పరవశత్వముఁ జెందియుండ నానిర్జన ప్రదేశమున నతనికి మనుష్యుల యలికిడి వినఁబడి యాతనిఁ జింతాసమాధినుండి మేలుకొలిపెను. నిర్మానుష్య ప్రదేశమున నరుల యలుకు డగుట కతడాశ్చర్యపడి యది నిజమా యబద్ధమాయని వితర్కించుచుండగా నిద్దఱు మనుష్యులు చీకటియందు దళతళ మెఱయుచున్న ఖడ్గములు హస్తముల ధరియించి గుమ్మముముందఱ నిలువఁబడిరి. అప్పటికి వర్ష

మాగిపోయినందున వారిదేహము లంతగా దడిసియుండలేదు. చేతులనున్న ఖడ్గములను గోడకుఁ జేరవైచి గుమ్మము ముందఱనిలచి దేహములను దుడుచుకొనుచు వారొకరితో నొకరు మాటలాడక యెవరి నిమిత్తమో నిరీక్షించుచుండిరి. ఇట్లుకొంతసేపు చూచి వారిరువురు లోనఁ బ్రవేశించిరి. అందొకఁడు మహారాష్ట్రుఁడు; రెండవవాఁడు తురుష్కుఁడు. తురుష్కుఁడు దీర్ఘకాయము తోను, దూలమువలెనున్న భుజద్వయముతోను గుండెలను దాఁకుచున్న నల్లని గడ్డముతోడను జూచువారికందఱకును భయమును గల్గించుచుండెను. భయంకరమైన యాతని ముఖావలోకనము జేసిన వారందఱును దయమున దతనియందును లేదని నిశ్చయముగఁ జెప్పఁగలరు. మహారాష్ట్రుడు కొంచెము గొప్పకుటుంబమునం దుద్భవించినను గాలవశమున ధనాదులు గోలుపోయి దురాచారుల స్నేహముఁజేసి దౌర్జన్యము లందారితేఱెను గాని ముఖవిలాసముజూడ గొంచెము జాలిగల వాడని తోచును. అయినను దొంగతనము మనుష్యవధ మొదలగు దుష్కార్యముల నాచరించునెడ జంకును సందేహమును నిరువురకును లేవు. అదివఱకు గోడలకు జేరవైచిన ఖడ్గముల నొరలలోనుంచి వారు దేవళము మును ముందఱఁ గూర్చుండి యేదో యోజింపుచుండిరి. అందు మహమ్మదీయుఁడు మహారాష్ట్రుని జూచి యిట్లనియె.

నందా! బాలాజీ యింకను రాకుండటకు నేమి కారణము? అతనిని మార్గమునం దెవరైనఁ బట్టుకొనియుందురా?

నందు — గులామల్లీ! నీకింత వెఱ్ఱియెందుకు! మనబాలాజీ యిదివఱకెన్నఁడైన నొకరిచేతఁ జిక్కెనా? ఆతఁడు దేవాంతకుఁడని యెఱుఁగఁవా?

గులా — అవును! నేనెఱుగుదును. అందుచేతనే మనకీవఱకెన్నడును జక్రవర్తివలన భయము లేదు. మనరహస్యము బయలుపడలేదు. నందు – మనచేత నీకార్యములఁ జేయించుచున్న రహిమాన్ నలాయుద్దీను చక్రవర్తికడ గొప్ప యుద్యోగమునందుండగా మనకు నెవరి భయమును గలుగదు. అతడు సుఖవంతుఁడగుగాక!

గులా – మొన్నటిరాత్రి స్త్రీలను దోచుకొన్నప్పుడు దొరికిన నగలలో నెన్నవవంతు మనము తీసికొనునట్లు ప్రభువుగా రేర్పఱచినారు?

నందు – ఎంతయిచ్చిన నంతే మనమును బుచ్చుకొందము.

గులా – అదిసరే. కాని యాదినమున మనుష్యులను నరికినట్లు నీవిదివఱకెప్పుడు నఱికియుండలేదు. ఒక దెబ్బకు రెండు తునకలుగదా! వహవ్వా! శహబాస్! అటువంటి యేటు మఱిదొరకదు.

నందు – అదియొక్క లెక్కా! నెలదినముల క్రిందటఁ బ్రయాగలో యాత్రార్థమరుగు దెంచిన యోధ్రులను దోచుకొన్నప్పుడు దయాదాక్షిణ్యములు లేక స్త్రీలను శిశువులనుగూడ నఱికివేసినాను. నాడు నీవుచూడలేదా?

అని వీరిరువురు సంభాషించుకొనుచుండఁ బోతవిగ్రహమువలె నాలయ మధ్యమున సుఖాసీనుఁడైయున్న మనబాటసారి భయముచే గడగడవడంకుచు నేమియుఁ జేయలేకయుండెను. వారి సంభాషణమునుబట్టి వారు మనుష్య హంతకులని యతఁడు తెలిసికొనెను. వారిదివఱ కతనిని జూడక తమ రహస్యముల బయలుపఱచు కొనుచుండిరి. అపుడు నందుఁడు కొంచెము గంజాయి పీల్చవలెనని కోరి సంచిలో నున్న చెకుముకిరాతిని నినుపముక్కను దీసి వాని రాపిడిచే నగ్నిని సృజంచి చిలుములో గంజాయియాకును బొగాకునువైచి యందు నిప్పంటించి తాను నాలుగు గుక్కలను దాగి

గులామున కందిచ్చెను. ఈ నిప్పు వెలుతురున గులాము మనుష్యుఁ డాలయమున నున్నట్లు జాడగట్టి తన యనుమానమును నందుని చెవిలో వైచెను. సహజలక్షణమైన క్రౌర్యములకు గంజాయిమత్తు తోడ్పడ, వెంటనే నందుఁడు త్రాఁచుపామువలె లేచి మనబాటసారి యున్న వైపున కరుగుచుండగా గలామాతనిని వెంబడించెను. అదివఱకే భయకంపితుఁడైన మన తెరువరి యీ దురాత్ములు తనవైపు వచ్చుచుండుటఁజూచి కెవ్వునఅచి స్మృతి యెఱుఁగక తనయున్నస్థలమునుండి క్రిందఁబడెను, ఆతనిఁజూచి నందుడును గులామును నాశ్చర్యపడి యొండొరులతో నిట్లు సంభాషించిరి.

నందు – అరే! అన్నయ్యా! ఎవఁడురా వీఁడు?

గులా – ఎవఁడో మనమాటలువిని మనగుట్టుబైటఁబెట్టదలంచినదొంగ.

నందు – ఈ ఛండాలు నిప్పుడేమి చేయుదము? ఏదీ కత్తి యిలాగునతే.

గులా – కత్తితోఁ గొట్టవద్దు. ఈలాగునఁ జేయుదము. (అని చెవిలో రహస్యముగాఁ జెప్పెను)

అట్లిరువురుఁ గూడఁ బలుకుకొని నిస్పృహహృదయుడై యున్న యాదీనునినోట గడ్డలంగ్రుక్కి శిరస్సునొకరును బాదములొకరును బట్టుకొని మోసికొనిపోయి యతండు గిజగిజ తన్నుకొనుచున్నను వదలక నదీతీరముఁ జేరి లోతునీటఁదిగి, చావు ముండకొడక, యని వాని నందుఁబాఱవైచిరి. తరువాత వారిరువురు నాలయమునకు వచ్చి యాతని కక్షపాలను వెదకి యందుండి కొన్ని వస్తువులను సంగ్రహించి తమ ప్రియమిత్రుడై న బాలాజీ రాఁడని నిశ్చయించుకొని యధేచ్ఛం జనిరి.

రెండవ ప్రకరణము

ఆ గ్రామమునకు రమారమి పదునైదుక్రోశముల దూరమున "పాలి" యను చిన్న గ్రామము కలదు. తత్పరిసరమున నున్న మండలమునకు దానిని ముఖ్యపట్టణముగ నొనర్చి యందొక ప్రతినిధినేర్పఁరచి యాతనికి సర్వస్వతంత్ర్యాధికారమిచ్చి చక్రవర్తియగు అల్లాయుద్దీను పరిపాలన మొనర్చుచుండెను. పాలిసర్కారున కీ సమయంబున రహిమానుఖాన్ ఖిల్లాదారుగనుండెను. ఆతఁడు మొదట పారసీక దేశమునుండివచ్చిన బానిసఁవాడయ్యు దనస్తోత్ర పాఠనైపుణ్యముననో దురాచారసంపత్తి చేతనో యల్లాయుద్దీన్ చక్రవర్తి కాప్త వర్గములోని వాఁడై నానాఁటికి నున్నతపదవుల నొందుచుఁ దుదకు నీయధికారము నొందెను. ఈతఁ డీనూతనపదవినొంది యిప్పటికి మూఁడు సంవత్సరములైనది. అధికార ప్రాప్తియైనదిమొద లాతఁడు గర్వోన్మత్తుఁడై రాజకీయోద్యోగస్థుల నందఱ నగౌరవంబుతో జూచుచు నిజాధికారమునకు లోఁబడిన ప్రజల ననేకకష్టముల పాలు చేసిన విరోధియై యుండుటయేగాక యంతఃపుర స్త్రీలను జెఱపట్టుటయు దురాచారులచే దొంగతనములఁ జేయుటయు లోనగు దుష్కార్యధౌరేయుఁడై యహోరాత్రములు మద్యపాన మత్తుఁడై స్త్రీ జన మధ్యంబునఁ గాలము బుచ్చుచుండెను. అది చిన్న గ్రామమగుటచే నచ్చట నున్న యుద్యోగస్థులలోనెల్ల ఖానుగాలే మహోన్నత పదవినున్న కారణమున జన సామాన్య మాతని నవాబని చెప్పుకొనుచు నతని కటాక్షపాత్రు లగుటకు యత్నించు చుందురు. వెయ్యేల! చండతరమయిన ఖాను యొక్క పరిపాలనచే బ్రజలు మలమలమాడుచు నన్న వస్త్రములకు దూరులై యాతనిమరణ మెదురుచూచుచు సాధ్యమగునేని తామె యాతని దుదముట్టింప దలచుచుండిరి. ఈత డన్యమతస్థులగు హిందువులకె కాక సదాచార పరాయణు లగు మహమ్మదీయులకు ననిష్టుడుగ నుండెను.

క్రీ. శ॥ 1301 వ సం॥ రమున వేసవికాలమున నొకనాఁటి మధ్యాహ్నము పదుగురు మనష్యులశ్వారోహణ మొనర్చి పాలిగ్రామ సమీపమునకు వచ్చుచుండిరి. అందు ధవళతురంగమునెక్కి, మన్మధునివలె లావణ్యనిధియైన యెక రాజపుత్రకుమారుఁడు సేనానాయకుఁడై తోడివారలను దన మృదుమధుర వాక్యములచే హెచ్చరించుచు నెండతాపమున నుస్సురనుచు వచ్చుచుండెను. మదనసింగు రమారమి యిరువదియైదు సంవత్సరముల వయస్సుగలిగి మూర్తీభవించన పూర్ణయౌవనమువలె సర్వాంగసౌష్టవము తోడను, విశాలవక్షస్థలముతోడను జూచువారెల్లరు మెచ్చునట్లుండెను. ఆతని ధవళాశ్వముమీఁదఁ బారసీక దేశపుజీను వేయఁబడియుండెను. చలువ చేసిన తెల్లనిషరాయిదొడిగికొని విశాలమై జరీపట్టెలతోఁ దలతలమని సూర్య కాంతిచే మెఱయుతలపాగను ధరించి, నిగనిగకాంతులను గ్రక్కుచున్న నల్ల మొహము లంగరక దొరిగి, నడుమునుబటకాతో బిగించి, పైనున్న కాశ్మీర శాలువా నెండకడ్డముగ మీఁదవైచుకొని గుఱ్ఱమును మాటిమాటికీ జబుకుతో బెదరించుచుఁ బ్రయాణము సేయుచుండెను. క్షత్రియకుల శిరోభూషణుండును సగు భీమసింగునకు మదనసింగు బాలుఁడయ్యు నాంతరంగికుడగుటచే స్వామికార్యనిర్వాహణమునకై యప్పుడాగ్రానగరమున గారణాంతరమున వసించుచున్న చక్రవర్తి యొద్దకుఁ బోయి తన ప్రభువు పంపినసందేశమును దృప్తికరముగ నిర్వర్తించి తిరిగి చిత్తూరున కతఁడు వోవుచుండెను. జిల్లాయుద్దీ నతనితోఁగూడ నాజరు జంగను నతని నిచ్చి పాలిగ్రామమువఱకు మదనసింగునకు సహాయమొనర్ప వలసినదని పంపెను. నాజరుజంగు హిందూస్థాననివాసులకు మహమ్మదీయులలో బ్రఖ్యాతిగన్న వంశభూతుఁడై గుణములచేఁ దనవంశమునకు గీర్తిఁ దెచ్చుచుండెను. చక్రవర్తి కాతనియందు గొంత నమ్మకము గలదు. మదనసింగు నాజరుజంగును సహజసద్గుణ సంపన్నులు గనుక నాగ్రానగరమునం దున్నప్పు డిరువురకు స్నేహమయ్యేను. అట్టిద్దఱును బయలుదేరి పాలిగ్రామమునకు వచ్చుచుండగా మార్గమధ్యమున బందిపోటు దొంగలసంఘ మొకటి వారి పైబడి

శౌర్యరాసియగు మదనసింగు నాజరుసహాయమున దొంగలనందలఁ బాఱఁదోలి యందనేకుల వధించెను. స్వభావసిద్ధముగ నతఁడు మోటచౌరవయుఁ దిగువయుఁగల శరీరలక్ష్యము లేని సాహసుండగుటచే సంపూర్ణ జయమునొందినను మెడమీఁదఁ జిటికినవ్రేలు పొడుగుగల గాయము నొందవలసిన వచ్చెను. ఎండవేఁడిమిచేతను, గాయపుమంట చేతను దాళఁజాలక రెండుమూడు పర్యాయము లతఁడు మూర్ఛిల్ల సిద్ధముగ నుడి వెంటనే తెలివిఁదెచ్చుకొని కష్టముమీఁదఁ బ్రయాణ మొనర్చుచుండెను. ఏకధారగ స్రవించుచుఁ జూపఱకుఁ గనులు మిఱుమిట్లుగొలుపు రక్తముచే నతని యుంగరకాలన్నియుఁ దడిసి శరీరమున కంటుకొనిపోయి మిగుల బాధకరముగ నుండెను. మదనసింగుతోఁ జిత్తూరునుండి వచ్చిన సేవకు లేవురును భయకంపితులై నోట మాట లేక హృదయస్థిత విచారమును నేత్రబాష్పములవలనఁ దెలియఁజేయుచుండిరి. స్వల్పకాల పరిచయుఁడైనను నాజరుజంగు తన మిత్రుని యవస్థకు మిగులఁ గుందుచు నతనికి ధైర్యముఁ గలిగించుటకు బహువిధ ప్రయత్నములు సలిపెఁగాని యవియెల్ల వ్యర్థములయ్యెను, కొంతసేపు నిశ్శబ్దముగ నయ్యాశ్వికులు నడిచిరికాని తుదకు నాజరుజంగు రసపుత్రకుమారు బలుకరించె. “నాలుగు గడియ లోపికఁ గలిగియుండుము. గ్రామ సమీపమునకు వచ్చినారము. ఆచెట్ల చాటున నున్నదే పాలి గ్రామము అని హెచ్చరించి కొంచెము మంచితీర్థ మత నికిఁ ద్రావనిప్పించె. నీరుత్రాగి సేదదీఱి రసపుత్రుఁడు ధైర్యమును బూని గుఱ్ఱముపైఁ గూర్చుండఁగా మరల నాజరుజం గిట్లనియె. “ఈ గ్రామమున మాబంధువుఁడును జక్రవర్తికిఁ బరమాప్తుఁడనైన రహిమానుఖానున్న వాఁడు. మనకు, సమస్తోపచారములు నతఁడుచేయును.” ఈమాటల తరువాత నిశ్శబ్దముగా వారందఱు నడచునప్పటికి గ్రామమువారియెదుట ననతిదూరమునఁ గనఁబడెను ఈ యాశ్వికులు గ్రామసమీపమున కరుగుట, ఖాను యొక్క సేవకులు కోట బురుజులమీద నుండి దూరముననే చూచి రహిమాను ఖానున కెఱిగింప నతఁడును సముచితవస్త్రములు ధరించి వారినెదుర్కొని సగౌరవముగ నాదరించి మదనసింగుయొక్క దురవస్థనుజూచి గాయమును మాన్పు మంగలి వానికైవర్తమానమును పంపెనుగాని యతఁ డూరలేనందన గొంచెము విచారించి ఖాను నాజరు జంగుతో నిట్లనియె. “తమ్ముడా! మంగలి వాఁడు లేడని మనము విచారింప నక్కఱలేదు. ఆవల మఠమున నొక వృద్ధుఁడగు బావాజీకలడు. ఈతని నటఁకు దీసికొని పొండు” అని చెప్పి తన సేవకులలో నొకనిని మఠమునకు జూపుమని పంపెను. మదనసింగును మెల్లమెల్లగా మఠమునకు దీసికొనిపోవువఱకు రాత్రి నాలుగుగడియల కాలమైనది. బావాజీయును సాయంకాలానుష్ఠానములను దీర్చుకొని భోజనముచేసి పండుకొనుటకు సిద్ధముగనుండెను. ఖానుచే సంపబడిన పరివారము ద్వార ముననుండ భానుయొక్క సేవకుండు బావాజీ మహారాజ్ అని కేకలు వేసి తలపుదట్టెను. బావాజీ యాతని కంఠధ్వని నానవాలు పట్టి తనకడ కతఁ డెవరివో గాయపడిన వారిని దోడుకొనవచ్చెదనని యెఱిఁగి తన ప్రక్కను బవ్వళించిన మనమరాలిని మెల్లగా జేతితోఁదట్టి “హేమలతా! హేమలత! తలుపుదీయు మమ్మ” యని పిలిచెను. సాధుశీలము నవనీతహృదయయు నగు హేమలత తన పితామహుఁడు పిలిచినంతటనే లేచి తన్నతఁడు పిలిచిన కారణ మరసి నిద్రాభారముచే గనులు నులిమికొనుచు నతిదీర్ఘమగు వేణి భరమువీడి పిక్కలపైఁబడ మెల్లమెల్లగ దలుపుదీసెను. అపుడు రాజసేవకులవలన వేయబడిన కాగడాల వెలుతురున హేమలత ముఖము సంపూర్ణ శరత్కాలచంద్ర మండలమువలె ముద్దులమూట గట్టుచుండుటచే నొక నిమిషము వఱకును వారందఱు నిశ్చేష్టులై మదనసింగు యొక్క యవస్థను మఱచి యనిమిషత్వము నొంది యామెను జూచుచుండిరి.

వారి యాశ్చర్యమొక కొంత తగ్గువఱ కామె తాత దగ్గఱకుబోయెను. అంతట సేవకులు వృద్ధునితో దమరాకకుగారణ మెఱింగిఁచి స్మృతియెఱుంగక యున్న రాజపుత్రుని జూపిరి. వృద్ధుఁడును వానికి బ్రక్క గదిలో నొక మంచము వేయించి పూర్ణాంధుఁడు గనుక

గాయమును దనహస్తముతో దడవి "యిది దిట్టమైన గాయమే అయినను రామదేవునిదయచే నాకిది సాధ్య మగు నని తోచుచున్నది. మీరందరు నావలకు బొండు, ఒకరుమాత్ర మిచట నుండుడని చెప్పి వారినందఱ నవల కంపకముందే యంధుడయ్యు నేత్రము లున్న వానికంటె నేర్పుగ గాయమునుగట్టి దానిపై నొకపట్టిక వైచెను. అంతవార్ధకమున నతనికి గల యోపికకును నపారప్రజ్ఞకును నందరు నాశ్చర్యపడి కన్నులున్నపు డెంతనేర్పరియై యుండునో" యని యోజింప నారంభించిరి. తరవాత వారిపరివారమున నొక్కని దక్క దక్కిన వారలనందఱ నావలకంపి వృద్ధుఁడు మనుమరాలిం జూచి "అమ్మాయి, ప్రొద్దుపోయినది పండుకొను" మని చెప్పెను. కాని యెందుచేతనో హేమ లతకు నిద్రరాకుండుటచే "దాదా! ఈయన యవస్థను గొంతవఱకు గనిపెట్టి యుండెదను. పెద్దవాడవు నీవు నిద్రపొమ్ము నే నిదివరకు నిద్ర పోయినా" నని ప్రత్యుత్తరమిచ్చి తానామంచము వద్దఁ గూర్చుండి మదనసింగు లక్షణములఁ జూచుచుండెను. యోగియు మదనసింగు యొక్క యనుచరుని వలన నతఁడుత్తమ రసపుత్రవంశస్థుడని యెఱింగి గాయము తగిలిన కారణ మడిగి తెలిసికొని పిమ్మట నిద్రపోయెను. రసపుత్రుఁడును సుఖముగఁ గొంతవఱకు నిద్రించెను. హేమలత యతని మంచము దగ్గఱ గూర్చుండి ఱెప్పవాల్చక చూచుచుండెను. హేమలత యసమానరూప లావణ్యములయం దాశకాలపుస్త్రీలలో నెల్ల శిరోరత్నమై యుండెనని చెప్పుటకు సందియములేదు. నిరంతరము నామెను బాయకుండు సద్గుణములు తక్క తదితర భూషణము లామెకడలేవు. ఆకర్ణాంత విశాలనేత్రములను, దొండపండువలె సహజారుణ్యముల మోవియు వంకరతిరిగి విండ్లవలెనున్న కన్బొమలును, నిరంతర మందహాసమును, నామె ముఖారవిందలావణ్యమును బరిపూర్ణత నొందించెను. ఆమె పితామహుఁ డాగ్రామము వచ్చినప్పుడు బాలికగ నుండుటచే శుక్లపక్ష చంద్రమండలమువలె దినదిన ప్రవర్థమానమగు నామె రూపమునుచూచి తత్పురవాసు లామెయెడ ననురాగసమేతులయిరి. ఆమె రాజవీధిని బోవు తరి తేరిపాఱి యామెను గన్గొనని బాటసారులును, ఉత్కంఠమునఁ బుష్పహారము వేయని పూలవర్తకులను, నామెకొఱకుఁ జక్కెర పెట్టని కోమటులను లేరు. కాని యా జగన్మోహనాకారము ప్రజల కనేకులకు విచార కారణమయి యుండెను. ఇంతసౌందర్య విలాసవతియగు కన్య యేమహారాజు గర్భమునైన నుదయింపక నిరుపేదయయిన జాత్యంధుని మనుమరాలయి పుట్టి సామాన్య స్త్రీ వలె పాటుపడవలసివచ్చెను గదా యని జనులందఱు విచార మొందుచుందురు. కెంజిగురాకులకు వన్నె దెచ్చు నామె ప్రశస్త హస్తములతో బావినీరు తోడునపు డామెవేళ్ళుకంది నొప్పులెత్తుటఁ జూచిన స్త్రీలందఱు నొక్కమారు కంటఁదడివెట్టుకొని యామె నేపనిని జేయనీయక తామె యామెకయి సకలకార్యములను జేయుచుందురు. ఈమె సంప్రాప్త యౌవనమైనది మొదలామె తాత యామెను వీథిలోని కరుగవలదనియు, దురాత్ముల దృష్టిని బడవలదనియుఁ బలుమాఱులు చెప్పుచుండుటఁబట్టి మునుపటివలె నిలువెడలక గృహముననే యుండుట కారంభించెను. అంధుఁ డయిన పితామహుని పరిచర్యయం దతి శ్రద్ధ గలిగి యతని కామె సమస్తోపచారములు విసుగక చేయుచుండును. అందుచేతనే నిద్రాభంగ మగునేని తాతకనారోగ్యమగునని యతని నిద్రపుచ్చి యామె రోగిమంచము నొద్దఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు రెండు జాములరాత్రియైనది, మదనసింగును గాఢనిద్రాసక్తుఁడై నడుమ "ఓరి దురాత్ములార రండిరండి మీ ప్రాణము లపహరింపక మాననుసుఁడీ!" యని రెండుసారులు పలవరించెను. ఒక పర్యాయములేచి దాహముత్రాగి యొత్తిగిలి పండుకొన్నప్పుడు మనుష్యావతారము ధరించిన సౌందర్య దేవతవలె గట్టెదుట నిలిచి తనకు దాహమొసంగిన కాంతారత్నమును గన్నెత్తి చూచి మఱల నిద్రపోయెను. హేమలత యాతని ముఖావలోకనము జేయుచు సుందరమందహాస మతని ముఖారవిందమున నంకురించునపుడు తాను జిఱునవ్వు నవ్వుచు, వాని శరీరమున జెమ్మటపట్టునెడ దనశరీరమున జెమట పట్టువఱకును విసనకఱ్ఱతో విసరుచు

గాయమువలన రాచకొమరుడు బాధపడునెడ దానెంతయు విచారపడుచు నతడు జ్వరపీడితుడగువేళ, తాతనులేపి యౌషధ మొసగుచు నతనితో సమస్త బాధల దాను బడుచు సకలోపచారముల జేయుచుండెను, మదనసింగు యొక్క మనోహరాకారమును జూచుటాదిగ హేమలత కదివఱ కెన్నడును జనింపనిదియు నిట్టిదని నిరూపింపరానిదియు నగు నొకానొకమనోవికార ముదయించెను. దానితో బాలికకు రాచకొమరునియందు ననురాగము పుట్టెను. హృదయము గాఢముగ క్షత్రియపుత్రునియందు దవుల్కొని మరల్చుకొందమని యయ్యబల ప్రయత్నించిన మరలకయుండెను. అందుచే రాచకొమరు డచిరపరిచయు డయినను, గుణ సముద్రుడై కడు సుందరుడగు నీతని కింత బాల్యమునం దింతకష్ట మేలసంప్రాప్తింప జేసితివి దైవమా! ఈతడు నిరపాయుండయి బ్రదికి యెన్నడయిన బట్టగట్టునా” యని దైవము ననేక విధంబుల వేడుకొనుచు నిష్టదేవతా ప్రార్థన మొనర్చుచు నామె చింతించు చుండెను. అపుడు రమారమి యొక జాము ప్రొద్దుండుటచే కోడికూతవలన యోగి మేలుకొని మనుమరాలిని బిలిచి “అమ్మా! నీవు రాత్రి యంతయుమేలు కొన్నావు, ఇక నేను గని పెట్టు కొనియుండెదను, నీవు నిద్రపొమ్ము” అని చెప్పి రోగిమంచము దగ్గఱకు బోయి యాతనినాడి జూచి జ్వరమతి తీవ్రముగానుండుటచే మఱియొక కొత్తమందువేసి మనుమరాలిని నిద్రపుచ్చి తా నొంటగ గూర్చుండెను.

అపుడు తనకు జరిగిన మహోపకారము జ్ఞప్తికిరా “ఆహాహా! అల్లాయుద్దీను చక్రవర్తి యొక్క క్రౌర్యము నన్నెంతవఱకుదెచ్చినది? భగవంతుడు దుర్మార్గులకు దోడ్పడుట కలియుగ ధర్మము కదా? హా జలాలుద్దీను చక్రవర్తి! ఎందున్నావు. అట్టి ధర్మశీలుడగు పినతండ్రిని జంపి సింహాసన మెక్కిన యల్లాయుద్దీనునకు నామీద దయ యెట్లుండును? ఇంతకు దైవానుగ్రహమేమో” యని యాత్మవిచార మొందునప్పటికి రోగి దాహ మడుగుటవలన యోగి తనతలంపుమాని దాహమిచ్చి శరీరముపై జేయివైచి జ్వరము తగ్గినదని యెఱింగి సంతోషించి రాచకుమారుడు జీవించునని నిశ్చయించుకొనెను. తరువాత గొంతసేపటికి కాకులుకూయ నుదయపర్వతశిఖర మలంకరించుచు సకల జనమిత్రుం డగుసూర్యుడుదయించి తన యరుణకాంతి దిగంతముల యందు బర్వ బంగరుపూతవలె నలరు లేత నీరెండ సమస్త పదార్థములపై వ్యాపింప జేసి వాని కపూర్వాలంకార మొసంగెను. తన యాప్తమిత్రుని యవస్థ యెటులున్నదో యెఱుగగోరి సూర్యోదయ పూర్వముననేలేచి రహిమానుఖాను ప్రముఖులనులేపి తనవెంట బెట్టుకొని వచ్చిన నాజరుజంగు తనమిత్రస్థితి యపాయమును దాటినదని సంతోషించెను కాని రహిమానుఖాను రోగి యోగక్షేమము లరయక యవల ప్రక్కగదిలో దలుపుచాటున నిలువబడి యున్న హేమలత యొక్క యరుణపదపల్లవముల జూచి యాశ్చర్యపడి యా ప్రక్కనే తనచిత్తమును నిలిపి, నాజరజంగు మదనసింగులు తనలో జెప్పుచున్న మాటల కసంబద్ధప్రత్యుత్తరంబుల నిచ్చుచు “నేను విన్నదానికిని నేడు చూచినదానికిని సరిపోయినది. నందుడు సమయమునకు లేకపోయెను గద. అయిననేమి?” యని మనశ్శాంతి కలుగమి వారితో “నాకీ దినమున దల దిమ్ముగానున్నది. మీరనుకొను మాటలు నాకు వినబడుచుండుటలేదు.” అని చెప్పెను. మదనసింగును నాజర జంగును ఖానుసాహేబు యొక్క ముఖలక్షణములు మాఱుటయు నతం డసంబద్ధ సంభాషణుండగుటయు గ్రహించి కారణమూహింపజాలక యూరకుండిరి. తరువాత నందరును గోటకు జనిరి.

మూడవ ప్రకరణము

మదనసింగునకు గాయము తగిలిన మఱునాడు రహిమానుఖాను తన యంతఃపురమున నొకగదిలో దీర్ఘవిచారమున బాధపడుచు గూర్చుండెను. అపుడు నాతనియెదుట కిర్వురు సేవకులు వచ్చి భయవినయములతో వంగి వంగి సలాములుచేసి కట్టెదుటనిలువంబడిరి. అది సంధ్యాసమయముగనుక కార్యాంతర మాలోచించుచున్న ఖాను వారిని గుర్తింపక "ఎవరువారు?" అని బిగ్గఱగ నఱచి చూచి "ఓహో! నందుడా! రెండవవాఁడెవడు? ఓరీ గులామల్లీ! మీరు సుఖముగా వచ్చినారా? యని పలుకరించెను. అంతట నా సేవకద్వయము. "ఏలినవారి కటాక్షమువలన మేమీ గడియవఱకు సుఖముగా నున్నాముస్వామీ" యని కంటనీరువెట్టుకొనఁ జొచ్చిరి. ఖానుసాహే బదరిపడి జరిగిన యావద్వృత్తాంత మెఱిఁగింపుమన వారిలోనందు డిట్లని చెప్పసాగెను. మహాప్రభూ! ముందుగ నిన్నటి వృత్తాంత మెఱిఁగించెదను. నిన్న నుదయ మెవరో పదుగురు మనుష్యు లాగ్రానగరమునుండి యెటకో బోవుచు మాకగపడిరి. భాగ్యవంతులగు బాటసారుల విడువవలదని యేలిన వారిచ్చిన హుకుము ప్రకారము వారు ద్రవ్యవంతులవలె నుంటచే మే మిరువది యైదుగురము వారిపైఁబడితిమి. తరువాత నేమి మనవి చేయుదును మహాప్రభూ! అందొక సుందరుఁడగు రాజపుత్రుఁడు మాపైఁబడి మాలో దక్షణమే పండ్రెలడుగురను స్వర్గమున కంపెను. మిగిలిన వారాఱ్వురు గాయములఁ జెంది మరణమునకు సిద్ధముగ నున్నారు. కాని యారాజపుత్రునకు గాయము దిట్టముగ దగిలినది స్వామి" యని కన్నీరు కాల్వాలుగట్ట నేడ్చుచు గద్గద స్వరముతో మనబాలాజికూడ మృతినొందెను మహాప్రభూ! యని రోదన మారంభించెను. ఈ వృత్తాంతము సవిస్తరముగ నాలకించిన తోడనే సాహేబునకు మహాకోపమును భయమును నాశ్చర్యమును నేక కాలమున జనియింప గదియదాఁక మాటాడలేక కొయ్యవలెనుండెను. తుదకు ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని "యౌరా! యెంతపని చేసితిరి. కొంప మునిగినిది. పాడుముండకొడుకులు మీరొకకార్యము చక్కఁజేయఁగలరా? అయ్యయ్యో! వారు చక్రవర్తికడకు రాయబారము దెచ్చిన రాజపుత్రకుమారుడు మొదలగు వారు ఈ గ్రామమున వారిప్పుడున్నారు. వారిలో మన నాజరుజంగుగూడ నున్నవాఁడు. నావిషయమై యతఁ డెఱిఁగును. చక్రవర్తితో సంభాషింపకమానఁడు. హా మౌలాఅల్లీ! హా మహ్మద్! ఈగండముగడిచిన యెడల నూఱుగురు ఫకీరులకు సన్నముఁ బెట్టించెదను అని ధైర్యము వదలి పిఱికి స్వభావముగలవాఁ డగుటచే సేవకులనిందింపఁదొడంగెను. అప్పుడు గులామల్లి గడగడవడఁకుచుఁ దనయేలిక పాదముల పైఁబడి మేమది యెఱుఁగక గోతిలో బడినాము. మహాప్రభూ! మీగులాపు వాండ్రను రక్షింపవలయునని స్వామిని బ్రార్థించెను. తర్వాత ధైర్యముఁదెచ్చుకొని ఖాను తదనంతర వృత్తాంతము నెఱిగింపుఁడని వారల నడుగ నందుఁడు నోట మాటాడక నొక సంచిని దెచ్చి యందుండి యొక కాగితములకట్టను బైటకుఁ దీసి, "మహాప్రభూ! ఇది యమునాతీరమున దేవాలయమువద్ద మాకొక యోగి దగ్గఱ లభించినది. వానిని గటతేర్చి యిది తెచ్చినాము. ఏలినవారు చిత్తగింపవలెను అని చేతి కందించెను. ఆతఁ డాకాగితముల నందుకొని దీపముఁ దెప్పించి వానిని జక్కగఁ జదివి పరీక్షించినపు డందు మిగుల రహస్యమగు కాగిత మొకటి కనఁబగుటచే విచారసమేత మగు ఖానుమొగము మందహాసముతో వికసించెను. నూతనముగ సంభవించిన యాకాగితములయందు దాను చక్రవర్తి దయ సంపాదించు కొనుట కాధారమును కలిగినది. అందుచే నానందపారవశ్యమున వెనుక చింత మఱచి గులామును భోజనమునకుఁ బొమ్మని పంపి నందుని దూరముగ దీసికొనిపోయి యిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను. నందా! నీవు మిగుల విశ్వాసము గలవాడవు. నీతో నాకు రహస్యకార్య మొకటి కలదు. ఆకార్యము జేసినయెడల నీ చేతినిండ వరహాలు పోసెదను. ఈ గ్రామమున నంధుఁ డగుయోగివద్దనున్న యాసుందరాంగిని నాకడకు మాయాపాయముననో సమ్మతితో తీసికొని రావలయును.

దానిని వివాహ మాడకున్న నేను జీవింప జాలను. నీ నిమిత్తమయి నే నెదురుచూచుచుంటిని. అని చెప్పిన తోడనేనందుఁ డులికిపడి శరీకము జల్లుమన “స్వామి! ఆమె సద్గుణ వంతురాలు, ముసలివాఁడును మిగులమంచివాడు. జనుల కందఱకు నతని యందు భక్తికలదు. అది నాకు సాధ్యమగునా” యని నందుడు తన యసమర్థత నెఱిఁగింపఁ గోపోద్దీపితుఁడై ప్రక్కనున్న ఖడ్గమును జేఁ బూని విశ్వాసఘాతకుఁడా! నాసొమ్ముదిని నాకార్యమును జేయలేవా? ఇది చేయవేని నీ ప్రాణము దక్కవుసుమీ” యనిబెదిరింప మందుఁడగు నందుఁడు మ్లేచ్ఛుని పాదములపైఁబడి దేవా! ఆగ్రహింపకుఁడు. నా ప్రాణములనైన ధారవోసి యీ కార్యము సాధించెదను. గోవింద శాస్త్రియింట దాసియగు రాధవలన నీ కార్యమగును. నెలలో సమకూర్తును.” అని వాగ్దానము చేసిన తరువాతఁ దురుష్కుఁడు నందుని విడువ నతడు మృత్యుని ముఖమునుండి వెడలినట్లు సంతోషించుచు స్వామికార్యసాధనం దుపాయమలఁ బన్న దొడంగెను. ఇదియిట్లుండ మదనసింగునకు గాయము నెమ్మదిగా నున్నదని హేమలత యిష్టదేవతల కెల్ల ముడుపులు గట్టుచు సంతోషించుచుండ నాజరుజంగు నమితానందభరితుడయి నమస్కరించెను. మదనసింగునకు నానాఁటి కారాగ్యము గలుగ నారంభించెను. రక్తక్షయమయి, నది గనుక నతనికి నీరసము దక్క దక్కిన రోగిమేదియుఁ గానరాదయ్యెను. ముసలివాని నేర్పుచే నరములకు బలము కలుగుచుండెను. తన ప్రియమిత్రుఁ డారోగ్యస్నానమొనర్చువఱకు నాజరుజంగా గ్రామముఁబాసి పోఁదలంచుతో నందున దానచట నుండు నంతకాలము ఖానుగారియింట బసచేసి ప్రతిదినమును ఖాను యొక్క దుర్గుణములను, మర్కటచేష్టలను స్వానుభవమువలన గ్రహించు చుండెను. అందుచే సద్గుణసంపన్నుఁ డైనందున, నన్యమతస్థుఁ డయినను సింగునం దనురాగంబును స్వమతస్థుఁడు నాప్తబంధుఁడైనను దుర్గుణుఁడయిన ఖాను నెడ నసూయయు నాజరుజంగునకుఁ గలుగ నారంభించెను. హేమలత చేయు వివిధోపచారములును నామె రూపాతిశయమును సుగుణ వైభవమును మదనసింగు హృదయమున నామె యెడ గాఢానురాగమును గల్గించెను. మధ్యాహ్న కాలమున సింగునకు నిద్రరాకుండగాఁ జిన్న నాఁట దాతాతదగ్గఱ నేర్చుకొనిన హిందీభాషలోని భక్తిరస ప్రధానములగు నీతికీర్తనల హేమలత శ్రావ్యతర కంఠముతో నప్పుడప్పుడు పాడుచుండెను, ఒకప్పుడు తాఁ బెంచుచున్న చిలుకకు “రామ రామ” యని మాటలు నేర్చుచు వినువారి చెవులకు విందు సేయుచుండును. ఈ కన్య తన యీఁడుకును స్థితికిని దగిన విద్యలను దనపితామహునిదగ్గఱ చేర్చియుండుటచే నన్యులెవరు లేని సమయములయందుఁ దాతకు వినుపించువంకఁబెట్టి తేనెతేటలొలుకు మాటలతోఁ బుస్తకము జదివి సింగునకు హృదయానందమును గలిగించెను అదిగాక ప్రొద్దుపోవునపుడు వృద్ధుఁడును వినోదకరములగు కథలను, మ్లేచ్ఛరాజవృత్తాంతములను దన చిన్ననాఁటి యుద్ధములను గడుఁజమత్కారముతో వర్ణించి చెప్పుచుండును. ఆ గ్రామవాసు లందరును రహిమానుఖాను చేష్టలను హాస్యరస ప్రసంగములుగ మార్చి వానికిఁ జెప్పి నవ్వించు చుందురు. అందుచే నిరంతరానంద మగ్నుఁడై సింగు త్వరలో నారోగ్య స్నానము జేసెను. సింగు సద్గుణవంతుడని సద్వంశ సంభూతుఁ డనుయు నెఱిగి వృద్ధయోగి తన దీనచరిత్రమును రాచకొమరునకుఁ దెలియ పఱపఁ గోరి యాతనితోఁ గూడ నొకటి రెండు సారులు తన యిచ్ఛ దెలిపెను. అతడును విననుత్సహించెను గాని యోగి యేకారణముననో చెప్పలేదు. చిత్తూరు నుండి బయలుదేరి చిరకాలమగుటచే భీమసింగు మహారాజు తనకయి యెదురు చూచుచుండునని ప్రయాణమై పోవుటకు సిద్ధముగనుండియు యోగి బలవంత పెట్టుటచే మరియొకవార మట నుండసమ్మతించి యొకనాఁడు రహిమానుఖానుగారి దర్శనముఁజేసి యాకచ్చేరియుఁ గోటయుఁ జూడవలెనని పోయి యనేక రాజకార్యముల ముచ్చటించుచుఁ బ్రసంగవశమున మదనసింగు ఖానుతో నిట్లనియె –

మద – మిత్రుడా? నీవు కోపంపకుందువేని నీకొక సలహా చెప్పెదను.

రహి – మంచిసంగతికి గోపమెందుకు! అవశ్యముగాఁ జెప్ప వలసినదే.

మద – ఈ గ్రామమున మీకీర్తి చక్కగాలేదు. మీరు ప్రజలనవమానము చేయుదురనియు బాధించుచుందురనియు నందరుఁజెప్పుకొనుచుండ వినుటకు నాకుఁ గష్టముగనున్నది. అదిగాక దొఁగతనము మొదలగునవి మీవలన జరుగుచుండునని జనులు దురభిప్రాయముఁ బడియున్నారు. అట్టి దురభిప్రాయమును మీసత్ప్రవర్తనమువలన మీరు పోగొట్టుకొనవలెను. మీదగ్గఱ నున్న తుచ్ఛ సేవకులను ద్వరితముగఁ బంపి వేయుట మంచిది. అని యివ్విధమున హితోపదేశమును చేయుచున్న రాజకుల భూషణునిపయి మహమ్మదీయుఁడు త్రాచుపామువలెలేచి తనచేతనున్న ఖడ్గముతో నాతని నొకదెబ్బ వేయఁజూచెను గాని నాజరుజంగాతనిఁబట్టుకొని యాదౌర్జన్యము నివారించెను. వెంటనే సింగమువలె సింగునులేచి యాయుధ పాణియై నిలువ ఖాను వెనుకదీసెను. అనంత రమామందిరము విడిచి మదనసింగు నాజరుజంగుతోఁగలిసి మఠమునకరుదెంచెను. తనదురాచారమును జక్రవర్తికి నివేదించి తన కపాయమును గలుగజేయుదురని నాజరుజంగు మదనసింగులపయిఖాను సాహేబున కీవఱకే యాగ్రహమును ననుమానమును నుదయించెను. గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటనట్లు నేఁటికథ దానినత్యున్నత స్థితికిఁ దెచ్చినది. రాజనందనుని సంబంధమున సజాతీయుఁడైన నాజరుజంగు పై నతనికి మహాగ్రహము గలుగ, నే యుపాయములను బన్నియైనను నే నేరములను జక్రవర్తితోఁ జెప్పిఅయినను తాను నిర్దోషి యనిపించుకొని వారపరాధులని దండింప జేయవలెనని మహమ్మదీయుఁడు యోజింపుచుండెను. శత్రురాజ్యమున నుండుట ప్రాణాపాయకరమని మదనసింగు ప్రయాణమగుచుండెనుగాని యతని ప్రయాణము హేమలతకు దుఃఖకారణముగ నుండెను. పైవాదము దటస్థమయిన మఱునాడు తెల్లవాఱునపుడు, ప్రయాణము నిశ్చయింపఁబడెను. ఆ రాత్రి హేమలత యన్నము ముట్టుకొనలేదు. ఎట్లయినను రాకొమరుఁడు పోకతీరదని తలఁచి వృద్ధయోగి రహస్యముగ నొకగదిలోని కాతనిం దీసికొనిపోయి రహస్యమును బయలుపఱుపకుండ ననేక ప్రమాణములఁజేయించి యొట్టుఁబెట్టించి తన పూర్వాశ్రమవిచిత్రవృత్తాంతములీ తెఱంగునఁజెప్పనారంభించెను "నాయనా! నీవు నా కుమారునివంటివాడవు. నిన్ను జూడ నాబంధువులందఱు వచ్చినట్లున్నది. నా దీనమైన చరిత్ర నీకుఁ దెలియఁజేయుమనియు నీవలన నా కుపకారము కలుగననియు నాయంతరాత్మ నన్ను బ్రేరేపించుచున్నది. అందఱనుకొనునట్లు నేను బావాజీనిగాను. నేనుత్తము రాజపుత్రఁ వంశస్థుఁడను. మా కాపురము జయపురము. కాలవశమున నేను స్వదేశమునుబాసి ఢిల్లీ చక్రవర్తియొద్ద ఫౌజుదారుగ నుంటిని. నేనును నాకుమారుఁడగు జనార్దన సింగును కిల్జీ వంశస్థాపకుఁడగు జలాలుద్దీనువద్ద సేనానాయకులుగా నుండి యతని యన్నకుమారుఁడును బ్రస్తుత చక్రవర్తియునగు నలాయుద్దీనుతో గూడి దక్షిణ హిందూస్థానముపై దండెత్తినారము. అచట మహారాష్ట్ర రాజ్యమును జయించినపుడు నేను జాల సహాయమును జేసినాడను. జలాలుద్దీనుకు నాయందు పుత్రవాత్సల్యముండెను. దక్షిణ హిందూ దేశము నుండి వచ్చిన తరువాత నలాయుద్దీనుకు బినతండ్రిని గపటముగ వధించి తాజక్రవర్తి యగుటకు దురుద్దేశము కలిగెను. ఆకాలమున నాతని కాంతరంగికుడ నగుటంజేసి నాతో నాతడాలోచింపగా నేనట్టి దుష్కార్యమున కీయకొనక నిరుత్సాహము గలిగించి రాజభక్తి వలన యువరాజును గొంచెము నిందించినాడను. అలాయుద్దీను మహాగ్రహముతో మరలిపోయి యా రాత్రి – హా! ఏమి చెప్పుదును. నా రెండుకన్నులును దనఖడ్గముతో బొడిచివైచి నాకు శాశ్వతమయిన యంధత్వమును దెచ్చిపెట్టెను. తరువాత నన్ను జంపుమని సుబేదారులలో నొకని కతడుత్తరువిచ్చి నాప్రియపుత్రకు నారాత్రి జంపించెను. నాపూర్వ స్నేహితులందఱు నన్ను జంపకుండ మాయోపాయములచే రక్షించి నన్నీ గ్రామమునకు బల్లకిలోబంపిరి. ఈ పిల్ల

యప్పటి కేడు సంవత్సరముల పసికూన. నిష్ప్రయోజనమైన యాజీవనము కంటే మరణమే యుత్తమమని తలచియు నీపసికూన నిరాధారయైనందున జెట్టంతకొడుకును జంపుకొనియు మొండినై యిట్లు జీవించినాడను. ఆ మరునా డల్లాయుద్దీను తన పినతండ్రిని జంపించి మరికొన్ని దినములకు మహావైభవముతో దాను జక్రవర్తి యయ్యెను. ఈతడు నీతియుబాపభీతియు లేనివాడు. ఒకటి తలచి యొకటి పలుకును. కుమారా! నాదశ యిట్లున్నది. డెబ్బదియేండ్ల వాడను. నాకు మరణము సమీపించుచున్నది. ఈబాల సంప్రాప్త యౌవన. నేను మృతినొందిన దీని నెవరైన బలాత్కారముగ నవమానింతురు. నాకు గలబెంగ యిదియే; నాకిపుడెట్టులయిన జిత్తూరు నగరము రావలెననియున్నది. భీమసింగు మహారాజుతో నా దీనదశ దెలిపి నాపయి ననుగ్రహము గలిగించిన నీకు మిగుల పుణ్యముండును. నా పేరు నారాయణసింగు, ఆహాహా! నారాయణ సింగుదశ యెంతవఱకు వచ్చినది. ఇరుపార్శ్వముల నెచ్చట దిక్కులేక యనాధుడనై యున్నాను గదా నాయనా! అనుచు సహజధైర్యమును విడుచుచుగొలకులనుండి వేడికన్నీరొలికి తన తెల్లగడ్డము దడియనేడ్వసాగెను. వజ్ర సమాన హృదయమునకు గనికరమున సృజియించు నారాయణసింగు దీనచరిత్రమును విని మదనసింగు క్షత్రియకాఠిన్యమును విడిచి యొక్క నిమిషము విచారించి , పిమ్మట "తాతా! నీవు విచారింపకుము. కష్టములు దైవికములు. మీ విషయము భీమసింగు మహారాజుతో నేను జక్కగాజెప్పి మీపయి వారికనుగ్రహము గలుగునట్లు చేసెదను. మీకష్టములు గట్టెక్కినవని నమ్ముడు. మీ మనుమరాలికిదగిన యుత్తమవంశజాతుని వెదకి పెండ్లి చేయించెదను. నామాటనమ్మి యుండుడు. కొద్ది దినములలో మీకు నేను వర్తమానమంపెదను. అప్పుడు మీరు రండు. రేపుదయమున నేను నిశ్చయముగ బ్రయాణమై చిత్తూరుపోయెదను. అని చెప్పి యారాత్రి సుఖముగా నిద్రించెను. మరునాడు రహిమానుఖాను వొద్ద సెలవుదీసికొని నాజరుజంగు నాగ్రా నగరమునకు బ్రయాణమయ్యెను.

మరునాఁడు వేకువజామున రాజపుత్రమహమ్మదీయు లొండొరుల వలన సెలవుగైకొని పోవుచున్నపుడు మదనసింగు నాజరుజంగును రహస్యస్థలమునకుఁ గొనిపోయి గాఢాలింగన మొనర్చి "మిత్రుడా! మన మిరువుర మన్నదమ్ముల వలె నుంటిమి. మన మన్యజాతులవారమైనను మనకు భేదము లేదు. ఇంక ముందుండదు. నాకిదివఱకుఁ జేసినది గాక యింకొక మహోపకారమును జేయవలయును. ఈ వృద్ధుఁడును బాలికయు నిరాధారులై యున్నారు. వారికి రహిమానుఖాను వలన భయము గలదు. అతనివలన నపాయము గలుగకుండ నీవు జాగ్రత పెట్టవలెను. ఈ యూర నెవరి కైనను వారి నప్పగింపుము. అన నాజరుజంగును నటులే చేయుదునని యాపూటకుఁ బ్రయాణము మానెను. మదనసింగంతటఁ నాజరుని జూచి "మనమింక మరల నెన్నఁడు కలియుదుమో? మామహారాజును మీచక్రవర్తియు సంధిచేసికొందురేని మనము రాకపోకలు గలిగి మన స్నేహబీజము యొక్క ఫలముల నందవచ్చును. కాదేని ప్రళయ యుద్ధమున మనము కలిసికొందుము. సాధ్యమయినప్పుడు నీక్షేమము నాకంపుచుండుము. నేఁ బోయి వచ్చెదను సలాము" అని తన పరివారముతోడ బయలుదేఱి మాటి మాటికి హేమలతను దలంచుకొని తిరిగిచూచి విచారించుచు వెడలి పోయెను. ఆనాఁటి మధ్యాహ్నము నాజరుజంగు తన తండ్రికి జిరపరిచయుండగు నబ్దుల్ ఖరీముమౌలవియనునాతనిం బిలిచి నారాయణసింగు నొప్పగించి వారి కపాయము కలుగునప్పుడు సహాయ మొసగుమని చెప్పి వానిచేనట్లు చేయుటకు వాగ్దానముల గ్రహించి యారాత్రి బయలుదేఱి వెళ్ళెను. మౌలవి యాగ్రామమునందు జపమిత్రుండును భగవత్సేవాపరాయణుఁడు నయి యుండుటచేఁ బ్రజల కతనియం దతిగౌరవము కలదు. నారాయణ సింగును వైద్యమూలమున సకలజనోపకారి యగుటచేత బ్రజలలెల్ల నతని కాప్తులయిరి. ఈ పరిచయములవలన మౌలవియు నారాయణసింగును మిత్రులై తమతమ మతములఁ గూర్చి వాదములు సలుపుచు

సుఖముగఁ గాలమును బుచ్చుచుండిరి.

నాల్గవ ప్రకరణము

మదనసింగు పాలిగ్రామమును విడిచిపోయిన తరువాత హేమలత కొన్ని దినములవఱకు మునుపటివలె నన్నపానాదులపై నిష్టము నిలుపక బెంగఁగొని చిక్కియుండెను. కాని ప్రాంత బడిన వెనుక యధాస్థితి కామె మరలవచ్చి సుఖముగా నుండినను రాజకుమారుని యందమును మృదు మధుర భాషణంబులును మఱవక యెల్లప్పుడు తలంచుకొనుచుండెను. నారాయణసింగు మదనసింగు తననిమిత్త మెన్నఁడు వర్తమానమంపునో యెన్నఁడు తాము తురుష్క రాజ్యపు సరిహద్దులఁ బాసి చిత్తూరు రాజ్యమున సుఖముగా నుందుమో యని యెదురుచూచుచు నామార్గమున బోవు బాటసారులనెల్లఁ బరీక్షించి యడుగచు దినమొక యేఁడుగ గడుపుచుండెను. మౌలవికిని, నారాయణసింగునకు స్నేహము నానాటి కధికమైనందునఁ బ్రజలు వారిమైత్రికి మిగులనానందించుచుండిరి. నారాయణసింగునకును మనుమరాలిని రహిమాను ఖాను యొక్క దౌర్జన్యములం జూచినకొలది భయ మధిక మగుచుండెను. ఖానుసాహేబునకు హేమలత యందనురాగము క్రమక్రమముగ నభివృద్ధి సెంద రాజకన్య మ్లేచ్ఛనాయకుని హృదయమునం దెల్లప్పుడు నుండసాగెను. బలాత్కారముగ నామెను బట్టి తెప్పించి తన యంతఃపురమున బంధించి సఫలమనోరథుఁ డగుట ఖానునకు సులభమే కాని యందున నేమికీడు మూడునో యనుభీతియు వారికాప్తుడైన మౌలవి కాగ్రహము వచ్చు ననుభయయుము వానిని బాధింపు చుండెను. మౌలవి సంపదలు లేక సామాన్య స్థితిలో నున్నను వాని విద్యాసంపదను బట్టియు, సత్ప్రవర్తనమును బట్టియు జనుల కాతని యెడ భయగౌరవములు గలిగియుండినవి. ధనము స్వీకరింపక దీనుల కుచితముగ నౌషధము లిచ్చుటఁ బట్టియు వయోవృద్ధుఁ డగుటం బట్టియు నారాయణసింగునందు జనులకు మిగుల గౌరవము గలదు. వారిరువుర కపకార మొనర్చినవారు ప్రజల కందఱకును విరోధులై యుందురు.

స్వామి కార్యమునం దప్రమత్తుడై నందుఁడు శక్తి వంచన లేక పాటు పడుచు నేవిధమున నైన హేమలతను దన యజమానునకు సమకూర్చవలెనని సకలప్రయత్నములఁ జేయుచు ముందుగ రాధతో స్నేహము చేసెను. ఈ రాధ కిపుడు రమారమి పదునారు సంవత్సరములుండును. దాని తల్లి భర్తను విసర్జించి లేచివచ్చి వ్యభిచార వృత్తి వలన జీవించి రాధ ఎనిమిది సంవత్సరముల వయస్సున్నప్పుడు మృతి నొందెను. అప్పటి నుండియు రాధ బ్రాహ్మణుల యిండ్లఁ బాచి పని జేసి బ్రతుకు చుండెను. అది యిప్పుడు గోవిందశాస్త్రి యను బ్రాహ్మణుని యింట నుండెను. ఆమె యుక్త వయస్కురాలైనవెనుక శాస్త్రి వివాహము చేయఁదలఁచెను. గాని రాధ తనతల్లి వృత్తి యందే ప్రవేశింప నిచ్ఛ గలదగుటచే శాస్త్రియుఁ దన యుద్యమమును మానుకొనెను. రాధ మిగుల సౌందర్యము గల శూద్రాంగన యగుటచే స్వల్ప కాలమున నామె గ్రామమున నున్న పడుచువాండ్ర కందఱకు బ్రాణ మిత్రురాలై యఱచేతి నిమ్మపండువలె నుండుటయే కాక యొక పర్యాయము ఖాను గారి హృదయమును గూడ నాకర్షించెను. ధనమును నధికారమును గల ఖానుమైత్రి యామె కిష్టమే కాని తనకన్న వస్త్రముల నిచ్చుచున్న హిందువున కాగ్రహము వచ్చునని యామె వెనుక దీయుచుండెను. నందుడు దాసీపుత్రుఁడే కనుక రాధతో సులభముగ స్నేహము జేసి తనస్వామి మనోరథమును దెలియపఱచి కార్యసాధ్యము జేయుమని ప్రార్థించెను. నందునిమాటఁ దీసి వైవలేక రాధ యందున కియ్యకొని బావాజీ మఠమున కనుదినమును బోయి హేమలతతో నేదోవంకఁ బెట్టి మాటలాడుచు నామె పరిచయమును సంపాదించెను. పరిచయ మయినది మొదలు హేమలత కామె పనిపాటలు చేయుచు వినోదకథలను జెప్పి యామెను నవ్వించుచు నుండెను గాని దుస్సహవాస మొనర్చుట కిష్టములేక రాధతోఁ దిన్నగా మన హేమలత మాటలాడ దయ్యెను. ఈ ప్రకారము మదనసింగు పాలి గ్రామమున నున్న కాలముననె రాధ రెండు సారులు హేమలత కొఱకు వచ్చి సింగును జూచి మోహించి

యాతనితో మాటలాడఁ బ్రయత్నించిన దయ్యు నతఁడు ప్రత్యుత్తర మొసఁగ కుండుటచే మరలవలసిన దయ్యెను. రాధకు మదనసింగు నందుగల మోహ మతిశయింప దాసిగ నున్నతన యంతరమును రాజ పుత్రుండఁగు నతని యంతరమును నాలోచింపక యెట్లయిననతనిఁ దనవలలో వైచికొన వలయునని యామె యత్నింపుచుండెను. హేమలతకు సింగునం దనురాగము గలదని యెఱిగి యామెయం దసూయ మనస్సున నిల్పి రహీమాన్ ఖానున కీమెను సమకూర్చునెడలఁ దనకు సవతి, నీమెయుండదని నమ్మి మదనసింగునుదాను స్వాధీనపఱుచుకొనవచ్చునని నిశ్చయించెను. అందుకే "నేకక్రియాద్వ్యర్థకరీ" యని యామె ఖానున కపకార మొనర్చు నట్లును దన మనోరథము నీడేర్చుకొని నట్లును గూడ నగునని రాధ హేమలత మనస్సు విఱుచుటకై ప్రయత్నించి యప్పుడప్పుడును ఖాను యొక్క గుణ రూపముల నామెకడ వర్ణించుచుండెను. ఒకనాఁడు ఖాను యొక్క రూపాతి శయమును రాధ వర్ణింప గా శరీరమువడఁక హేమలత భయమంది యాతని ప్రసంగమును దనవద్ద నెన్నడును దేవద్దని యామెను గఠినముగా మంద లించెను. అప్పటినుండియు నీ దురాత్మురాలు ఖాను ప్రసంగములను మానుకొని నందునితో "నిఁక హేమలతపై ఖానున కాశ యుండఁ దగదు ఆమె కితనియందిష్టము లేదు. మదనసింగున కామె ప్రాణములలిచ్చు" నని చెప్పఁగా ఖానుతో నందుఁ డావార్త విన్నవించునపుడు వానికిఁ గలిగిన దుఃఖము వర్ణింపనలవి కాదయెనని యిట నేను వ్రాయనక్కఱ లేదు. కామోద్రేకమును విచారమును మల్లడిగొన మహమ్మదీయుఁడు హేమలత నెట్లయిన జేసికొని తీరవలయునని కృతనిశ్చయుడై నారాయణసింగునకు మౌలవికిని మిత్రభేదము గల్పింపఁ బ్రయత్నించెను. గాని యందుఁ గృతార్థుఁడు గానేరక పోయెను. అందుచేత, నందుఁడును, ఖానును, యితర సేవకులు దగు నుపాయమును వెదకు చుండిరి.

అది యిట్లుండ ఖానునకు హేమలతయందు దృఢమోహము దగుల్కొన్నదని జనులు చెప్పుకొనుటవలన కర్ణాకర్ణిని నారాయణసింగును మౌలవియు, హేమలతయు విని యేసమయమున నెట్టి యపాయము మూఁడు నోయని భయపడుచుండిరి. విదేశీయు లయిన వారిని రక్షించుట దనకు విధియని మౌలవి వారిక పాయము రాకుండగ నేమిచేయుదునా యని చింతింపుచుండెను. మదనసింగు వద్దనుంచి యిప్పటికి నాలుగైదు మాసమ్ములు గడచినను వర్తమాన మేదియు రానందున నతఁడు తమవిషయమయి మఱచినాఁడని వారాలోచించి నిరాశ పడి గతితోఁచక యుండిరి. తుదకు వారందఱు నాలోచించి వృద్ధుడు మనుమరాలును నక్కడకు నాలుగైదు క్రోసుల దూరముననున్న యలీఘరపురమునకుఁ బోవలెనని నిశ్చయించిరి. అందుచే మాలవి వారిని బ్రయాణముచేసి యాయూరందనకుఁ గల యిర్వురు ముఖ్య మిత్రులకు నుత్తరములు వ్రాసియిచ్చి సాధ్యమైనంత త్వరగఁ బ్రయాణమై పోవలసినదని చెప్పి వారితోఁ బోవుట కిర్వురు సేవకుల నేర్పఱిచెను. ఆమధ్య హేమలతకు జ్వరమువచ్చుటచేఁ బ్రయాణ మాగిపోయెను. మౌలవియు నారాయణసింగుతో స్నేహముచేయుట తనకు నిష్టముగ నున్నందున ఖాను వానితో స్నేహము చాలింపవలసినదని యాయనకు వర్తమానమంపెను. మౌలవి దానిని లక్ష్యపెట్టనందున, గోపమతిశయింప వారి గర్వభంజన మొనర్చుటకుఁ గృతనిశ్చయుఁడై సమయమున కెదురుచూచుచు సాహెబు దినములఁ గడపుచుండెను. ఈ నడుమ హేమలత జ్వరమువలన మిగుల బాధనొందుచున్నందునను, నదియేయౌషధము చేతగు లొంగకున్నందునను వృద్ధుఁడు కొందఱి యోచన మీదఁనా గ్రామమునకు వచ్చియున్న గోసాయినిఁ బిలిపించి యాతనితోఁ దన మనుమరాలి వృత్తాంతముఁజెప్పెను. గోసాయిని జూచి హేమలత నమస్కరించి యెదుట నిలువ నతఁడామె నాశీర్వదించి యామె మొగమువంకఁ దేఱిపాఱజూచి ముసలివానిశరీరము నామూలాగ్రముగఁ బరీక్షించి మిగులనానందమునొంది తనయానంద సూచకముగఁ గొన్ని మాటల వచ్చుటకు యత్నించియు, బలవంతముగ దనసంతోషము నాపికొని ఆహా మీరిరువురునును

జీవించియున్నారా? ఎన్ని దినములకు మీరగపడినారు. భగవదనుగ్రము మన పైఁ బూర్ణముగఁగలదు అని తనలో ననుకొని హేమలత నాడి పరీక్షించి కొంచెము దృష్టిదోషము తగిలినదని రక్షరేకు నొకదానినిచ్చి కంఠమునఁ గట్టుకొమ్మని చెప్పి యామె చేయి ముద్దువెట్టుకొని తరువాత వృద్ధునియొద్దకుఁబోయి యనేక వ్యవహారముల ముచ్చటించుచు నడుమ నిట్లనియె. "అయ్యా! తమసంగతి నంతను నేనెఱుఁగుదును. మీరు బ్రతికి యున్నారని నేనిదివఱ కెఱుగను. నేడు సుదినము అని గోసాయి పలుకగా వృద్ధుఁడు భయపడి నాయనా నీవెవరు? నాసంగతి బయలబెట్టకుము అని బతిమాలుకొనెను. గోసాయియు వృద్ధుని హస్తమును బట్టుకొని నేనెవ్వరయిన మీకెందుకు? నాసంగతి ముందుముందెఱుఁగఁగలరు. నాప్రాణములమీద మీకు నమ్మకముగలరేని మీరహస్యము నేను బయలుపఱుపనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను భయపడకుఁడు. నేనింక నిటనుండరాదు" అని చెప్పి వారివలన సెలవుగైకొని గోసాయి యరిగెను. ఆ దినమున గోసాయి గోవిందశాస్త్రి యింట విందారగించి యా గ్రామమునే యుండెను.

ఆనాఁటి సాయంకాలమున పాలికోటలో నొక విధమయిన కళవళము పుట్టెను. అక్కడనుండి కన్నులార నది చూచినవారికే కాని యన్యులకుఁ దెలియదు. దీపములు పెట్టినతోడనే రహిమాను తాను సాధారణముగ యుద్ధరంగమునకుఁబోవు సమయములయందు దాను ధరించు వస్త్రములను, గవచమును, ఖడ్గమును ధరించుకొని తన యధికారము క్రిందనున్న రాజభటు లందరునట్లు కలహ సమయానుకూలమగు వేషముల ధరింపవలెనని యాజ్ఞాపించెను. అట్లు సర్వప్రయత్నములు జరిగించి రాజభటసమేతుఁడయి ముష్కరుఁడగు నాతురుష్కుఁడు రెండజాముల రాత్రియైన వెనుక గ్రామమంతయు నిశ్శబ్దముగ నున్నపుడు వృద్ధుఁడు నివాసము చేయుచున్న మఠమును జుట్టవైచి లోపలి వారిని పిలువుమని సేవకులలో నొకనిని నాజ్ఞాపించెను. అతఁడును బావాజీ అని పిలువ రోగపీడితులెవరో యాపదలో నుండి వచ్చినారని విసుగుగొనక తడవికొనుచు లేచివచ్చి తలుపుఁదీసెను. వెంటనే నిర్దయాత్ముఁడగు కఱకు తురక డెబ్బది సంవత్సరముల ప్రాయము కలిగి యశక్తుఁడయి నిరాధారుఁడయి గ్రుడ్డితనమునఁ గదలలేక యతి దీనుఁడయి కాలముఁబుచ్చుచున్న నారాయణసింగు చేయిపట్టుకొని కఠిన స్వరముతో నీదౌర్జన్యమును గుట్రలును విని నిన్నుఁ దక్షణమే పట్టికొని చెఱసాల యందుంచవలసినదని, చక్రవర్తిగారు మాకుత్తరువునంపినారు. అందుచేత నిదిగో నిన్నిపుడు పట్టికున్నాను" అని చెప్పి "ఱెక్కలు విఱచి కట్టుడు జాగ్రత్త"యని సేవకులతో నుడివెను. కర్ణశూలములవలెనున్న యాపలుకులు విని నిశ్చేష్టుఁడయి వృద్ధుఁడు నిలువఁబడి "అమ్మా! హేమలతా!" యని కేక వైచి "అయ్యయ్యో! నేనేమిచేసినాను. నావలననేమి యపరాధము వచ్చినది. చక్రవర్తి యుత్తరువు నేనెన్నఁడు నతిక్రమించలేదు. నన్ను బట్టికొనుట యన్యాయము. నన్ను విడువుఁడు, అని దీనస్వరముతో మనవి చేసికొనుచున్న వృద్ధుని మాటలను జెవినిడక రాజభటులు గట్టిగ బిగియఁదీసి ఱెక్కలు నొప్పి పెట్టునట్లు వెనుకకు విఱచికట్టిరి. నారాయణసింగు దీనాలాపముల నాలకించి రాజాభటులుగూడ దయగల వారయిరి. కాని మూర్తీభవించిన పాపదేవతయగు రహిమానుఖాను వాని విలాపమును చూచి, "ఓరీ. బద్మాష్ లుచ్చా! ముసలిదొంగ. నోరుమూసికొనుము, లేకున్న కొరడా దెబ్బలు తినెదవు. ఏమియునెఱుగని వానివలె నఱచెదవేమి! నీవు రాజపుత్రులను గలిసి చక్రవర్తి మీద గుట్రలు చేయుచున్నావు. మీయింట బసచేసిన మదనసింగుతో నీవు మాట్లాడిన రహస్యముల నేనెఱుఁగుదును. నాజరుజంగు నీ కుట్రలనెల్లఁ జక్రవర్తితోఁ, జెప్పినాఁడు. అందుచేత నాతఁడు నిన్నుఁ గారాగృహమున కంపుమని యాజ్ఞయొసఁగెను. నీ పాపము నీవే యనుభవింపుమని నిష్ఠురముగఁ బలుకఁ దనపై వచ్చిన యపవాదమునకును దురవస్థకును మిగులఁగుందుచు వృద్ధుఁడుండ నీకోలాహలమంతయు విని హేమలత దిగ్గున లేచి బంధింపఁబడియున్న పితామహుని గాలయమునివలె నెదుటనిల్చి యున్న

రహిమానుఖానుని యమదూతలరీతిఁ దన పితామహుని బట్టికొనియున్న రాజభటులను జూచి వెఱగుపడి శరవేగముతో నతని కడకుఁబోయి దాదా! దాదా! యని కెవ్వుననఱచి, వానిని గౌఁగిలించికొని రోదనము చేయసాగెను. రాజసేవకులకు వెఱచియో యనునట్లు సహజగాంభీర్యమును ధైర్యమును నారాయణసింగును విడిపోవ మనుష్య స్వభావమునుబట్టి పొరలి పొరలివచ్చు దుఃఖమునాఁపలేక యితఁడు మనుమరాలిని గౌఁగిలించికొని స్త్రీవలె అమ్మా! నేను జెరసాలకుఁబోవుచున్నాను, అని పెద్ద పెట్టున నేడ్చెను. ఇట్లువాపోవు వారినిరువురనుజూచి దయాహీనుఁడగు రహిమానుఖాను విచారమును లేశము నొందక హేమలత సౌందర్యాదులనుగని యానందించుచు వారినివిడఁదీయ భటుల కాజ్ఞయొసఁగి ముసలివానిని లాగనారంభించెను. ఈనడుమ గ్రామమునమన్న వారందు నీకలకల ధ్వనులవలనకు, మిన్ను ముట్టుచున్న వారిరోదన ధ్వనులవలనను మేలుకొని, మఠమునఁ జుట్టుకొని యా విచిత్రమును జూచుచుండిరి. దుఃఖభారమున నిలువలేక తాతమెడకుఁ దనబాహులతికలను బెనవైచి గాఢాలింగనముఁ జేసికొని విలపించుచున్న హేమలతను విడఁదీయుట దుర్ఘటమని తలఁచి తురుష్కులు ముసలివానిని లాగుచుండ నందొకఁడు కొరడాలతో బాలిక చేతుల మీద రెండు దెబ్బలు కొట్టెను. ఆనొప్పిచే బాలిక కౌఁగిలింతవదలెను. వెంటనే రాజభటులు నారాయణసింగును గెంటుకొనిపోవుటఁజూని "అయ్యో! దాదా! దాదా! నేనెట్లు బ్రదుకఁగలను! నన్నెవరికప్పగించి పోవుచున్నావు! నాకెవరుదిక్కు! నన్నుఁ దీసికొనిపోవేమి! నేఁజచ్చి పోవుదును, నేనుండలేను. అయ్యో! మాటాడవేమి? దాదా, యని సకలజనుల హృదయములను. నీరైపోవునట్లుఅఱచి మొదలు నఱికిన వృక్షము వలె నేలఁ మూర్ఛిల్లెను. ఆమె మూర్ఛిల్లిన వెనుక నారాయణసింగును రాజభటులు దీసికొనిపోవుటకు వలనుపడెను.

అంతట రహిమానుఖాను సేవకులలోఁగొందఱికాతనినప్పగించి, ఓరీ ముసలివానిని దీసికొనిపోయి కోటలోఁ జెఱలో నుంచుఁడు. నాకింకను బనియున్నది. నేనిప్పుడేవచ్చెదను అని వారలనంపి హేమలతయింటికి నిర్వురు సేవకుల గావలియుంచి తానావల వీధికిఁగొంచెము సాగిపోయెను. అచట నారాత్రి గుమిగూడిన గ్రామస్థులలో హేమలతానారాయణసింగుల దురవస్థఁ దలఁచి కంటఁదడిబెట్టనివారును మహమ్మదీయుని నిందింపనివారును లేరు. కాని యాయుధపాణులయియున్న రాజభటులకు వెఱచి యెవరును సాహసించి యాదురాత్ముల దౌర్జన్యమును మాన్పరయిరి. గారమూర్ఛపొంది హేమలత శరీరము నెఱుఁగక రెండుమూడుసారులు దాదా! దాదా! తెల్లవాఱినదిలెమ్ము అనియు, మదనసింగు, మదనసింగు అనియుఁ బలవరించి మరల మూర్ఛల్లెను. గ్రామస్థులు కావలియున్న రాజభటులకు వెఱచి యామెకు సహాయ మొసఁగకయె క్రమక్రమమున నొకరొక్కరుగఁబోవ నారంభింపఁ గొంత సేపటికి నెవ్వరును లేకపోయిరి. ముష్కర తురుష్కుఁడు సపరివారముగఁ బట్టణములో మహమ్మదీయుల నివాసముచేయు భాగమునకు బోయి యబ్దుల్ ఖరీమను మౌలవిగృహమును ముట్టడించి సుఖముగ నిద్రించుచున్న మౌలవిని బ్రక్కమీదనే పట్టికొని బంధించెను. అతని భార్యాపుత్రులు కర్తవ్యము నెఱుఁగక గొల్లున నేడ్వసాగిరి. ఆ వీధివారందరు వచ్చి ఖానును గారణమడిగిరి కాని మొదట నాతఁడు నిరుత్తరుఁడై తుదకిట్టు లనియె. ఈతఁడు మహమ్మదీయుఁడై యుండియు హిందువులతో స్నేహము చేయుచున్నాఁడు. కాఫరులతో నాలోచనల గల యా పాపాత్ముఁడు సత్యమతస్థుఁ డగునా! అదిగాక రాజపుత్రులఁగలిసి చక్రవర్తిపైఁ గుట్రలుపన్నుచున్నాడు. మతవిరోధియు రాజద్రోహియునగు నీదురాత్మునిఁబట్టి బంధింపవలసినదని చక్రవర్తివద్దనుండి నాకు హుకుము వచ్చినది. అందుచేతఁ బట్టికొన్నాను. అని చెప్పి రెక్కలు వెనుకకు విఱియఁగట్టించి మౌలవిని జెఱకంపెను. కామాతురుడు నీర్ష్యాపీడితుఁడగుటచే రహిమానుఖానొక్కరాత్రి తనబల్వాది రోధుల నిర్వురను బట్టుకొన్నందున కానందించుచు సఫలమనోరథుఁడయి వారి నిర్వురఁ జెరియొక

గదిలోనుంచి తలుపులుమూయించి తాళములు వేయించెను. తరువాత గడియరాత్రియుండ నతఁడొంటరిగ బయలుదేఱి మఠమునకు వచ్చెను. అప్పుడు తానచట కావలియుంచిన సేవకులిద్దరును గాఢముగ నిద్రించుచుండిరి. హేమలత ప్రథమము మూర్ఛిల్లినచోట లేనందున రహిమానుఖాను గదిలోనికిఁబోయిచూచెను. అందును నామె గన్పడనందున నిల్లు నాలుగు ప్రక్కలను దొడ్లును ఖానుగారు స్వయముగ వెదకికొనిరిగాని హేమలత యగపడలేదు. ఆశాభంగమును దుఃఖమును బాధింప సాహేబొడలెరుఁగక నిద్రించు సేవకులను దన్ని నిద్రలేపి హేమలత యేదిరా? యని యడుగ వారును దిగులుపడి మాటలాడక చూడనారంభించిరి. వారిని వెంటఁబెట్టుకొని ఖాను కోటకుఁ బోయి తన మందిరమున శయనించిగ్రామమున బ్రాహ్మణ క్షత్రియవైశ్యశూద్రవివేచనము లేక ప్రతిగృహమును, మాలమాదిగగూడెములను, మహమ్మదీయులయిండ్లను, నూతులు, గోతులు, చెరువులు మొదలగువానిని వెదకించెను. కాని హేమలత యెందునుగాన బడదయ్యె. తుదకు నిరాశపడి కోపమెట్లును దీరక కావలియుండి పరాకున హేమలతను దాఁటిపోవనిచ్చిన సేవకులఁబిలిచి యం దత్యంతోపకారి యగు వానిని క్షమించి మేధకుఁడగు రెండవవానికి మరణదండన విధించెను. పాపము చిరకాలముదారులు కొట్టి కొట్టి మార్గస్థులఁజంపిచంపి దోషియైఖానునకాప్తుడైన గులామల్లికి నేఁడు మరణము తప్పదయ్యెను. వానిని వృక్షమునకుఁగట్టించి కత్తితో ఖాను తానేనరికివైచెను. అంతకును మనశ్శాంతిలేక పిచ్చివానివలె నటునిటుఁ దిరుగుచు గడ్డము నొకసారి సవరించుకొనుచుఁ గుళ్ళాయి నేలఁబాఱవైచుచు,సేవకులనెల్ల దిట్టుచుఁ జెఱసాలకడకుఁబోయి నారాయణసింగును మనుమరాలివిషయమై యడుగుచు వానిని సంహరించెదనని బెదరించుచు నన్నము ముట్టక సకలావస్థలఁ బొందుచు ఖాను విలపించుచుండెను. ఇది యిటుండ రాధ మరునాటి యుదయమున లేచి హేమలత గృహమునకు వచ్చి మఠమంతయు వెలవెలఁబాఱి చిన్నఁబో పుటయు బాలిక పెంచు రామచిలుక దిగులుపడియుండుటయు నామె యాడుకొనువస్తువులన్నియు నెక్కడివక్కడ నుఁడుటయు ముసలివాని మందులసంచియు వానినెన్నఁడును బాయని చేతి కఱ్ఱయు నటఁ బడియుండుటయుఁ జూచి కఠినచిత్తయయ్యు నామె స్త్రీజనస్వాభావికమగు విచారమును బొందకతప్పదయ్యెను. తరువాత రాధ గృహమునంతను వెదకి హేమలత మ్లేచ్ఛునిపాలఁబడి యుండునవని తన మనోరథ మీడేరునని సంతోషించి హేమలత వస్తువునన్నింటిని వెదకనారంభించెను. తనదగ్గఱనున్న మారుతాళములతో బోషాణముతీసి యందున్న సందుకాపెట్టెమూత తెరచి హేమలత యాభరణములను దొంగిలించి యందున్న రెండు కాగితములను దీసి చదువుకొన్నదగుటచే వానిని మెల్లఁగ జదువుకొని నగలకంటెవానికయి సంతోషించుచు నెవరును జూడకుండ రవికెలోఁబెట్టికొని పోయెను. అటు మదోన్మత్తుఁడై చిత్తవైకల్యముగలిగి ప్రవర్తించు రహిమానుఖానునకు నల్లాయుద్దీనుజక్రవర్తి యొద్దనుండి పరమానా యొకటివచ్చెను. చిత్తూరుదండయాత్రను గూర్చి ఖిల్లాదారులతో నెల్ల యోజింపవలసియున్నదని ఖానును జక్రవర్తి రమ్మనెను. నిరంకుశముగు చక్రవర్తి యుత్తరువు నతిక్రమింపఁ జాలక యొక వారములో ఢిల్లీకిఁబోవుచు, సింగును మౌలవిని విడువవలదని తనక్రింది యధికారితోఁ జెప్పి చనెను. గ్రామస్థులందఱును హేమలత బలవంతముగ మృతినొందెనని నిశ్చయించిరి.

అయిదవ ప్రకరణము

మహమ్మదీయులు భరతఖండమును బరిపాలించినంత కాలమును ఢిల్లీ నగరము రాజధానియైయుండెను. ఈ ఢిల్లీ చక్రవర్తులె రారాజులవలనఁ గప్పములు గ్రహించి మూర్ధాభిషిక్తులను బాదాక్రాంతులఁ జేసిరి. చక్రవర్తులె యాసేతుహిమాచలమగు భరతఖండము నేకచ్ఛత్రముగఁ బాలించిరి గజనీ మహమ్మదు పండ్రెండు సారులు హిందూదేశముపై దండెత్తి దేశమునెల్లఁ గొల్లగొని లక్ష్మిని దనవెంటఁ గొని దారిద్ర్యదేవత నిట నిలిపి చన్నయనంతరము మహమ్మదు గోరి యను నతఁడు ఢిల్లీ మహారాజుగ నుండిన పృథ్వీమహారాజును ధనేశ్వర యుద్ధమున వధించి దేశము నాక్రమించెను. తన్మరణానంతరము బానిసరాజులు 1206 మొదలు 1210 వఱకు నుత్తర హిందూస్థానమును బాలించిరి. వారు బలహీనులయినవెనుక వృద్ధుఁడయ్యు జలాలుద్దీను భుజబలముచే బానిసలను గెల్చి, సింహాసన మెక్కి, కిల్జీవంశ స్థాపకుఁడయ్యెను. జలాలుద్దీన్ చక్రవర్తి 1290 మొదలు 1295 వ సంవత్సరమువఱకు మాత్రము పరిపాలించెను. రాజ్యకాల కాలము స్వల్పమైనను మహమ్మదీయ లదివఱకెన్నఁడు నెఱుఁగని దక్షిణహిందూదేశము పై ప్రథమ దండయాత్ర 1294వ సంవత్సరమున జరగెను. అది జలాలుద్దీనునకు నన్న కుమారుఁడును కపటోపాయ ధురీణుఁడును, రాజనీతివిశారదుఁడు నగు నల్లాయుద్దీను సేనానాయకుఁడై నడిపి మహారాష్ట్రదేశము నాక్రమించెను. ఆ కాలమున మహారాష్ట్రదేశమున దేవగిరినగరము రాజధానియై యుండెను. అల్లాయుద్దీను మహారాష్ట్ర దేశాధీశ్వరుఁడగు రామదేవమహారాజును గెల్చి యాతడు ఢిల్లీకి సామంతరాజుగ నుండునట్లును గప్పము గట్టునట్లును, నొడఁబఱచి బహు నగరములను గొల్లగొన్న దోపిడిధనముతోడను కానుకలతోడను బినతండ్రి నెదుర్కొనుట కరిగెను. అరిగిన తోడనే యఁతడు పినతండ్రిని జంపించి తాను జక్రవర్తి కాఁగోరి యపారసేనాసమేతుఁ డయియుండుటచే దన మనోరథమును సులభముగ నెఱవేర్చుకొని మహావైభవముతో 1205 వ సంవత్సరమున సింహాసన మెక్కి 1216 సంవత్సరమువఱకును రాజ్యము చేసెను. ఈతఁడు లోకవ్యవహారములం దారితేఱిన దిట్టరియేకాని కుటిలుఁడు. కార్యసాధన మొనర్పఁగల బాహుళశాలియె కాని నీతిలేనివాఁడు. ఈతఁ డుత్తర హిందూస్థానమును దాదాపుగ స్వాధీనము జేసికొనెను. రాజపుత్రస్థానమును జయింపలేదు. ఆతఁడు సింహాసనమెక్కునాఁటికి దక్షిణమున మహారాష్ట్రముదక్క దక్కినదేశము లెవ్వియు వానిపాలనమునకు లోఁబడియుండ లేదు. దేవగిరి, మహారాష్ట్ర సామంతుఁడగు రామదే వేలుచుండెను, ఓరగల్లు రాజధానిగఁ ద్రిలింగదేశము కాకతీయవంశజ్ఞులు పాలించుచుండిరి. భిలాలు వంశస్థులు ద్వారసముద్రమునుండి మైసూరు రాజ్యము నేలుచుండిరి. కర్ణాటకమును స్వదేశ రాజులు పాలింపుచుండిరి. రాజ్యస్థాపమును దక్షిణ రాజ్యములను స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని మాలికాఫరును సేనానాయకుని గొప్ప సైన్యముతో పంపగా నతఁడును దన ప్రభువువలె నీతిసంపత్తి లేనివాఁ డగుటచే మాయచేతనో బలముచేతనో స్వదేశ ప్రభువుల నడచి రామేశ్వరము వఱకుగల దేశమును జయించి యనేక పురాతన రాజకుటుంబముల నిర్మూలన మొనర్చెను. ఈతఁడు దక్షిణ దేశమందుండ జక్రవర్తి రాజస్థానఁడయాత్రను గూర్చి యోజించుచుండెను. ఢిల్లీనగరమునందున్న సైన్యమును జాల కాలమునుండి యుద్ధమునకు సిద్ధమగునట్లు జేయుచు నితర మండలములయం దుండు సైన్యంబులఁగూడ బిలిపించి సన్నాహమొనర్చుచు సైనికుల కెల్ల గావలసిన భోజన సామగ్రులను గజములను బశువులను సిద్ధపఱచుచుఁ జక్రవర్తి ప్రయత్నము సేయుచుండెను. ఒకనాఁటి సాయంకాలము సంధ్యారాగము దర్శనీయమై ఢిల్లీ నగరముపైనఁగట్టఁబడిన యెఱ్ఱని వితానమువలె వెలయుచుండెను. సంధ్యారాగము క్రమముగ సదృశ్యమయి వెన్నెల వ్యాప్త మయ్యెను, నల్లని యమునానదీ జలమునందు ఢిల్లీ నగరము మేడలతోడను, మిద్దెలతోడను, మహాగోపురములతోడను, నీటఁ గట్టఁబడిన

పట్టణమువలెఁ బ్రతిబింబితమై కనుపట్టుచుండెను. సాయంకాలము నమాజునకు భక్తులఁ బిల్చువారికేకలతో మజీదులు ప్రతిధ్వనులిచ్చుచుండెను. మసీదులు యగ్ర భాగములను, హిందూదేవాలయశిఖరములును మహోన్నత గోపురములును వెన్నెలలో ధగధగలాడుచు నగరముయొక్క యున్నతస్థితిని దము పొడవుచే దెలియఁ జేయుచుండెను. నగరమధ్యమునున్న కోటలో సరోవరమధ్యమున విలసిల్లు తెల్ల దామరవలె జక్రవర్తి వసియించు నేడంతస్థులమేడ క్రొత్తకాంతులతో నా వెన్నెలయందుఁ గన్పట్టుచుండెను.

ఆనాఁటిరాత్రి నాలుగుగడియ ఆయనతరువాత చక్రవర్తి రహస్య ములు మాటాలాడుకొను గదిలో మెత్తని పరుపులు వేయఁబడిన యొక కుర్చీ మీఁదఁ గూర్చుండి హుక్కా త్రాగుచునుండ నతివినయముతో నంతఃపుర సేవకుఁడగు నొక నల్లని దీర్ఘకాయముగల తురక గది బ్రవేశించి చక్రవర్తి పాదముల దగ్గర సాష్టాంగపడి భయవినయములతో మహా ప్రభూ! ఏలినవారి గులాపువాని దొక మనవి యున్నదని మెల్లగఁ బలికెను. ఆ మాటవిని యదివఱ కేదో యోజించుచున్న చక్రవర్తి మహాకోపముతో బానిస నొక తన్నుఁ దన్ని ఏమిరా! లుచ్ఛా! నీ వెందు కఱచెదవురా, యని భయంకర ముగఁ గేకవైచెను. బానిసయు వడఁకుచు, “స్వామి? పాలిఖిల్లాదారు రహిమాను ఖాను వచ్చియున్నాడు. సెలవుదయచేసిన పక్షమునఁ దమపాదముల సన్నిధికిఁ దోడుకొని వచ్చెద” నని పలుకుటయుఁ జక్రవర్తి తనయంగీకార సూచకముగఁదల యూఁచిన, సేవకుడు ఖానుగారిని వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చి గదిలోనికంపి తానావల నిలుచుండెను. ఖానుసాహేబు పాలి గ్రామమున వసించునప్పటి గర్వమును వదలి చక్రవర్తి సమ్ముఖమున నేలఁబడి తత్పాదముల నంటి సలామొనర్చెను. చక్రవర్తియు వానిని జూడఁగానే వాని దురాచారములఁ గూర్చి నాజరుజంగు విన్నవించినయంశములు జ్ఞప్తికిరా మండిపడి, ఓరీ! రాజద్రోహి మాదేశమునఁ గల ద్రవ్యవంతులను సామంతులను దోపించుటకా నీకధికారమిచ్చినది? చీ! నీమొగముఁ జూడరాదు. నీవు నాయెదుట నుండి పో, యని తనపాదములపైఁ బడియున్న యాతనిఁ ద్రోసివైచి రెండు తన్నులు దన్నెను. స్త్రీవలె రోదనము జేయుచు, “ఓ మహమ్మదీయ మత సంరక్షకా! ఓ సకలలోక చక్రవర్తి! నేను మీబానిసను, నేనేపాప మెఱుఁగను, నిర్హేతక ముగ నామీదనోర్వలేక తుచ్ఛులెవరో నేరములు జెప్పినా రని” విలపించు చున్న యా నిర్భాగ్యునిఁ జూచి చక్రవర్తి యించుక కరణించి, నీ నిర్దోషత్వమును నీవెట్లు స్థాపింపగలవు? అట్లు చేసికొనిన పక్షముననే నీ ప్రాణములు దక్కగలవు. ఱేపు సాయంకాలము వఱకు నీకు గడు విచ్చినాను. ఱేపు రాత్రిదర్బారు. ఆసమయమునకు నీవుసంసిద్ధుండవై యుండవలెనని పలికి యాపూటకు క్షమియించెను. ఈ వాక్యములతో మనశ్శాంతి కలిగి రహిమానుఖానుసంతోషించి మహాప్రభూ! ఏలినవారు ధర్మమూర్తులు. ఱేపు సాయంకాలము నేను నిర్దోషినని స్థాపించుకొనగలను. అంతేగాక రాజపుత్ర స్థానదండయాత్రను గూర్చి యత్యంత రహస్య మయిన కాగితములు గూడనాకు లభించినవి. అవియన్నియు నేను మీకు నిచ్చెదను. అప్పుడు నాసత్ప్రవర్తనమును మీరెఱుఁగలరు. ఇక నేను సెలవుగైకొనిపోయివచ్చెద నని ఖాను చెప్పిన నలాయుద్దీ నాశ్చర్యమును సంతోషమునుగుదురఁజల్లని కటాక్ష వీక్షణములు వానిపైఁ బఱపుచు నీకు లభించిన కాగితముల నీరాత్రితెచ్చి మాకుఁ జూపవలయును. ఆకాగితములఁ జూచినగాక మాకుఁ దోఁచదు. నీవతివేగ మేగి వానిని దీసికొనిరమ్మని చక్రవర్తి పలుక మందహాసముతో సెలవుగైకొని బసకు బోయెను.

ఆఱవ ప్రకరణము

ప్రపంచమునం దిప్పటికి నిలిచియున్న పురాతన కట్టడములలో నెల్ల మిగుల నున్నతమయి సర్వజనస్తవనీయమయి యున్నది, ఢిల్లీ నగరమునకు నైదు క్రోసుల దూరముననున్న కుతుబుమైనరను గోపురమని చెప్పవచ్చును. ఇది కుతుబుద్దీను, మహమ్మదీయ ఋషి పేరఁ గట్టబడినది. ఇది కట్టుట కారంభించిన యిరువదియైదు సంవత్సరములకు ముగింపబడినది. ఇప్పటి కది నిర్మింపబడి యాఱువందల యేఁబది సంవత్సరములు గడచినను నేఁటికిని జూపఱకుఁ గనులపండువు జేయుచు నాశన దేవతపాలఁబడక మహమ్మదీయుల శిల్పిశాస్త్ర నైపుణ్యమును బ్రకటించుచున్నది. అది యిన్నూటనలువది రెండడుగులు యెత్తుగలిగి గర్భమందు వంకరగ బాము మెలికలువలెఁ దిరిగి యున్న మున్నూట తొంబది తొమ్మిది మెట్లతో వెలయుచుండును.

పూర్వకాలమున ఢిల్లీ రాజ్యమును బరిపాలించిన మహమ్మదీయ చక్రవర్తుల గోరీలు దీనిచుట్టునన్నవి. నేఁడు దీని సమీపమున నొక చిన్న గ్రామము బయలు దేరినది. మనము వర్ణించుచున్న కాలమునాటికిఁ గూడ తత్సమీపమున గొన్ని సమాధులుండుటచే జనులు రాత్రులందుఁ దఱచుగ నా ప్రక్కకు బోవుచుండుటలేదు. ఈ గోపురము పయికిఁబోవువారు శ్రమ కలుగకుండ విశ్రాంతి గైకొనుటకు నడుమ నడుము నంతస్తులు మందిరములు గట్టఁబడియున్నవి. వీనినెల్ల గడచి చివరయంతస్తు పైకెక్కి చూచువారి నేత్రములకు గ్రిందనుండు మనష్యులు పిల్లలవలెఁ గన్పడుదురు. దీనియందు సాధారణముగా బరదేశగతులగు ఫకీరులు వసించుచుందురు. ఆనాఁడు సూర్యాస్తమయమైన వెనుక నిద్దఱు శిష్యులు వెంటరా నొక ఫకీరు మెల్లమెల్లగ గోపురపు మెట్లనుండి క్రిందికి దిగెను. మెట్లనన్నింటినిదిగి క్రిందికి వచ్చి తన శిష్యులతోఁ గొన్ని రహస్యములనుజెప్పి చెఱి యొకవైపునకుఁబంపి వారు బయలుదేఱిన నాలుగు గడియల కతఁడు తత్ప్రదేశమునుబాసి పురమువంక బోవుచుండెను. అతఁడు షష్టి వయఃపూర్ణుడగు వృద్ధుఁడని నెఱసిన గెడ్డము తెలియజేయుచుండెనుకాని శరీర దార్ఢ్యము జూచువారంత వయస్సుండునని నమ్మరు. తన శరీరమున బ్రాఁతయంగరకా ధరించి తలగడ్డను బెట్టికొని పూసల తావళమును ద్రిప్పుచు నతడు పురముఁ బ్రవేశించి వీధుల వెంబడి దిరుగుచుండెను.

రహిమాను ఖాను చక్రవర్తియొద్ద సెలవుగైకొని రాజమందిరమును బాసి వీధిలోనికి వచ్చువఱకు ఫకీరును దనచేతి కారుచప్పుడు చేయుచు వినోదమును గల్గించు పాటఁబాడుచు నా స్థలమునకు వచ్చెను. చక్రవర్తి తన విషయమున నేమిచేయునో తన కాగితమును దనవృత్తాంతములను నమ్మునో, నమ్మక ప్రాణములఁ దీయించునో యని భయపడుచు మందగమనముతో వచ్చుచున్న ఖాను ఫకీరును జూచి వారు భూతభవిష్యద్వర్తమానమున నెఱఁగిన వారగుట దానును వినియుంటఁ దన భవిష్యదవస్థ నీ ఫకీరునడిగి తెలుసుకొన వలయునని తలంచి యాతని సమీపమునకు బోయి వినయముతో “అస్సలామా లేఖు” మ్మని సలాముచేసెను. ఫకీరును “ఆలేఖుం సలా” మని యచట నిలిచెను. అంతట వారిట్లు మాటాడిరి.

ఖాను – మీరు కులందర ఫకీరులా? ముదార్య ఫకీరులా? ఫకీరు – నేను కులందర ఫకీరునే. అయ్యా! నా సంగతి నీకెందులకు?

ఖాను – అయ్యా! తమరు మహాత్ములు, పైగంబరులవంటివారు. నాకు నేఁ డొక్క యాపద సంభవించినది. అది యెట్లగునో మీరు తెలుప వలెను.

ఫకీరు – (మాటవిని కొంచె మాలోచించి) హా! మహమ్మదు! మౌలా అల్లీ! నామీద

దయగలిగియుండుడు. అయ్యా! నాడు దెలిసినంత వలకు నీ యవస్థను దెలిపెదను. అది నిజమగునేని నీవు నూఱుగురు ఫకీరులకు నన్నము పెట్టగలవా?

ఖాను – సందేహమేమి? మీ సెలవు ప్రకారము జేసెదను.

ఫకీరు – అయ్యా! నీ పేరు రహిమానుఖాను కాదా?

ఖాను - (ఆశ్చర్యముతో) చిత్తము.

ఫకీరు – నీపైని దుర్మార్గులు చక్రవర్తితో నేరములఁజెప్పిరి కాని మహమ్మదు వారి దయవలన నీదగ్గఱనున్న కాగితములనుబట్టి నీ మాటయే పై నుండును. నీ శత్రువులు నశింతురు.

ఈ వాక్యముల నాలకించినతోడనే ఖానత్యాశ్చర్యము నొంది “మీరు సర్వజ్ఞులు. నేను బాపాత్ముఁడను. నా పాపములు నశించునట్లును నాకు శుభములు గల్గునట్లును నన్ను మీ రాశీర్వదింది. దేవతలఁ బ్రార్థింపవలెను” అని వేడుకొనెను. అంతట ఫకీరు సంతోషముతో నీపై నల్లాకు దయగలదు. మహమ్మదీయుడ వగుట నీ పాపములు క్షమింపఁబడినవి. కాఫరు లందఱు నీచేత హతులగుదురు. నీకు శుభమగు బొమ్ము అని తాను సాగిపోయెను.

ఖానును మహానందముతోఁ దనబస కరిగెను. ఆలోపున జక్రవర్తి ఖానురాక కెదురుచూచుచు, నిర్హేతుకమైన యాలస్యమునకు వాటిని నిందించుచు సమీపమున నున్న బానిసలపై మండిపడుచుఁ గొంతసేపటికి ముఖ్యమంత్రియైన జహందరులోడికి వర్తమానమంపెను. అతఁడును వచ్చి చక్రవర్తికి సలాము చేసి చేతులు జోడించుకొని యెదుట నిలువ జక్రవర్తి కూర్చుండుమని కనుసన్నఁజేయ నొక పీఠముపై గూరుచుండెను. అంతటఁ జక్రవర్తి వజీరును జూచి రహిమానుఖాను కొన్ని రహస్యములగు కాగితముల దెచ్చినాఁడట! వాని మనము పరిక్షింపపలెను. అని చెప్పగా వజీరు ఖాను నిమిత్త మెదురుచూచుచు నుండెను. అంతలో రహిమానుఖాను కాగితముల కట్ట చేతఁబట్టుకొని మెల్లమెల్లగా, మేడమెట్ల నెక్కి మూడవ యంతస్తు మీదకు వచ్చి చక్రవర్తియు వజీరును నున్న మందిరముఁ బ్రవేశించి వినయ పూర్వక వందనముల సల్పి యెదుట నిలిచెను. చక్రవర్తి వాని నుచితాసనమున గూర్చుండ నియమించి యతని చేతనున్న కాగితములకట్ట నందికొని విప్పిచూడ నందు నాలుగైదు కాగితములుండెను. ఆ కాగితములు మహారాష్ట్ర భాషలో నుండుటవలన, నా భాషయం దెవరికి దెలియకుండుటను వారందలు యోజించి రాజభక్తిగలిగి మాయోపాయములం దాఱితేఱిన వసంతభట్టను మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణునకు వర్తమానము నంపిరి.

ఆతఁడును నర్ధరాత్రి వచ్చిన వర్తమానమునకు భయపడుచు, జపల చిత్తుడైన పాదుషావలన నేమి కీడుమూడునోయని, యీ గండము గడిచిన యెడల భవానికిఁ గుంకుమపూజ జేసెదనని మ్రొక్కుకొని యచ్చటికివచ్చెను. అతని నుచితగౌరవముతోఁ గూర్చుండ నియమించి చక్రవర్తి యాకాగితములనిచ్చి చదువుమనెను. ఆతఁడును నామూలాగ్రముగ వానినెల్ల దనలో జదువుకొని యైదుకాగితములనియు నైదవది మాత్రము ముఖ్యమైనదనియు జెప్పి దాని నిట్లుజదువ నారంభించెను.

“శ్రీ సూర్యకుల ప్రదీపకులగు భీమసింగు మహారాజు వారికి దేవగిరి రామదేవు నమస్కారములఁజేసి వ్రాయుచున్న దేమనిన ఈమధ్య మీకును, గ్రూరుఁడైన యల్లావుద్దీను చక్రవర్తికిని మనస్పర్థలు గలిగినట్లును, జిత్తూరు రాజ్యముపై నతడు దండెత్త నూహించినట్లును మేము వినుచున్నాము. అది నిజమగునేని మిగుల విచారము

నొందుచున్నాము. ఈవఱకు దక్షిణ హిందూస్థానమునకు వచ్చి మమ్మాతఁడోడించుట మీరు వినియుందురు. సమానాపదలోనున్న మన మిరువురమును క్షత్రియ కులజులము నేక దేశీయులము నగుటచే నన్యమతస్థుడు దూరాచారుడునగు చక్రవర్తిపై గలిసి యుద్ధముచేసిన పక్షమున గెలవకపోము. పౌరుషధనులు నభిమాన సముద్రులు నగు మీకు మేము దోడ్పడినయెడల దైవానుగ్రహమువలన ఢిల్లీనుండి మ్లేచ్ఛులను బాఱదోలవచ్చును. మ్లేచ్ఛుడగు చక్రవర్తి దురాచారుడగుటచే స్వబలమునందనేకు లతని కనిష్టులుగ నున్నారని విని సంతోషించుచున్నాము. మీ దేశముమీఁద దండయాత్ర ముందుగ జరఁగునేని మాబలమును మీకు సాహాయ్యముగ నంపెదము. అది యింతట జరుగదేని మాకు మీరు సహాయము చేయుడు. నీతి విశారదుడగు నీ యోగి మనకుత్తర ప్రత్యుత్తరముల దెచ్చి యిచ్చుచుండును. దీనికి వెంటనే యుత్తరము నంపఁగోరుచున్నాను. త్వరపడవలయు.

రామదేవు వ్రాలు"

అని మహారాష్ట్ర భాషనున్న యా యుత్తరమును బారసీక భాషలోనికి మార్చి చక్రవర్తికి విన్నవించి వసంతభట్టూరకుండెను. చక్రవర్తి కాగ్రహమును నాశ్చర్యమును నేకకాలమున జనించెను. ఉత్తర హిందూస్థానమందున్న గొప్ప రాజ్యమగు చిత్తూరును దక్షిణమున గొప్ప రాజ్యమగు దేవగిరియును గలిసిన చక్రవర్తి వారల గెలుచుట యసాధ్యము. అందుచే జక్రవర్తి భయపడి కర్తవ్యమూహించుచు నీ కీ కాగితములెట్లు లభించినవి అని ఖాను నడిగెను. ఖానేమో యబద్ధములఁ జెప్పుట కాలోచించుచుండెను.

ఈ యుత్తరమునుబట్టిచూడ నీవఱకు రాజపుత్రులు మహారాష్ట్రులకేమియు వ్రాసినట్లు కనబడదు. మహారష్ట్రులు ముందుగా రసపుత్రులకు వ్రాసిన కాగితములు మనకుదొరకినవి కాబట్టి భీమసింగీవార్త యెఱుగడు. అని వజీరు పలుక దద్వచనములయందు జక్రవర్తి విశ్వాసముంచి యౌనని తలయూచి నీకెవరివద్ద నివి లభించినవి? అని ఖానును మరల నడిగెను. అంతట ఖాను లేచి చక్రవర్తికభిముఖుడై నిల్చి చేతులు జోడించి, "ఓ మహాప్రభూ! మదనసింగుపై మీకు గల గొప్ప యభిప్రాయమును జెఱుపుటకు నాకిష్టములేదు. అయినను మీ యాజ్ఞ శిరసావహించి రాజ్యము కొఱకును మీ కొఱకును బాటుపడునట్టివాడనగుటచే జెప్పక తప్పదు" అనెను. విని యాశ్చర్యమునొంది మదనసింగు సమాచార మెందుకు? అతని కీ వృత్తాంతము తెలియునా యేమి? వేగముగ జెప్పుమని చక్రవర్తి త్వరపెట్ట ఖాను యిట్లనియె. ఈ కాగితములు నాకు మదనసింగునొద్దనే లభించినవి. అతని దగ్గఱ నీ కాగితములున్నవని నాసేవకులనంపి బలవంతముగ వీనిని దెప్పించితిని. నేనీపని కేవలం రాజభక్తితో నొనర్చినను దారులగొట్టించి దోపిడీ చేసితినని యేలినవారితో దుర్మార్గులు చెప్ప విశ్వసించి నాపయినలుక వహించినట్లున్నది. ఆ మదనసింగునకును యోగికిని బరమమైత్రి కలదు. అయ్యోగి యెవరో నిలుకడమీద దెలియవలయును. అనవుడు జక్రవర్తి యాగ్రహము పట్టజాలక తత్క్షణమే యా దుర్మార్గుని బట్టి యేల చెఱలో వేయలేదు? నీవు సమయోచితబుద్ధి లేనివాడవు. అని తిట్టుచుండగా రహిమానిట్లు చెప్పుచుండెను.

"మదనసింగును నఱకవలెననియే నేను దోషముతో ఖడ్గమునెత్తి యాపాపాత్మునిపయి బడితిని గాని నాజరుజంగు నన్ను బట్టుకొని యాపెను." అనవుడు మండిపడి పీఠమునుండిలేచి చక్రవర్తి నాజరుజంగడ్డు వచ్చెనుగా? అతఁడును వానితో గలిసెనా? యని యడిగెను. అంత ఖాను మెల్లన నిట్లనియె "దేవరవారు నన్ను క్షమించిన పక్షమున నా సంగతి మనవిచేసుకొందును. మదనసింగునకు నాజరుజం గాప్తమిత్రుడు. అత డీ కుట్రలో జేరకున్నయెడ, విదేశీయులు విమతస్థులగువారి కీ స్నేహమెట్లు కుదురును? దానికి నిదర్శనముగనిప్పుడు చదివిన యుత్తరములో గొందఱురాజపుత్రులతోను మహారాష్ట్రులతోను జేరుదురనియు నుండలేదా? నాజరుజంగు మొదలగు

వారుండుటచేతనే యీ యుత్తరమున నట్లున్నది.” అని చక్రవర్తికి సలాముచేసి ఖాను కూర్చుండెను.

తరువాత జక్రవర్తి వజీరును వసంతభట్టునుజూచి నాజరుజంగు విషయమున మీ యభిప్రాయమేమి? అని పలుక వజీరిట్లనియె “ఆ విషయమున నాతఁడెట్లు చెప్పుకొనునో విని కర్తవ్యమూహించుట శ్రేయము” అనుచుండగా పాదుషా దీని కతనిమాట వినుట యెందుకు? లిఖిత నిదర్శనముండగా నిందబద్ధమేమున్నది అనెను. తాను ద్రవ్విన గోతిలో మదనసిం గును నాజరుజంగును దప్పక పడుదురను పూర్ణవిశ్వాసముతో రహిమాను ఖానానంద మొందుచుండెను. చక్రవర్తి రాజపుత్రులపై దండెత్తుట కర్తవ్యమగునా కాదా యని తనలోఁ దానాలోచించు కొనుచు, రాజపుత్రుల దేశముపై దాడి వెళ్ళుదమా వద్దా? మదనసింగుతో దండయాత్ర లేదని చెప్పినాము. ఈ విషయమున మీ యభిప్రాయమేమి? అని యడిగిన రహిమానుఖాను యిట్లనియె.

మహాప్రభూ! రాజస్థాన దండయాత్ర మీరు మానవలదు. రాజపుత్రులు పైగాంభీర్యము గలవారేకాని నిజముగఁ బిఱికివారు. చిత్తూరు జయింపకున్నయెడల మహమ్మదీయులు రసపుత్రులను జయింపజాలరని ప్రజలకు మనపై గౌరవము తగ్గును. అని చెప్పఁగానే చక్రవర్తియు నది సరేయని “ఱేపురాత్రి దర్బారగును. అప్పుడు దండయాత్ర సంగతి నెల్లరకు దెలియజేయుదము. ఈరాత్రి ప్రొద్దువోయినది. మీరు రహస్యమును బయట పఱుపకుఁడు” అని చక్రవర్తి లేవఁగా రహిమానుఖానపుడు మరల మదనసింగుతో దేవరవారు యుద్ధమునకు రామనిజెప్పుట మిగుల లాభము. మనము దండెత్తిరామని వారనుకొనుచుండ నాకస్మికముగ వారిపైఁబడి యోడించ వచ్చుననెను.

పాదుషా పకపక నవ్వి శహాబాస్ మంచి యోచన చేసినావు. నీవంటి బుద్ధిమంతుఁడు మా రాజ్యములో నింకొకడులేఁడు. అని వజీరును వీడుకొలిపి రహిమానుఖాను వసంతభట్టును దీసికొనిపోయి వేఱువేఱుగ నిద్దఱికిని జెఱియొక రహస్యమును జెప్పిపుచ్చెను. ఖాను తనబసకుఁ బోవుచుండ మార్గమున గులందరు ఫకీరు మరల నగపడి యతనిని బలుకరించి నీపని నేఁను జెప్పినట్లయినదిగదా? యని యడుగగా నైనదనిచెప్పి ఖాను ఫకీరు కోరిక మీఁద నతని కారాత్రి జరిగిన విశేషములన్నియు విన్నవించెను. మఱునాఁటి యుదయమునఁ జక్రవర్తి రహిమానుఖానును దన సన్నిధికి రావించి దండయాత్రను గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా మఱింత ప్రోత్సాహము కలిగింపఁ దలచి ఖాను దేవరవారికి నేనొక ప్రియము విన్నవించెద. చిత్తూరు రాజ్య సంరక్షకుడగు భీమసింగు మహారాజుభార్య పద్మినియను నొక జగన్మోహనాకార కలదు. ఆమెను బోలు సుందరులు ప్రపంచమున లేరు. మహాచక్రవర్తులైన తమకాసుందరి తగినది. ఈ దండయాత్రవలన రాజస్థానము లోఁబడుటయేగాక పద్మినియు మీకు లభించును. అని విన్నవించినతోడనే యమితానంద భరితుఁడై చక్రవర్తి వజ్రపుటుంగరము ఖానునకు బహుమానము నొసంగి, సాయంకాలపు దర్బారునకు మరల రమ్మని యాతని పంపివైచెను.

ఏడవ ప్రకరణము

ఆనాఁటి రాత్రి కొలవుకూటమున దర్బారు జరిగెను. నానాభాగములనుండి ఖిల్లాదారులు, జమీందారులు, ఫౌజుదారులు వచ్చి చక్రవర్తికిఁ దమతమ యధికార గౌరవంబుల నుచిత రీతి నజీరులనర్పించి యర్హమర్యా దల నొందిరి. చక్రవర్తి వలన ననేక బిరుదములఁ బొందిన ఢిల్లీనగరవాసులగు మహమ్మదీయ ప్రభువులుఁ గూడ వచ్చి దర్బారు నలంకరించిరి. అంతట నాజరుజంగు వచ్చి యుచితాసనమున గూర్చుండెను. సభ పూర్ణమైన వెనుక చక్రవర్తి రాజపుత్రస్థాన దండయాత్రను గూర్చి తన యభిప్రాయమును బూర్ణముగ నెఱిఁగించి సైన్యములును, సేనానాయకులను యుద్ధసన్నద్ధులై యుండవలయునని యాజ్ఞ యొసఁగెను. అదివఱకెప్పుడును దర్బారులయందు నాజరుజంగు నతిగౌరవముతో జూచి యాతని యాలోచన నడిగెడి చక్రవర్తి యాదిన మాతనివంకఁ జూడక, దర్బారు ముగిసెడువేళ కోపముతో మనలో ననేకులు రాజద్రోహులున్నారు. మాసొమ్ముదినుచు మాశత్రుపక్షమునఁ జేరి మాప్రాణముల దీయ గోరుచున్న వారీ సభలో ననేకులు గలరని పలుక సభాస్థలమెల్ల నిశ్శబ్దమయ్యెను. అచటఁ జేరిన సామంతు లందఱు నొకరిమొగమువంక నొకరుజూడ నారంభించిరి. అప్పుడు జరుగుతున్న కలవరపాటు నవలోకించిన చక్రవర్తి సభ నుద్దేశించి,

మీరందఱు నిట్లనుమాన మొందవలదు. మాకిట్టి యనుమానమునకు వెడ మొసఁగినవాడు మాకత్యంతాప్తుడని మేమిదివఱకెంచు కొనుచు వచ్చిన నాజరుజంగు. అతఁడు రాజపుత్రులతో జేరి మనపైఁ గుట్రలు జేయుచున్నాఁడఁట. అతని కుటుంబమునకు మేము సలిపిన మహోపకారమునకు మాకతడుచేసిన ప్రత్యుపకారమిది” యని యెలుగెత్తి చక్రవర్తి పలుక నాజరుజంగు గుండెలు ఝల్లు మనియెను. రహిమానుఖాను ముఖము మందహాసముతో గూడుకొనియుండెను. మహమ్మదీయ సామంతుల హృదయము లాశ్చర్యముతోను విచారముతోను నిండినవి. పిడుగువలె దనపైబడిన యపనింద భరింపలేక నాజరుజంగు ధైర్యము దెచ్చుకొని చక్రవర్తి కభిముఖుడై “మహాప్రభూ! నాచేసిన యపరాధ మేదియు నేనెఱిగినంతవఱకు లేదు. నాయపరాధము నాకెఱిఁగించి యది యిందు ఋజువుచేసి యీమహాజన మధ్యమున నన్ను శిక్షించుట యుచితముగాని నిష్కారణముగ శూలముల వంటి మాటలతో నన్ను బాధపెట్టతగదు. నేను నారాజునకు నాదేశమునకును వ్యతిరేకముగ నెన్నఁడు బ్రవర్తింపలేదు” సభ్యులకెల్ల జాలిజనియింప బలికిన నాజరుజంగు వచనంబులు చక్రవర్తి లక్ష్యపెట్టక మహాకోపమున “నీవింక మాటలాడవలదు. నీవు చేసిన యపరాధమునకు నీయుద్యోగము నూడఁదీసినారము. నీవు సేనకధిపతిగ నుండదగవు. నీతండ్రి తాతలయందలి గౌరవమునుబట్టి నిన్ను మేమింతటితో విడిచినాము పొమ్ము” అని తక్షణము సభనుండి సాగఁదోలెను. నాజరుజంగు పరువుగల యుత్తరహిందూస్థాన మహమ్మదీయ కుటుంబము లోనివాడు. అతని తండ్రి బానిసవంశము నాటనుండియుఁ జక్రవర్తుల కొలువుననుండి యావంశనాశనానంతరమున జలాలుద్దీనువద్ద సేనానాయకుడుగ నుండెను. ఈ కాలమున వృద్ధుఁడై పనిజేయజాలక తన కుమారుని రాజసేనయందు నియోగించి తానింటివద్ద సుఖముగఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండెను. చక్రవర్తి నాజరుజంగుపై నీవఱకును నమ్మకము దయయు నుండెనుగాని రహిమానుఖానుని దుర్బోధవలన నిప్పు డలుక పుట్టెను. అట్లు పరాభవము నొంది నాజరుజంగు తనగృహమున కరిగి జరిగినవృత్తాంతమును జనకున కెఱిఁగింప నత డావార్తవిని యద్భుతపడి రాజభక్తికి బుట్టినిల్లని ప్రజలచే స్తోత్రమునందిన తనకుటుంబమున కది గౌరవహీనతయని చింతాక్రాంతుడయ్యెను. ఇచటఁ జక్రవర్తి దర్బారునం దున్నవారిని జూచి “యీకొలువు లోని సరదారు లెవ్వరును లోలోపల గుట్రలు సలుపక నాకుఁ బ్రతిపక్షులుగా నుండువారు నిరాటంకముగ నా కొలువు విడిచిపోవచ్చు” నని సెలవిచ్చెను. ఆమాట నాలకించి సభాసదు లెవ్వరును లేవరైరి గాని యొక పురుషుఁడు మాత్రము లేచెను.

మాయలమారియగు వసంతభట్టును మహారాష్ట్రుడు తన యాసనము నుండి లేచి నిర్భయంబుగ గళమెత్తి యేలికతో నిట్లనియెను. "ఓ మహాప్రభూ! ఈవఱకుఁ జాలకాలమునుండి తమ వద్ద సేవజేసినవాడను. నేనింకఁ దమవద్ద నుండజాలను. ప్రభువు వారి క్రూరస్వభావమును జూడ నాకిం దుండుట కష్టముగ నున్నది. నాకు సెలవు నొసంగుడు" అని మహారాష్ట్రుఁడాడిన తోడనే పండ్లు పటపటఁ గొఱకుచు దురాత్మ! మాకొలువు నీకు భారముగ నుండినఁ బోదగును. కాని యిట్టి కారుకూతలఁ గూయనేల? మాప్రతిపక్షులు నిర్భయముగ గొలువువిడిచి పోవచ్చునని మేమభయ హస్త మిచ్చియుండుటచే నిట్టికాఱు లఱచియును బ్రాణముతోఁ బోఁ గలిగితివి పొమ్ము" అని చక్రవర్తి "ఈతఁడు మాకిదివఱకు జేసినసేవఁబట్టి వధింపక విడిచినారము. వెంటనే యాతని దీసికొనిపోయి కారాగృహమున బంధింపుడు" అని భటుల కాజ్ఞాపింప వారట్లుజేసిరి. ఇట్లు రాజస్థాన దండయాత్రను బ్రకటించి చక్రవర్తి దర్బారు చాలించెను. అందఱును దమతమ నిలయముల కరిగిరి. నాజరుజంగు తండ్రి మహావిచారమున మునిఁగి తన కుమారుని వెంటబెట్టుకొని యారాత్రి చక్రవర్తి దర్శనముచేసి యుచితసత్కారమునొంది వేడుకొనఁగా జక్రవర్తి దండయాత్రతోఁ దనసైన్యముతో గూడ నాజరుజంగు వచ్చుటకు మాత్రము సెలవొసంగెను. అంతటితో దృప్తినొంది నాజరుజంగు దండ్రియు నింటికింజనిరి. మఱునాఁడు సూర్యోదయకాలమున ఢిల్లీనగరమునందు వసంతభట్టు చెఱలోనుండి పాఱిపోయెనని యొకవాడుక పడెను. అట్టిమహాద్భుత మిదివఱకు నెన్నఁడుఁ గనివిని యెఱుఁగమని జనులు పరిపరివిధములఁ జెప్పుకొనసాగిరి. కారాగృహాధికారి భయముచే వడకుచువచ్చి పాదుషా పాదముపైబడి యేడ్చుచు నావార్తదెలిపి క్షమియింప వేడుకొనెను. చక్రవర్తియు నాశ్చర్యమునొంది యాతనికభయమిచ్చి వసంతభట్టును బట్టి తెచ్చినవారికి నూఱువఱహాలు బహుమానముగ నిచ్చెదమని పట్టణమున జాటియించి యతనిని వెదకుటకై యనేకులను బంపెను.

అక్కడనట్లు నారాయణసింగు చెఱలో నుంచబడిన రాత్రి వర్ణింపనలవిగాని మహాదుఃఖము నంది తెల్లవారిన తరువాత నిద్రలేక తనకు సంభవించిన మహాపదకంటె మనుమరాలి సంగతి యేమయ్యెనా యని యొక్కువ సంతాపము నొందనారంభించెను. మఱునాడుదయమున హేమలత యెచ్చటగనబడ లేదని తెలిసినప్పు డామె మృతినొందియుండునని నిశ్చయించుకొని యతడు కంటికి నేలకు నేకధారగా నేడ్చుచు నడుమ నడుమ మూర్ఛిల్లి యామూర్ఛలో హేమలతా! మందులసంచి తెమ్మని కలువరించుచు గలతనిద్రగలిగినప్పుడు మనుమరాలిపై దుస్స్వప్నముల గనుచు లేచి విలపించుచు, మెలకువగనుండు నప్పుడు అమ్మా! హేమలతా! చిన్నతనము నుండియు దల్లిదండ్రులులేని పసి పిల్లను నిన్నుబెంచి నేడు నేలపాలు చేసినాను. అమ్మా! నీవేనూతిలో బడిచచ్చినావు నాకడుపుమీదదలపెట్టు కొని నీవిక నెన్నడును నిద్రపోవుగదా! కథలను జెప్పుమని నన్నికరాత్రి బలవంత పెట్టువారెవరు? అయ్యయ్యో! ఆనాటి రాత్రియే మనకు గడసారి కాబోలును అని పరిపరివిధముల హేమలత చేసిన చేష్టలను నామె ముద్దుమాటలను దియ్యనిపాటలను దలచితలచి విలపించుచుండెను. ఆమఱునాటి మధ్యాహ్న మతనికి గోవిందశాస్త్రి భోజనమును దెచ్చిపెట్టెను. ఈ ప్రకారమొక వారము గతించునప్పటికి ఖాను ఢిల్లీకి బోవలసి వచ్చెను. ఖానుస్థానమునం దంతకకంటె గర్కోటకుండొకడు నియమింపబడెను. అతడు ఖానుచేతిక్రింద నున్న చిన్న యుద్యోగస్థు డేయైనను నధికారి యైనతోడనే గర్వముగలవాడై జనసామాన్యముతో మాటలాడుట తన గౌరవమునకు దగదనియు దనతో సమానులు లేరనియు దురభిప్రాయమునొంది తనకంటె వెనుకటి ఖానే గుణవంతుం డని జనులనుకొనునట్లు వర్తించుచుండెను. అతడాయుద్యోగమునకు వచ్చిన నాల్గుదినములకు జెఱసాల పరీక్షచేసి నారాయణసింగును మౌలవినిజూచి నారాయణసింగు బ్రాహ్మణులు తెచ్చి యిచ్చిన భోజనమును దినకూడదు.

ఇచ్చుట మహమ్మదీయులు వండిన యన్నముదినవలయు నని యాజ్ఞనొసంగెను. ఈయుత్తరవు వలన మహమ్మదీయుడగు తనకు బాధలేకపోయినను పరమత సహనము గలవా డగుటచే మౌలవి నారాయణసింగు స్థితికి మిగుల దుఃఖింప నారంభించెను. మఱునాడు మధ్యాహ్నము తురక లిద్దఱన్నము వండి చిప్పలోవైచితెచ్చి నారాయణ సింగును భుజింపుమనిరిగాని యాతడు తినక నుపవాసములు చేయుచుండగా నతనికి బ్రాణాపాయము వచ్చినయెడల జక్రవర్తిచే దనకు మాటవచ్చునని భయపడి యా క్రొత్త యధికారి యాతనికెప్పటియట్లు బ్రాహ్మణు లన్నము పెట్టవచ్చునని యుత్తరువుచేసెను. వారాప్రకారముగా జేయుచుండిరి. ఈసాహేబు మతవిషయమైన పట్టుదలగలవాడని మహమ్మదీయులెఱిగి మౌలవిని గారాగృహమునుండి విడువమని సాహెబును బలవంత పెట్టసాగిరి. వారి ప్రోత్సాహమునకును స్తోత్రములకును సాహేబు మిగులనుప్పొంగియొకనాడు చక్రవర్తి వద్దనుండి తనకు త్తరువు వచ్చెనని మౌలవిని విడుదలచేసెను. తోడివానిని విడిచి తన్ను బాధించుచు నారాయణ సింగునకు గష్టముగనుండుటకు మాఱుగ మౌలవి స్వేచ్ఛగా పక్షమున దనవిషయమై పనిచేసి తనకు బంధవిమోచన గల్గించునని సింగు సంతోషించుచుండెను. మౌలవియును విడువ బడినతోగనే త ముసలినెచ్చెలికి సాయము చేయుదునని వాగ్దానముచేసి తద్విషయమయి ప్రయత్నము చేయుచుండెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

ఉత్తర హిందూస్థానమునందలి క్షత్రియకుటుంబములలో రాజస్థానములోని మీవారు రాజ్యమునేలు కుటుంబమే మొక్కవోని పరాక్రమముతోడను సత్కీర్తి తోడను నగ్రగణ్యమై యొప్పును. మహమ్మదుగోరీ హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చి యాకాలమున నుత్తర హిందూస్థానమునందుండెడి రాజులనెల్ల స్వదేశముల నుండి పాఱదోలెను. అప్పుడు రాజ్యభ్రష్టులైన రాజకులశిఖామణులందఱును దద్దేశమున స్వతంత్ర రాజ్యముల నేర్పఱచుకొని వసించుటజేసి యాదేశమున రాజస్థానమను పేరు కలిగెను. ఆ రాజస్థానమునం దనేక రాజపుత్రకుటుంబములున్నను వారిలో జిత్తూరు కుటుంబము నేటికిని గౌరవము నందుదొల్లిటి స్థితికి దీసిపోకయున్నది. మీవారు రాజ్యమునకు జిత్తూరు రాజధాని అయివుండెను. ఆకాలమునందు రాజస్థానమున జిత్తూరునకు సమానమైన పట్టణ మేవిషయమునను లేదు. చిత్తూరు రాజవంశము శ్రీరాముని ద్వితీయపుత్రుఁడగు కుశమహారాజుసంతతి యని చెప్పుదురు. అందుచేత సూర్య వంశజులనియు రాజకులప్రదీపకు లనియు వారిని రాజులందరు గణింతురు. పరాక్రమమునందును సత్కులప్రసూనత యందును సద్గుణవైభవమునందును రాజస్థానము నందలి తక్కినరాజులు చిత్తూరు రాజులకు దీసిపోవుట జేసి వారందరు జాలకాలమునుండి చిత్తూరు కుటుంబ గౌరవము నెఱింగి యారాజులను దమకు సార్వభౌములుగ నేర్పరచుకొని వారియాజ్ఞలకు బద్ధులైయుండెడివారు. శత్రురాజులు రాజస్థానముపై దండెత్తినపుడు చిత్తూరు రాజునకు దక్కిన వారందరు నొకకట్టుగవచ్చి సాహాయ్యము జేయుచుండుటయు గలదు. మనము వర్ణించుకాలమున చిత్తూరునకు మహారాజు లక్ష్మణసిం గనునొక బాలుడు చిన్నతనముననే యాతని తండ్రి పరలోకగతు డగుటచే నాతని పినతండ్రియు శూరశిఖామణియు సింహపరాక్రముడనగు భీమసింగుమహారాజు లక్ష్మణసింగునకు సంరక్షుడయి రాజ్యపరిపాలన మొనర్చుచుండెను. అతనికి రణరంగమున నెంత సాహసమో న్యాయపరిపాలనమునం దంత శాంతమునుండెను. లక్ష్మణ సింగుప్పటికి బదునాలుగేండ్ల ప్రాయము గల కుమారుడైనను శౌర్య సద్గుణములచే మిగుల వృద్ధుడైయుండెను. రాజాస్థానముపై ఢిల్లీచక్రవర్తి యగు నలాయుద్దీను దండెత్తునని భీమసింగు విని చక్రవర్తి సమ్మతమునకు మదనసింగును రాయబారిగ నంపెను. చిత్తూరు సేనా నాయకుడగు ప్రతాపసింగునకు మదనసింగన్న కుమారుడు. అతడు బాలుడయ్యుదృత రాజభక్తియుక్తుడు విమలగుణ సంపన్నుడు నగుటచే మహారాజున కాంతరంగికుడై రాజకీయవ్యవహారములయందు గొంతభారము వహించి పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నాతడు చక్రవర్తికడకు పంపబడి సాలిగ్రామము విడుచునంత వఱకును జరిగిన వృత్తాంతమును మీరందఱెరు గుదురు. చిత్తూరు నుండి రాయబారిగ నేగిన మదన సింగు దర్బారునందు గడుచమత్కారముగ సంచరించుచుండుటచే జక్రవర్తి యాతని నెక్కుడు గౌరవముతో నాదరించెను కాని కార్యములయం దాతనితో గపటము విడిచి మాటలాడలేదు. చిత్తూరుపై దండయాత్రజరుపుటకు దనకిష్టము లేదనియు రాజపుత్రులతో నత్యంతమైత్రినుండుట దన మనోరథ మనియు జక్రవర్తి యాతనితో బలికి యతనిని సబహుమానముగ దేశమున కంపెను. మదనసింగు చిత్తూరునకు వచ్చిననాడె తనసందేశార్థమును భీమసింగు మహారాజునకు నిశ్శేషముగ దెల్పెను. అంతట మహారాజును దక్కిన యుద్యోగస్థులును సంతోషమునబొంగి మదనసింగును స్తోత్రముజేసిరి. మదనసింగింటికి వచ్చినతోడనే తనపినతల్లియగు సువర్ణబాయికి నమస్కరించి యామె యాశీర్వచనముల నంది యనేకాంశములగూర్చి యామెతో ముచ్చటించెను. మాటలాడునపుడు పరధ్యానముచేత దడబడుచుండుటయు నారాత్రినిద్రలేక నటు నిటు విహరించుటయు సువర్ణబాయిచూచి యతడు మోహపరవసుడై యుండెనని కనిపెట్టెను. మరునా డుదయమున మదనసింగుతో గూడ బ్రయాణము జేసినకృష్ణసిం గనుసేవకుని

దత్కారణమడుగ నాతడు హేమలత సమాచారమును నామె యందాతని చిత్తము దగులుటయు సమగ్రముగా విన్నవించెను. సువర్ణబాయి యుత్తమ కులేస్థురాలగుటచే హేమలతవంటి బీదకన్యను దనకుమారునకు భార్యగా గ్రహించుట కిష్టపడక తనభర్తయగు ప్రతాపసింగున కావార్తనెరిగించి యతడు దనతో నేకీభవించునట్లు జేసెను. మదనసింగు రెండు సంవత్సరముల ప్రాయము గలవాడైనపుడు తండ్రి మాధవసింగు మహాయుద్ధమున మృతుడయ్యెను. మృతినొందిన భర్తకళేబరముతో నాతనిభార్యయు మదనసింగుతల్లియు నగు మోహిని యప్పటి వాడుక ప్రకారము సహగమనము చేసెను. సువర్ణబాయికి బిడ్డలులేరు గనుక బావకుమారుడగు మదనసింగును బెంచుకొని యామె కడుగారామున జూచుకొనుచుండెను. ప్రతాపసింగునకు మాధవసింగు దమ్ముడగుటచే నాతనిసేనానాయకత్వ మితనికిచ్చి చిత్తూరు ప్రభువులీతనిని గౌరవించిరి. ఆనాటనుండియు సువర్ణమతని తల్లిగను బ్రతాపసింగును దండ్రిగను నెంచికొని మదనసింగు తల్లిదండ్రుల మఱచి సుగుణసంపత్తిగలవాడై తండ్రికిని గుటుంబమునకును గీర్తిదెచ్చుచుండెను. మదనసింగు చిత్తూరు ప్రవేశించి హేమలతా నారాయణసింగులను మరువక యొకదినమున మహారా జొంటిగ నున్నప్పుడు పాలిగ్రామమున సకల కష్టములతో గాలముబుచ్చుచున్న వృద్ధుని వాని మనుమరాలిని రాజస్థానమునకు బిలిపింపవలయునని చెప్పి యనేక విధముల బ్రార్థించెను. దయాళుడగు భీమసింగు వారల దైన్యమును విని విచారించి చక్రవర్తికిని దమకును జరుగుచున్న సందేశములు మగిసిన తరువాత గొన్నినాళ్ళకు వానిని రావింప నగునని చెప్పి మదనసింగును సంతోష పెట్టెను. మదన సింగునకు హేమలతయం దను రాగము నానాటికి దృఢ మగుచుండ నామె యెంతదూరము నున్నను సింగుహృదయమామెసమీపముననే యుండెను. ఇట్లు మదనసింగు మదనాగ్నిచే వేగుచు నాగతానాగతవేది యని ప్రసిద్ధి కెక్కిన చిదానందయోగిదర్శనము జేయగోరి యొకనాడత డున్న రామదేవునిమఠమున కరిగి యోగి దర్శించి నమస్కారము జేసి యతడు గనుసన్నజేయ యొకచోట గూర్చుండి యితడింత నిండు జవ్వనమందే యోగాశ్రమస్వీకార మేలచేసెనోయని యోజించుచుండెను. చిదానంద యోగి సాక్షాచ్ఛివావతార మని జనులు చెప్పుకొనట కలదు. మదనసింగు ముఖ విలాసము జూచి యాతడేదోపని మీద వచ్చినా డని తెలిసికొని యోగి “బాబా! ఏమి నీ విటు వచ్చినావు? అని యడిగెను.

మద – స్వామీ! మీదర్శనమునకే వచ్చినాను.

చిదా – నీవేదో యడుగవలెనని వచ్చినట్లున్నావు అడుగవచ్చును.

మద – అయ్యా! దూరదేశమున నాకాప్తులున్నారు. వారుసుఖులై యున్నారా?

చిదా – వారు తురకలా? హిందువులా? ఏజాతివారు?

మద – హిందువులు మారాజపుత్రులు. ఇట్లు మదనసింగు చెప్పినతోడనే కొంచెమాలోచించి చిదానందయోగి పైకిఁజూచి స్ఫటికాక్షసూత్రమును ద్రిప్పి సంచిలోనుండి యొకతాఁటియాకు గ్రంథమును దీసి యొక చిన్నపుల్లతో మూఁడుమాఱు లాపుస్తకముపయ్యి గొట్టి గ్రంథమును విప్పి యేదియో చూచి యోగి యిట్లనియె బాబా! నీవడిగినప్రశ్న రామదేవు నను గ్రహముచే నాకుఁ బూర్ణముగఁ దెలిసినది. నీ వడిగినవారిలో ముసలివాఁడొకఁడున్నాఁడు. పదునాఱేండ్లకన్య యొకతెయుఁగలదు. వారిద్దఱు ఆపదలో నున్నారు. ఆమె యతనివద్దలేదు. పరదేశమందున్నది. వారి కింతలోఁగష్టము తొలగునట్లు తోఁచదు. అనిచెప్ప మదనసింగునకు ముఖవికాసముతగ్గెను. తరువాత యోగివద్ద సెలవుగైకొని యాతడింటికరిగి యాదిన మన్నము ముట్టక విచారగ్రస్తుఁడై యుండెను. రాత్రి జామైనతరువాత మదనసింగు మంచముపై శయనించి యుండఁ గృష్ణసింగు వచ్చి

యాతనితో "అయ్యా" మహారాజుగారు తమ్మొకసారి రమ్మని వర్తమానము పంపినారు. వీధిలో వారిసేవకుఁడున్నాఁడు" అని నమ్రతతో విన్నవించుటయు వెంటనే మదనసింగు తల్లిదండ్రులకావార్తజెప్పి రాజసమ్ముఖమునకరుగుటకుఁ దగు వస్త్రాలంకారముల ధరించి యశ్వారోహణముజేసి తిన్నగఁగోటకుఁజని, రాజపుత్రభటులుకావలియున్న యనేక ద్వారములు గడిచి మోతీమహల్ ప్రవేశించి గుఱ్ఱముదిగి మహారాజు కూర్చుండియున్న గదిలోనికి బోయిఁతనయేలికయెదుట నిలుచుండెను. భీమసింగతనిజూచి 'కుమారా! ఇచ్చటఁగూర్చుండు' మని చెప్పి పీఠమునుజూపెను. ఆగదిలోనొక యున్నతాసనమున భీమసింగు గూర్చుండియుండగా లక్ష్మణసింగును బ్రక్కను గూర్చుండి పినతండ్రివైపు జూచుచుండెను. వారికట్టెదుట నెఱ్ఱని వస్త్రములు గట్టుకొని నిలువఁబడియున్న యొకపురుషుని జూపి "కుమారా! ఈతఁడొక విచిత్రవృత్తాంతమును జెప్పుచున్నాఁడు. నీవును దానిని విని కార్యాంశము నాలోచింపుము" అని మహారాజు మదనసింగుతో జెప్పి యెదుట నున్న యాపురుషునివంకఁ జూడ నతఁడు 'మహారాజా! నేను మహారాష్ట్ర దేశస్థుఁడను; బ్రాహ్మణుఁడను. నా పేరు వసంతభట్టు. నేనీవఱకును ఢిల్లీచక్రవర్తియగు నల్లాయుద్దీను కొలువులో నుంటిని. కాని యతని దౌర్జన్యమును దురాచారమునుజూచి సహింపలేక యాతని కొలువు విడిచి వచ్చినాను. గోవులను జంపు పచ్చితురకల దగ్గర నింతకాలము గొలువు సలిపిన పాపము నాకాశీవిశ్వేశ్వరుడు క్షమించుగాక! స్వదేశీయులును వేదశాస్త్రసంరక్షకులునగు మీకొలువు నిఁకఁ జేయవలయునని మీపాదములచెంతఁ జేరినాఁడను. అని విన్నవించిన యాకథ విని మదనసింగు మహారాజున కభిముఖుడై "స్వామీ! ఈతనిచరిత్రము నాకు సందేహాస్పదముగ నున్నది. దేవర వారును యోజింపవలె" ననెను. ఆ మాటలువిని భీమసింగుతో దేవా! ఈ బాలుని మాటలు నమ్మి నాపై ననుమానపడఁ బోకుడు. నేను జేయఁ బోయెడి యుపకారము ముందుముందు నా కార్యములవలనే మీకు బోధపడును. అలాయుద్దీను యొక్క గుట్టుమట్లు నాదగ్గర నున్నందున నేను మీ రనాయాసముగఁ జక్రవర్తిని గెలుచునట్లు చేయఁగలను" అని మహారాష్ట్రుఁడు పలుక భీమసింగు సచ్చీలుండగుట చే ననుమానపడక వానికి నెలకు పదివరహాలు జీత మేర్పఱచి యుద్యోగమిచ్చెను. మహారాష్ట్రుని చమత్కారసంభాషణమున బాలుఁడైన లక్ష్మణసింగు వాని యెడల ననురాగము గలిగియుండెను. మదనసింగు కేలనో కాని వసంతభట్టు చూపులును, రూపును జూచినవెనుక నాతనియం దని ష్టము కలిగెను. కాని తన యేలిక వానినాదరించుటచే దానును గౌరవముతో నాతనిఁ జూచుచుండెను. అందఱును సంభాషణ చాలించిన తరువాత లక్ష్మణసింగు మహారాష్ట్రునిజూచి "అల్లాయుద్దీను మాదేశముపై దండెత్తునా" యని యడిగెను. వసంతభట్టు కొంచెము యోజించి 'స్వామీ! తమ దేశముపై జక్రవర్తి దండువెడలడు. అతనికి రాజపుత్రుల పోరువిన్న గడుభయము' అని పలికిన వసంతభట్టు మాటలను మహారాజును లక్ష్మణసింగును విశ్వసించిరి. మదనసింగు వారివలెదృఢ విశ్వాసముంచలేదు. ఆ సంభాషణము ముగిసిన పిమ్మట భీమసింగు మదనసింగు ప్రముఖులకు సెలవునొసంగెను. ఆనాడు మొదలు కుమారుడయిన లక్ష్మణసింగుమహారాజునకు వసంతభట్టు ప్రాణమిత్రుఁ డయ్యెను. భీమసింగునకు నత డాంతరంగికుడై యుండి సర్వకాలములయందు నాలోచనము జెప్పుచుబ్రభుసమ్మానముచే జనులకును గౌరవాస్పదుడై యుండెను. అదియిట్లుండ మదనసింగు త్రికాలవేది యగు చిదానందయోగి మఠమున కనేకపర్యాయము లరిగి వేదాంతవిషయములను రాజకీయవ్యవహారములను ముచ్చటించుచు నుండుటచే యోగికిని మదనసింగు నకును స్నేహమయ్యెను. అందుచేత మహారాజునకు గూడ యోగిని రెండుసారు లాతడు చూసి వారి కాతని యందు గౌరవము కుదురునట్లు చేసెను. యోగి రాజపుత్రులయందత్యంతాభిమానమును మహమ్మదీయుల యందసూయ మెండుగజూపుచు, మదనసింగునకును, రాణాకునుఢిల్లీ విషయ వర్తమానముల నెట్లో

తెప్పించి యనుదినమును దెలియ జేయుచువచ్చెను. అందుచేత యోగితో బలుమారు రాజులర్ధరాత్రముల రహస్యముల మాటాడుచు వచ్చిరి. ఇట్లు నాలుగుమాసములు గడచెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

ఒకనాటి రాత్రిదీపములు పెట్టిన నాలుగు గడియలకు మదనసింగును బ్రతాపసింగును గూర్చుండి రాజకీయ వ్యవహారములు ముచ్చటించుకొనుచుండిరి. ఆసమయమున వ్రేలాడుచున్న జడలతోడను శరీరము నిండ నలఁదుకొన్న భస్మముతోడను తెల్లమచ్చలుగల కృష్ణాజినముతోడను మెల్ల మెల్లగాఁ జిదానందయోగి వచ్చి వారి కట్టెదుట నిలిచెను. అతడు తఱచుగా రాత్రులయందు బ్రతాపసింగు గృహమునకు వచ్చుట కలదు. కాబట్టి యాతడరుదెంచిన కార్యమును నెఱిగి ప్రతాపసింగు వెంటనే లోనికి జనెను. మదనసింగు లేచి నమోనారాయణ! బావాజీ! యని సమస్కరించి యాతనిం దోడ్కొని గదిలోనికిబోయి వచ్చిన కార్యమేమని యడుగ యోగి యిట్లనియె 'రాజా! నీవు రాజభక్తిగల రసపుత్రులలో నగ్రగణ్యుడవు. రాజు నిమిత్తము ప్రాణములనైన ధారపోయ గల సాహసికుడవు. గనుక నేను నీ నిమిత్తము వచ్చితిని. ఈ రాత్రి చిత్తూరునగరమునందు నేను ముందుగా మీతో చెప్పదగని ఘోరకృత్యములు జరుగదలచి యున్నవి. మన మీరాత్రి యేమాత్ర మశ్రద్ధ చేసినను మన మాజన్మాంతము విచారింపవలసి వచ్చును. తెల్లవారిన దాక నీవు నాతో నుండుము' అని యోగి పలుక మదనసింగు శరీరము వడక నారంభించెను. యోగి యాతనిపై జేయివైచి నాయనా! భయపడకు నేనుండగ నీనగరమున కాపద కలుగదు. నీవు వచ్చునపుడు యుద్ధములయందు నీహస్తమలంకరించు ఖడ్గమును దీసికొని రమ్ము. నిన్ను నీ రాజపుత్రవేషమును మార్చి బ్రాహ్మణ వేషమును ధరించి జామున్నర రాత్రియైన తరువాత యోగానంద మఠము దగ్గర నన్ను గలసికొనుము. జయ్ క్షీరసాకారశయిన యని నీవు పలికిన వెంటనే నేను నిన్నానవాలు పట్టెదను. నేను మరొకనితో మాటలాడు చుండిన యెడ నీవు నాకడకు రావద్దు. ఈ రాత్రి నీ రాజ్యమును నీదేశమును నీవు కాపాడుకొందు వని యోగి చెప్పి వెడలిపోయెను. అతని సాగనంపి రెండునిమిషములు మదనసింగు వాని మాటల సారాంశమేమై యుండునా యని యోజించెను. కాని తెలియరాలేదు. అతడు లోనికిం జని ప్రతాపసింగును జూచి యోగికిని దనకును జరిగిన సంభాషణమును సవిస్తరముగ దెలియజేయ నాతడు విస్మయమునొంది కుమారునితో నాయనా! నీవాలస్యమును జేయక త్వరగ నరుగుము. యోగి మాటలయం దర్థము విస్తారముగ నున్నదని నేనూహించెదను. అతడు మనరాజ్యముపై మిగుల భక్తి గలవాడగుటచే గారణాంతరమున యోగిగానున్నట్టుల గనబడునుగాని నిజముగా యోగికాడని నాయభిప్రాయము. త్వరగా నీవు బ్రాహ్మణ వేషమువైచికొనుము. అని యాతనికుత్సాహజనకములగు మాటల జెప్పెను. మదనసింగును తక్షణమే లోనికిబోయి తన రాజచిహ్నముల నెల్ల దీసివైచి మొగమునిండ బూదిబులిమికొని చిన్న యంగవస్త్రమును గట్టికొని చేతితో నొక చెంబును భుజముపై నొక దుర్భాసనమును సంతరించి తండ్రియెదుటికి వచ్చి నమస్కరించెను. అంతట బ్రతాపసింగును కుమారుని జూచి, నాయనా! నిజముగ బ్రాహ్మణుని వలె నున్నావు. అని లోపలకత్తి యమర్పబడిన చేతికఱ్ఱ నతనికిచ్చెను. అదిగైకొని మదనసింగు పోవుచుండగా నర్థ రాత్రమునందు దుర్జన సంచారములగువీధులకొంటరిగ దనకుమారు డరుగుట కిష్టములేక ప్రతాపసింగు తత్సహాయముగ నిద్రించుచున్న కృష్ణసింగును లేపి నిద్రమత్తునకు గంజాయిమత్తు తోడుగ దూగుచున్న వానికి వెంటనంపను. అపుడు వారిరువురును గృహము విడిచిపోవునపుడు ప్రతాపసింగు, "నాయనా! కడు జాగ్రత. శత్రువులనేకులుందురు. నీకపాయమేదైన నుండునేని గృష్ణసింగును నావద్దకు బంపిన నేను వెంటనే తగుబలముతో నీసహాయార్థము వచ్చెదను. అని చెప్పి వారల నంపెను. వారరిగిన వెనుక బ్రతాపసింగు తన శరీరమింటమన్నను మనస్సు కుమారుని మీదికే పోగా నానాటి సంగతులనెల్ల మదిలో నూహించుకొనుచు జిత్తూరు రాజ్యక్షేమమును గూర్చి భయపడుచు బురమున గుట్రలు జరుగుచున్నవని విచారించుచు "ఓ భగవంతుడా, అతిపురాతనమైన చిత్తూరు రాజ్యమున

కాపదరాకుండ జేయుము. ఆవశ్యకమైనచో నా ప్రాణములనైన నిచ్చెదను. నాకుఱ్ఱవానిని సుఖముగ నింటికి దెమ్ము” అని ప్రార్థించుచు నిద్రరాక పలుమారులు వీధితలుపులు దెఱచి చూచుచు, నా రాత్రి కలవరపడుచుండెను. అట్లు మదనసింగును గృష్ణసింగును బయలుదేఱి పదినిమిషములలో రాజవీధికి జనిరి. గంజాయిమత్తు పూర్ణముగ గృష్ణసింగును విడువనందున నడచుచునే యతడు కునుకుపాట్లు పడుచు యజమానుడు వచ్చి వీపు మీద దట్టిగా మేలుకొని వడివడి బరుగెత్తుచు నతని వెంట వచ్చుచుండెను. వారు రాజవీధి మధ్యమునకు వచ్చునప్పటికి జామున్నర రాత్రియయ్యెను. అది వెన్నెల గల దినముగానందున నంధకారము నగరమునంత నావరించెను గాని గగనమండలము నందు వజ్రములవలె దళతళ మెఱయుచున్న నక్షత్ర కోట్లు కొంచెము వెలుతురు విచ్చుచుండెను. పట్టణమెల్ల మాటుమడుగుటచే మనుష్య సంచార మంతగా లేకపోయినను జలువ వస్త్రములు గట్టుకొని యత్తరు మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యంబులును గ్రమ్మ పూదావులను దమ రాకను దెలియజేయ దాంబూలము నమలుచు వేశ్యాంగనా గృహముల నలంకరింపబోవు రసికశిఖామణులు మాత్రము కొందఱందందు వారి కగపడుచు వచ్చిరి. అక్కడక్కడ రెండుమూడు మిఠాయి దుకాణములును వొకటి రెండు తమలపాకుల దుకాణములును దక్క దక్కిన బజాఱులెల్ల మూయబడియుండెను. మెల్లమెల్లగ నడచి రాజవీధినిదాటి ప్రక్కసందులోనుండి కొంతదూరముపోయి మదనసింగు తనకు యోగిచెప్పిన గుర్తులను బట్టి యావీధి నున్న చిన్న మఠముజేరి కృష్ణసింగును వీధిలో నుండనియమించి తాను లోనికిబోయెను. అతడు మఠము బ్రవేశించునప్పటికి జిదానంద యోగి యెవరితోనో రహస్యములు మాటలాడుచుండుటంబట్టి మదనసింగు వెంటనే యోగిదగ్గఱ కరుగక యొక యరుగుమీద గూర్చుండి వారి సంభాషణము వినుచుండెను.

చిదా – ఏమిరా! దామోదరా ! ఢిల్లీ వార్తలేమి?

దామో – స్వామీ! చక్రవర్తి దండయాత్రమాట నిజము. ప్రయాణసన్నాహము జరుగుచున్నది. మురళీధరదాసు మఠములో మనవాండ్రందరు నెప్పటి వర్తమానములప్పుడు తెలిసికొనుచున్నారు.

చిదా – అట్లయిన నీవుపో! (అని వాని నంపి) ఓరీ సదాశివా! ఇటురా.

సదా – మహాప్రభూ! ఆపిల్ల మీరు జెప్పినచోట సుఖముగనున్నది. నేను జూచి మాటలాడి వచ్చినాను. ముసలివాడందే యున్నాడు.

చిదా – గంజాయి దుకాణమునకు వెళ్ళినావా? అందలి విశేషములేమి? సదా – ఆ సంగతి జెప్ప మఱచినాను రాముడు గంజాయి మత్తుచే రహస్యము వెడలగ్రక్కినాడు. ఈ దినమున జరుగదలచి నదియు మనము విన్నదియు నిజమే.

చిదా – నీవింక పొమ్ము. ఓరీ గంగా! రా రా నీవార్తలేమి?

గంగా – మహారాష్ట్రరాజులు మాలికాఫరుచే నోడింపబడిరి. ఆ దేశము గూర్చిమన మిక నాశ పడగూడదని మనబావాజీలు చెప్పినారు. గోకులమఠమున గోసాయి లిచ్చిన యుత్తరము లివిగో! (అని యుత్తరములిచ్చెను)

ఆ యుత్తరముల గ్రహించి చిదానందయోగి వారినందఱ నంపి తనయెదుట గుండమున వెలుగుచున్న యగ్నిహోత్రపు కాంతి నాలేఖల జదువుకొని యేదో యోజించుచుండెను. అప్పుడు మదనసింగు జయ్ క్షీరసాగరశయన, యని యఱచెను. చిదానంద యోగి త్వరితగతి లేచి మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని లోపలికి వచ్చి తలుపు

గడియ వైచెను. కృష్ణసింగు వీధిలో మఱ్ఱి చెట్టుక్రింద పైబట్ట పరచుకొని నిద్రపోవనారంభించెను. చిదానందయోగి వేషభాషాదుల జూచి మదసిం గాశ్చర్యమునొంచి కొంతసేపటికి స్వామీ మనమేమి చేయవలయును దాదాపుగ రెండు జాముల రాత్రియైనది యనెను. యోగి తద్వచనము యోజించి మదనసింగును దగ్గఱగ రమ్మని యిట్లనియె, "బాబా! నీవాయుధముతో సిద్ధమైవచ్చినావా? ఏదీ కత్తి యెక్కడ" అన మదనసింగు, నే నెవరినైన వధింపవలెనా యేమి? ఎవరిని? ఈ వేషమున నున్న మీరెవ్వరో నాకెఱిగింపుడు. ఈ విషయమున నన్ను సంతుష్టునిగఁ జేసిరేని మీ సెలవునకు బద్ధుడను అని రాకొమారుడను పలుక యోగి వాని కుడి చెయ్యిపట్టుకొని కుమారా! నా వృత్తాంతమును బూర్ణముగ నీ కెరిగింపరాదు. అయినను నీ సందేహ నివారణార్థము నేనొక సంగతి జెప్పెదను. చిత్తూరు రాజ్యసంరక్షణమునకై నేను నాశక్తి ని ధారవోయుచున్నాను. దేశముయొక్క నానాభాగములకు మాఱు వేషముతో మనుష్యులనంపి యాయావృత్తాంతము లెఱుంగుచున్నాను. నేను గూడ శౌర్యవంశమైన వంశస్థుడనే కాని కారణాంతరమున నీ యాశ్రమంబును స్వీకరించితిని. నేను జెప్పునట్లు నీవీ రాత్రి నడచికొనిన నాప్రాణమునైన గోల్పడి నీకాపద రాకుండ జేసెదను అని చెప్ప మదనసింగాశ్చర్యపడి మీరు రసపుత్రులా! అట్లయిన నేను దమ యాజ్ఞ ప్రకార మీరాత్రి నిస్సందేహముగ నొనర్చెద ననెను. ఈ వఱకే రాత్రి పొద్దుపోయినది. ఇక మన పనిమీద మన మరుగుదము. రమ్ము, అని యోగి లేచెను. మదనసింగును లేచి యాతని వెంబడింప నిరవురును నడువ నారంభించిరి. అప్పుడుసరిగ రెండుజాముల రాత్రి యగుటచే నమ్మహానగర వాస్తవ్యులందరు నిర్భయముగ నిద్రపోవుచుండిరి. వీధులన్నియు నిర్మానుష్యములై యుండెను. ఉత్తమకులస్థులెన్నడు బ్రవేశింప గూడని పేటలను సందులను గొందులను వారు తిరుగుచుండిరి. అప్పుడు మదనసింగు "ఆహాహా! ఈవీధుల యందర్ధ రాత్రముల నరహత్యలు జరిగినను దిక్కులేదు గదా. ఒంటరిగ నీ సందుల నరుగువాడు నిరపాయముగ జనడు" అని తనలో ననుకొనుచు గమ్యస్థాన మెదురు చూచుచు జిదానందయోగితో గూడ నరుగు చుండెను.

పదవ ప్రకరణము

ఆమాఱుమూలసందులో నొకచోట శిథిలమునొంది చూచువారలకు జాలిగలిగించు నొక పురాతన మందిర ముండెను. అది పూర్వము సంపన్నులగు నున్నత వంశజులుగాఁపురముండు గృహమే. కాని, తద్వంశజులు కుమార్తెల వివాహములకయి చేసినఋణముల దీర్పలేక సర్వస్వముఁ గోలుపోయి యిల్లువిడిచి దేశాంతరములకరిగిరి. అప్పటినుండియు నది పాడయి యుండెను. మదనసింగును జిదానందయోగియు నాఁటి రాత్రి యామార్గమున బోవుచు దానికిఁ గొంచెము దూరమున నాలుగుపాడుగోడలను జూచిరి. ఆ గోడలమధ్య నొకచిన్న పెంకుటిల్లుండెను. కాని వీధిలో నుండి నడిచిపోవు వారి కందు గృహమున్నట్లు కనఁబడదు. ఆ యింటి ద్వార మే వైపున నున్నదో యెవ్వరు నెఱుఁగరుగాని గోడకడుగున నున్న పెద్దతూము మనుష్యుడు దూరిపోవునంతటి విశాలముగ నుండుటఁబట్టి గృహమున కరుగు వారందులో నుండిదూఱి లోని కరుగుదురు. దీనింబట్టి యీగృహము మతాచార్యులకు శరణ్యం బయియుండు నని చెప్పనక్కఱ లేకయే మనమూహింపవచ్చును. ఆగృహసమీపమునకుఁబోయినతోడనే చిదానందయోగి మనకుఁగావలసినది యీయిల్లే ఇక్కడ నిలువుము అని సింగునాపెను. చిదానందయోగి తూములోనుంచి లోనికరిగి, తనకాపద సంభవించు నెడ మదనసింగును లోనికిరమ్మని యాతనిని దూము దగ్గఱ వీధిలో నిలిపెను. అతడు లోపలి కరుగునప్పటి కాయింట నిరువురు పురుషులు మాటలాడు చుండిరి. అందొకఁడు దృఢశరీరము గలదక్షిణ హిందూస్థాన వాస్తవ్యుఁడు; రెండవ వాఁడతిసుకుమారుఁడైన బాలుఁడు. వారిసంభాషణ నాలకింపఁ దలఁచి యోగి తనకడ నున్న కంబళమును గప్పుకొని యాపంచను గూర్చుండి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను వదలక మెదలక యుండెను. అప్పుడందున్న వారిట్లు ముచ్చటించిరి.

బాలు – ఏమయ్యా! రెండుజాము లయినది. వారింకను రాలేదేమి?

బ్రాహ్మ – మహారాజా! చిత్తము వారు తప్పక వచ్చెదరు. మదనసింగు మనల నందఱ నీరాత్రి నిర్మూలించుటకుఁ బ్రతిజ్ఞగైకొన్నవాఁడు. మీరాజవంశమునకు మదనసింగు మిగులక్షేమము జేయునట్లగపడును గాని వాఁడు చక్రవర్తితో మిగుల స్నేహము గలిగి యున్నాఁడు. మిమ్ముఁజంపి మీశిరస్సును జక్రవర్తికి గానుకగానంపెద నని వాగ్దానము చేసినాఁడు. అందుచేతనే దుర్మార్గుడయిన మ్లేచ్ఛుని వలన నతఁడట్టి గౌరవము నొందెను. వారు సమయమునకు వచ్చుచుందురు. వారు పట్టణమునఁ జేయుకుట్రల నెల్ల మీకు నివేదించుటకే సుఁడీ, మిమ్ము నీమారుమూలకుఁదోడ్కొనివచ్చినాడను. మీకు భయము రవ్వంతయు లేదు. నాచేత గత్తియున్న దిదిగో —

బాలు – భయము నాకుఁగాదు, నాజాతిలో నెవ్వరికిని లేదు. నాచేఁగత్తి యుండఁగా నాకుభయమేల? మదనసింగు మాకింత ద్రోహము దలఁచునని మేమన్నఁ డెఱుఁగము. వారినీదినమున బట్టుకొని భీమసింగు మహారాజున కప్పగింప వలెను.

బ్రాహ్మ – మహారాజా! దేవరవారికి నే నుపదేశించిన దానికంటె మీ రెక్కువ విషయముల నీ రాత్రిచూడఁగలరు. వారు కుట్రలఁ జేయునపుడు సాధారణముగ నీగృహమునకు వత్తురు. నేఁడెందుచేతనో యిటకు రాలేదు. వారూరిబైట తోటలో నేఁడు కుట్రలు చేయుచుండి యందురు.

బాల – మన మక్కడకుఁ ద్వరితముగ నరుగుదము రమ్ము. తెల్లవాఱకముం దెట్లయిన నాదుర్మార్గులఁ బట్టుకొందము.

బ్రాహ్మ - నానిమిత్తమొక సేవకుఁడు రావలెను. వాఁడు వచ్చినతోడనే మన మాస్థలమున కరుగుదము. నేనావలకుఁబోయి చూచి వచ్చెదను.

అని బాలు నాచీఁకటింటనిలిచి బ్రాహ్మణుడీవలకు వచ్చుటకు యత్నించుచుండెను. ఆమాటల నాలకించి చిదానంద యోగి తూమునుండి సత్వరముగా బైటకు జని మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని అబ్బాయి! ఇటురా, లోపలినుండి బ్రాహ్మణుఁడీవలకు వచ్చుచున్నాఁడు. వానికి మన మగపడకుండ నాగోడ చాటున నుందము. వాడొక సేవకునితో మాటలాడునఁట. ఆమాటలఁగూడవిందుమని యాతని దీసికొని పోయెను. లోపలినుండి బ్రాహ్మణుఁడు బైటకు వచ్చునప్పటికి వాని కిరువది గజముల దూరమున సేవకుఁడైన యానందదాసు వచ్చెను. అతడు తనదగ్గఱకు వచ్చినతోడనే బ్రాహ్మణుడు "ఆనందా! విశేషములేమి? బండిసిద్ధముచేసినావా?" యని యడిగెను. అంతట నా నందుఁ డానందము నొంది చిత్తము! సర్వము సిద్ధమైనది. మనశంకరుఁడును బండివాఁడునుగూడ నాయుధపాణులై సిద్ధముగ నున్నారు. మీరు కుఱ్ఱవానిఁ దీసికొని వచ్చుటయే యాలస్యమని చెప్పెను. ఆమాటవిని బ్రాహ్మణుఁడమితానందము నొంది యానందదాసును సంకేత స్థలమునకంపి మరల రహస్యగృహమును బ్రవేశించెను. పొంచుఁయున్న చిదానందయోగియు మదనసింగును వారి సంభాషణలనాలించి తామును వారి ననుసరించి పోవుటకు నిశ్చయించిరి. ఆసమయమున యోగి రాజపుత్రుని విలోకించి కుమారా! ఈ బ్రాహ్మణుడు మనకు బరమశత్రువు. వారనుకున్న కుఱ్ఱవాఁడు మనకు బరమాప్తుడు. మన ప్రాణముల విడిచియైన బాలుని రక్షించి యీబ్రాహ్మణుని నెట్లయిన మట్టు పెట్టవలెను. నేను జయకాశీ, యనునప్పుడీబ్రాహ్మణుని నీఖడ్గముతో సంహరింపుము. దీని రహస్యము దెల్లవారకముందే నీ వెఱుఁగఁ గలవు" అని చెప్పి రసపుత్రునకు బ్రోత్సాహ మొసఁగెను. బ్రాహ్మణుడు లోనికరిగి యాబాలుని వెంటబెట్టుకొని వచ్చి తూముదాటి యూరుబైట నున్న మామిడి తోపువైపునకు బ్రయాణమయ్యెను. తమ జాడ వారు లక్షింపకుండ యోగియు సింగును వారనుసరించుచుండిరి. ఇట్లు కొంతదూరము చనిన పిదప గమ్యస్థానమగు మామిడితోపు కట్టెదుటగన్పించెను. అంధకారదేవతకు నిలయమైన యాతోట ముందుగా బ్రాహ్మణుఁడును బాలుడును బ్రవేశించిరి. మన యోగియు శిష్యుడును వారి వెనుకనే చనుచుండిరి. ఆతోటనడుమ నొకచోట బాలునిఁ గూర్చుండ నియమించి బ్రాహ్మణుడు ముందుకు వచ్చి రహస్యముగ దనసేవకులను జూచి యోరిశంకరా? ఓరియానందా? తుపాకులు కత్తులు సిద్ధముగా నున్నవా తుపాకులలో మందుకూరి మీ మీప్రయత్నముల నుండుఁడు. అని హెచ్చరించెను. అనవుఁడు బద్ధాంజులులై సేవకులు మహాప్రభూ! సర్వము సిద్ధమైనవి. ఢిల్లీనుండి పాండురంగనాధుఁడు సన్యాసివేషముతో గొన్ని యుత్తరములను మీకు దెచ్చి బౌద్ధమఠమునందు బసచేసియున్నాఁడు. అని విన్నవించిరి. ఆపలుకులు యోగినవిని సంతోషించెను. బ్రాహ్మణుఁడా సేవకుల వచనములు విని మన కార్యసాఫల్యామీ దినమునవైనది. ఇంక నుత్తరములతో బ్రయోజనము లేదు. ఱేపుచిత్తూరుసంగతులనువిని యతఁడే మనకడకువచ్చును. మనమాతనిదగ్గఱ కఱుగక్కఱలేదు. బండికి గుఱ్ఱములఁబన్నుఁడుఁ" అని యాజ్ఞాపించెను. నిశాసంచారమెన్నఁడెరుఁగని యాబాలుఁడు బ్రాహ్మణుని విపరీతచేష్టలను రహస్యాలోచనములను జూచి సందేహింపనారంభించి నాయర్ధరాత్రమున నానిర్జనప్రదేశమున నాగాఢాందకారమునం దాబ్రాహ్మణుఁడు సహచరసమేతుఁడై యుండుటచే తన కెట్టి యపాయమునైనఁ జేయఁగలఁడని భయపడసాగెను. ఒక విదేశీయునిమాటలు నమ్మి యంతఃపురములబాసి తానట్టికాలమున మారుమూలకు వచ్చినందులకు నతఁడు చింతింప జొచ్చెను కాని బాలుఁడైనను ధైర్యసంపన్నుడగుటచే మనస్థయిర్యమును విడువక కాఁదలఁచిన కార్యము కెదురు చూచుచుండెను. అంతట బ్రాహ్మణుడు బాలకుని సమీపించి "స్వామీ! వారుతోటలోనికివచ్చినారు. మేము వారలఁ

బట్టుకొనియెదము. దురాత్ముల వలన నపాయము గలుగకుండ మీరీబండిలో గూర్చుండుడు.” అని తచ్చకటమునుజూప భయ సందేహములు ద్విగుణములై మనస్సుగలంప బాలకుఁడా శకటమధిరోహించెను. బ్రాహ్మణుడు పిమ్మట నానందదాసు శంకరుని దూరముగాఁ బిలిచి బండివడిగాఁదోలుఁడు. ఆరేసిక్రోసులకొకచోట నంచెబండ్లు కలవు గనుక మన మతివేగముగా బోగలము. ఈతడు పెంకెతన మధికముగా జేసినప్పుడు తుపాకులతో బేల్చివేయవచ్చును గానిముందుగా నట్టిపనిజేయక సాధ్యమైనంతవరకు బ్రాణములతో నీతనిఢిల్లీకిఁదీసికొనిపోవుఁడు” యని యాదురాత్ముల కుత్సాహమొసంగి తానును శకటములో నెక్కెను. ఆసమయమునఁ దనయేలిక యవస్థఁ యపాయముగ నుంటజూచి గాంభీర్యమునువిడచి తొట్రుపాటుతోఁ జిదానందయోగి మదనసింగును జూచి బాబా! కత్తి. కత్తి. నవమన్మధసమానుడగు నాబాలుడు మనస్వామియు రసపుత్రకులతిలకమునగు శ్రీకుమారలక్ష్మణసింగు మహారాజుగారు దుర్మార్గుడగు నాబ్రాహ్మణు డాతని నపాయ సముద్రమున ముంపదలచినాడు. కనుకజాగ్రత్తగనుండుము. అని రహస్యముగ జెప్పెను. అర్ధరాత్రమున దనయేలిక నిజాంతఃపురముల బాసి పయోముఖవిషకుంభమునుబోలు నొకదురాత్ముని విశ్వసించి వచ్చినందుల కాత్మగతమున మెచ్చికొనుచు నతని కపాయమగునేమో యన ముందుకు దుముక జూచుచు, దైవమును దూరుచు మదనసింగు పరిపరి విధముల విచారింపనారంభించెను. చిదానందయోగి మాత్రము బండిపై దృష్టినిలిపి రెప్పవాల్చక చూచుచుండెను. తనతోగూడ బ్రాహ్మణుడును శకటమారోహించినందున బాలుడు వానిజూచి నిశ్శంకముగ నిట్లనియె. నన్నీతోటకు దెచ్చుటలో నీ యభిప్రాయమేమి? నీవేమైనను ద్రోహము చేయదలంచినావా? యని యడుగగానే బాలునికంఠముపై జేయివైచి నొక్కిపట్టి నిన్ను నేను ఖైదీగ ఢిల్లీ నగరమునకుఁ గొనిపోవుచున్నాను. అల్లాయుద్దీను నిన్నుఁ దెమ్మని మాకు నాజ్ఞయిచ్చినాడు. నేడునీవునాచేతజిక్కినావు. నీవింక నేమి చేయగలవు? రాజపుత్రుడవగుదునేని ధైర్యము జూపి తప్పించుకొమ్ము. పారిపోవ యత్నించినా నాచేత జచ్చితివని నమ్ముము, అని క్రూరుడగు వసంతభట్టు రెండవచేయి తనవాడికత్తి వంక బరపెను. ఆయాపదజూచి వెరవక రాకొమరుడు తన మొలనున్న ఖడ్గము నూడబెఱికి హస్తమున ధరించునంతలో మదనసింగు స్వామిప్రాణరక్షణమున కరుదెంచి నిలునిలు దురాత్మా, యని తోఁట ప్రతిధ్వను లెసగ నఱచి బండిమీఁదకుఱికి మూయబడియున్న బండి తలుపును ఢఢాలునదన్ని విరుగగొట్టి లోన బ్రవేశించెను. వసంతభట్టు బ్రాహ్మణ వేషధారియగు మదనసింగును గుర్తింపలేక భయకంపితుఁడయి యుండ మదనసింగు కోపోద్దీపితుడై యామహారాష్ట్రాధముని బండిలోనుండియాడ్చి నేలబడవైచెను. ఆనందదాసును శంకరుండును ఖడ్గపాణియైయున్న యోగిని గూడజూచిబెదరి ధైర్యమునఁ దమకుఁ దీసిపోవని బండివానితో గలిసి వెనుకకు దిరిగిచూడక పరుగిడిరి. మదనసింగు మొదట బ్రాహ్మణుని ప్రాణము గాపాడఁదలఁచెనుగాని దురాత్ముఁడయిన వసంతభట్టు ఖడ్గము దనపై విసరినందునను, యోగి, జయకాశి యని కేక వైచినందునను మదనసిం గాదెబ్బతప్పించుకొని తన ఖడ్గముతో బ్రాహ్మణాధముని నొక్కయేటున సంహరించెను. తరువాత నర్ధరాత్రమున నీచులను విశ్వసించి రాగూడనిస్థలమునకు వచ్చినందుకు లక్ష్మణ సింగును యోగియు మదనసింగును మృదువుగా మందలించి యారాత్రి యాతని నింటికి జనవలదని మఠమునకు వెంటబెట్టుకొని పోయి యితనికి సకలోపచారములఁ జేసిరి. తనప్రాణము రక్షించిన యా బ్రాహ్మణుఁడెవ్వఁడో లక్ష్మణసింగు తెలియగోరెను. కాని వారుభయులు రేపుదర్బారున మావిషయమై మీరెఱుంగ గలరు గాన మమ్మేమియు నేఁడడుగ వలదని ప్రత్త్యుత్తరమొసగ లక్ష్మణసింగు తనకృతజ్ఞతా సూచకముగ రత్నపుపిడి గల తన కత్తిని మదనసింగునకు బహుమానముగ నొసగి యారాత్రియటఁ బవ్వళించెను. చిదానందయోగి మదనసింగును వెంటబెట్టుకొని యవశిష్టమగు కార్యమును సమాప్తమునొందజేయుటకు మరల బ్రయాణమై పోవుచు లక్ష్మణసింగుతో మీరు తెల్లవారిన

తరువాత మా నిమిత్తము వేచియుండక మీ గృహమునకు కరుగవచ్చును. మాసేవకు లీలోపల మీకుఁ గావలసిన యుపచారములు చేయుదురు. అని సెలవుదీసికొని సాగిపోయెను.

పదునొకండవ ప్రకరణము

అట్లు లక్ష్మణసింగును మఠమునందు విడిచి మదనసింగును చిదానందయోగియు నవశిష్ట కార్యములను సమాప్తినొందించుటకు దమప్రయాణమును మరల నారంభించిరి. ఈ పర్యాయము చిత్తూరునగరము యొక్క పశ్చిమ భాగమునకు బోవలసియుండెను. వారు ప్రయాణమైపోవునప్పటికి రమారమి జామున్నర ప్రొద్దుండెను. అప్పటికి వీధులు నిర్మానుష్యముగ నుండుటచే వారిరువురును మునుపటికంటె వడిగనడిచి పెక్కుసందుల తడచి కొంత సేపటికి విశాలమైన బౌద్ధమఠము సమీపమునకు వచ్చిరి. రాజస్థానము నందాకాలమున బౌద్ధమతవ్యాప్తి లేదు గాని తన్మతము భరతఖండమునకెల్ల బ్రధానమతమై యుండునప్పుడు చిత్తూరు నందీ మఠము నిర్మింపబడినది. మనము వ్రాయుకాలమున బౌద్ధులనివాసము చేయుట లేకున్నను దాని పురాతన నామముననే యది పిలువబడుచు వచ్చెను. అందు సన్యాసులును యోగులును ప్రయాణవశమున నొకటి రెండు దినములుండి పోవుచుందురు. మనకపట బ్రాహ్మణుడును యోగియు మఠద్వారమునకు జని లోపల బ్రవేశింప బోయిరిగాని యొక సేవకుడు వారిని గదిమినిలిపెను. మదనసింగంతట నిలువక సేవకుని నొకచేతితో ద్రోసి యోగితో గూడ గుమ్మము దాటగా నాసేవకుడు వారి కడ్డుబోయి వారితో నిట్లు మాటాడెను.

సేవ — మీరెవరు? ఈమఠమునందు మీకేమి పనియున్నది?

మద — ఇక్కడ మా స్నేహితుడున్నాడు. ఆయన నిమిత్తమై వచ్చినాము. సేవ — మిమ్మెవరు పంపినారు? ఎవరినిమిత్తము వచ్చినారు?

మద — నీవిక్కడివాడవా? విదేశీయుడవా? ముందామాట చెప్పుము

సేవ — మాదీగ్రామము కాదు. నేను జ్ఞానానందులవారి శిష్యుడను.

మద — జ్ఞానానందులవారి దర్శనమునకే మేము వచ్చినారము.

సేవ — అట్లయిన నర్ధరాత్రమందేల రావలెను? రేపు పగలు రండు.

చిదా — ఈ రాత్రిరమ్మని స్వామి మాకుత్తరువు జేసినాడు. నీయసంబద్ధ ప్రశ్నలతో గాలము బుచ్చక మారాక వారి కెఱిఁగింపుము.

సేవ — అట్లయిన లోపల నున్నారేమో చూచివచ్చెదను. ఆయన యిట్టి సమయముల యందు స్మశానములో జపము చేసికొనుచుందురు గాని యింటిదగ్గఱ నుండరు. ఉన్నట్లన మీపేరు చెప్పెదను. మీరెవరు?

చిదా — మమ్ము వసంతభట్టు పంపినాడు. అతి రహస్యములున్నవి.

సేవకుడుఁ డీమాటల నాలకించి లోపలికరిగి మఠమునకు వెనుకప్రక్కగోడలో సొరంగమువలె నున్న నేలకొట్టులోఁ గూర్చుండియున్న జ్ఞానానంద స్వాములవారింజూచి యా మనుష్యులజాడఁ దెలుప స్వామి కొంచె మాలోచించి యా క్రొత్తవారల విషయమై సమస్తము దెలియగోరి తాను మఠమందున్నయొక గదిలో బ్రవేశించి తలుపులు మూసికొని వీరి నిరువురను దద్వారముదగ్గఱకు రమ్మని వర్తమానము పంపెను. వారట్లువచ్చి గది గుమ్మముదగ్గఱ నిలువ జ్ఞానానందులవారు మదనసింగులతో నిట్లు మాటాడిరి.

జ్ఞానా — అయ్యా! మీరెవరు? నాతోమీకేమిపని యున్నది?

మద — అయ్యా! తమరు మావిషయమై యనుమాన పడవద్దు. మేమన్యులముగాము. తలపుదీసి మాతో మట్లాడుడు.

జ్ఞానా — అట్లయిన నేను మిమ్ము నమ్మట కొక యానవాలు చెప్పుడు.

చిదా — మీపేరు పాండురంగనాథుఁడు కాదా?

జ్ఞానా — (ఆశ్చర్యముతో) అవునవును.

అని తత్క్షణమే తలుపుదీసి వెలువడెను. అతని పసుపుపచ్చని దీర్ఘకాయము గనుగొనినతోడనే యోగియు సింగును వానిని గపట సన్యాసిగ నెఱిఁగిరి. అంతట వారందఱు నిట్లు సంభాషించిరి.

జ్ఞానా — అయ్యా! మీచరిత్రములను గొంతజెప్పి మా వసంతభట్టు వృత్తాంతమును దెల్పుడు.

చిదా — అయ్యా! వసంతభట్టీ నగరమునకు వచ్చిన దాదిగ మేమిరువుర మతని యనుచరులమై యుంటిమి. అతడు మాకు నెఱిఁగింపకుండ నీవఱకే కార్యమును జేయలేదు. ఈ రాత్రి లక్ష్మణసింగును జెఱఁబెట్టినాము. అందుకే తమ దర్శనమునకు నన్నాతడు వడిగ నంపెను.

ఆ పలుకు లాలించి జ్ఞానానందస్వామి యాత్రముతో “పట్టుకొన్నారా? పట్టుకొన్నారా? ఆహాహా! ఔరా! వసంతా! ప్రజ్ఞయనగా నీదే ప్రజ్ఞరా. చక్రవర్తివలన మనకగు గౌరవమును నేను వర్ణింపజాలను” అని ప్రయత్నజనితమగు నానందమును బట్టజాలక తత్సూచకములగు మాటలాడి “ఆతఁడెక్కడున్నాడు?” అని యడిగెను. మిమ్మీక్షణమే వెంటబెట్టుకొని రమ్మని మాకు సెలవిచ్చినాడు. జోడుగుఱ్ఱముల బండిపై బాలునెక్కించి బంధించినాము. మీరు వచ్చిన వెంటనే ప్రయాణమైపోవచ్చును. చక్రవర్తి వసంతున కిమ్మని తమచేతికిచ్చిన యుత్తరముల గూఁడ దేవలయునని మీతో మనవి చేయమనెను” అని చిదానందయోగి చెప్పెను.

ఆ మాటలువిని పాండురంగనాథుఁ డాశ్చర్యమొంది వారు వసంతుని యాంతరంగికులని నమ్మెను. మదనసింగును చిదానందయోగి జ్ఞానానందుల వారిని ద్వర పెట్టి “మన నిమిత్తము వారు మామిడితోటలో గనిపెట్టుకుని యుందురు. ఇఁక ప్రొద్దెంతోలేదు. తమ రాలస్యముజేసిన దెల్లవారునప్పటికి బది క్రోసుల దూరమైన సాగిపోలేము.” అని హెచ్చరింప జ్ఞానానందులవారు తన పాతాళమందిరమున కరిగి చెంబులోఁ బెట్టి బూడ్చిన యుత్తరముల గ్రహించి మనశూర శిఖామణు లిరువురు దనవారని భ్రమపడి ప్రయాణ మయ్యెను. అట్లు బౌద్ధ మతమునుబాసి వారు ముప్పురును గలసి దూర్పుదిక్కున కభిముఖులై నడువసాగిరి. జ్ఞానానందులవారు చిత్తూరు నగరము యొక్క మాఱుమూల సందుల నెఱుకరుగాన జిదానందయోగి యాతనిని మార్గముదప్పించి క్రొత్త సందులనుండి తీసికొనిపోవుచున్నను నాతడది గ్రహింపలేకపోయెను. కొంతదూరము వచ్చిన తరువాత వారికి క్రింది సంభాషణము జరిగెను.

జ్ఞానా — వారీపాటికి మునుపటిచోటనుండి వెడలిపోరుగదా? చిదా — మనము వెళ్ళినదాకా వారక్కడనుండి యడుగైనను గదలరు త్వరగా రండు.

జ్ఞానా — మనమందరము మిగుల నదృష్టవంతులము. మనకుఁ జక్రవర్తి దగ్గరనుండి మంచి బహుమానములు దొరకగలవు. మన మొక్క పని జేయవలయును. అది మీరతిరహస్యముగ నుంచవలయును. ఈబాలుడు మనవాడేకదా?

చిదా — ఈ కుఱ్ఱవాడు మనవాడే. మీరు సందేహింపక స్వేచ్ఛగా మటాడవచ్చును.

జ్ఞానా — "సరే సరే! దగ్గఱగారమ్మ నాయనా" (అని త్రోవలో నిలిచి మెల్లగా) ఈ చిత్తూరు నగరమునకు సంరక్షకుడై రాజున కాంతరంగికుడగు మదనసింగను రసపుత్రవీరుడు కలడట. అతడు మహాపరాక్రమ వంతుడట. అతడుండగ మనకి చిత్తూరు రాజ్యము లోబడదుగనుక మన మెట్లయిన నతని నీ రాత్రి పట్టుకొని వధింపవలయును. ఈ వేళ నతడు చిక్కకున్న పక్షమున మన మీపురమున నాల్గుదినములైన నిలచి యాతని నంతము నొందించవలయును. ఈ కార్యముజేయకున్న మనకు మాట దక్కదు. నీయభిప్రాయమేమి?" అని బ్రాహ్మణ వేషధారియగు మదనసింగు నడిగెను. మదనసిం గామాటలువిని జ్ఞానానందులవారికి దనపైగల మహాకోపమున కాశ్చర్యమొంది చేతికర్రలో నమర్చబడిన కత్తిపిడిపై జేయివైచి యుత్తరుపు నిమిత్తము చిదానందయోగి మొగమువైపు జూచుచుండెను. చిదానందయోగి కొన్ని సంజ్ఞలచే మదనసింగు ప్రయత్నమును మాన్పి యింకను వానిదగ్గరనుండి కొన్ని మాటలు వినగోరి స్వాములవారి కిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. చిదా — "నాకును జిరకాలమునుండి మదనసింగును గడతేర్చవలెనని యున్నది. అంత డసహాయ శూరుడు. వాని సంగతి మన యీకుఱ్ఱవాడు చక్కగానెఱుగును" అని మదనసింగును జూపెను. వెంటనే మదనసింగట్లు వారితో జెప్పసాగెను.

"అయ్యా! మదనసింగునకును నాకును నేనే యత డన్నంతయైక్యము గలదు. కాని యాతడు రాజుల పక్షమువాడు; నేను చక్రవర్తి పక్షమువాడను. అయినను బ్రభుభక్తిచేత మేమాతని గడతేర్చుట కీవఱకే కుట్రనొకటి పన్నియున్నాము. అతనిం దోడ్కొనివచ్చుటకు నొక్కమనుష్యునంపితిని. ఈ పాటికి వారు వచ్చియే యుందురు. కనుక మన మా సంకేతస్థలమునకు శీఘ్రముగఁ బోవుదము" అనెను. అంతట స్వాముల వారానందపరవశులై "నేనే యాకార్యమును జేసెదను. ఈ చేతులతో రాజపుత్రకుని ప్రాణములదీసి చక్రవర్తివద్ద పారితోషికమును గైకొనవలెను. అని యుత్సాహ వాక్యములు బలుకఁ జొచ్చెను. తరువాత వారు ప్రథమమున వసంతభట్టు లక్ష్మణసింగుతో రహస్యాలోచనలు సలిపిన యా గోడలమధ్య నున్న కుటీరమువద్దకు స్వాములవారిని గొనిపోయి యదియే మదనసింగు వచ్చెడి గృహమనిచెప్పి ముందాతూములోనుండి వారు లోనికరిగి పిమ్మట నితనింగూడ దీసికొనిపోయిరి. ఆ గృహమున కరిగి స్వాములవారు చీకటిలో గూర్చుండి తనకక్షపాల యందున్న యుత్తరముల వెదకికొనుచు "అయ్యా! మన నిమిత్తము వారు తోటలో గాచుకొని యుందురేమో! మనమరుగవద్దా" యని యడిగిరి.

"మనము మదనసింగును జంపుట యావశ్యకము గాని తోటకరుగుట ముఖ్యముగాదు. మనమురామని వారీవఱకే నిశ్చయించుకొని లక్ష్మణసింగుతో బైనమైపోయి యుందురు. లక్ష్మణసింగు వారిచేతబడ మదనసింగు మనచేతబడును. అందుచేత మనమీస్థలమును బాయవద్దు. మేమిరువురము వీధిలోనికరిగి వారు వచ్చుచున్నారేమో చూచివచ్చెదము" అని చిదానంద యోగి చెప్పి స్వాములవారు నొడఁబఱచి మదనసింగును గూడి వీధివైపు జని వారిట్లు మాటాడిరి.

చిదా – అబ్బాయి! ఈతని నిచట నేమిచేయుదుము? చంపివేయుట యుచితమగునా?

మద – నిరాయుధుఁడై యసహాయుడైన పురుషుని జంపుట శౌర్యమునకు దగిన కార్యముగాదు. కాబట్టి నేనీ క్షణమున మాపినతండ్రివద్ద కరిగి యాతని దోడ్కొనివచ్చి వీనింబట్టుకొని తేపుదయమున ఠాణాకు నప్పగింప బ్రయత్నించెదను.

చిదా – ఈ యుపాయము చక్కగా నున్నది. నీవు మీ పినతండ్రి కడ కరుగుము. నీవు వచ్చినదాక నేనిచట నుండెదను.

అని పలికి యోగి మదనసింగునంపి స్వాములవారు దాటిపోకుండ దానచ్చట గావలి యుండి ప్రతాపునిరాక కెదురుచూచుచుండెను. మదనసింగును వడిగ నింటికిఁజని తన రాకకు నిరీక్షించుచున్న పినతండ్రికడ కరిగి సపరివారముగ నాతని వెంటబెట్టుకొని యారాత్రి జరిగిన వృత్తాంతముల రహస్యముగ నాతనికిఁ జెప్పుచు స్వల్పకాలముననే కుటీరమువద్దకు వచ్చెను.

ఈ నడుమ చిదానందయోగి లోపలికరుగ "వారు వచ్చుచున్నారా?" యని స్వాములవారడుగ యోగి వారి నిమిత్తము మన బ్రాహ్మణ కుఱ్ఱవాని నంపినాఁడను. ఇప్పటికి వారును వచ్చుచుందురుగాని మీ క్రొత్త మొగమును జూచినతోడనే పారిపోవుదురేమో యని భయమగుచున్నది" అని పలికెను. ఎట్లయినఁ గార్యవిఘ్నముగాకుండ సఫలముచేయుట స్వాములవారి యభిప్రాయమగుటచే "అయ్యా! నేను ముసుగుఁవెట్టుకొని యిక్కడఁ గూర్చుండెదను. వారు రాఁగానే నా కాలు గోకుడు అప్పుడు లేచి వధించెదను" అని స్వాములవారు శరీరమునిండ ముసుగువేసికొని యొకమూల గూర్చుండిరి.

చిదానందయోగి వానికక్ష పాలయందలి కాగితముల కట్టను సంగ్రహించి స్వామితోఁ గొన్ని యంశముల ముచ్చటించుచుండ బ్రతాపసింగును మదనసింగును నాకస్మికముగ లోనికివచ్చిరి. వెంటనే స్వాములవారు లేచి "వీడేనా మదనసింగు? కత్తి కత్తి" యని కలవరపడుచుండ మదనసింగు ముందటికివచ్చి "ఓరీ! పాపాత్ముడా! నీకుగత్తి యెందుకురా! నీబ్రతుకునకుఁ దోడు నీవు మదనసింగును జంపగలవా? అట్లయిన రా రమ్ము, నేనే మదనసింగును. అదిగో కత్తి" అని కత్తినందించుచుండఁ బ్రతాపసింగుని ఆజ్ఞచే నతని పరివారము స్వామిపైఁబడి పెడఱెక్కలుకట్టి బలవంతముగఁబట్టి బంధించిరి. తరువాత బ్రతాపసింగు స్వాములవారిని దనయింటికి దీసికొనిపోయి తెల్లవాఱువఱకు వాని నొక గదిలోనుంచెను. చిదానందయోగి తాను స్వాములవారి కక్షపాలనుండి సంగ్రహించిన కాగితముల కట్ట మదనసింగునకిచ్చి దర్బారునందా కాగితముల ఠాణాకు సమర్పింపవలయుననిచెప్పి తాను మఠమునకుఁ బోయెను.

పండ్రెండవ ప్రకరణము

ఆ మరునాడుదయమున మహారాణావారి దర్బారు నియమింపబడెను. సభామంటపమునకు రాజబంధువులును, రసపుత్రకుమారులును, సామంతులును వేఱువేఱుగ దమతమ బిరుదచిహ్నములతోడను సేవక సమూహములతోడను, సమస్తభూషణముల ధరించి వచ్చి తమ గౌరవములకుందగు స్థానముల యందు గూర్చుండిరి. అప్పుడు మదగజేంద్రము నుండి మెల్లగ దిగి కనకదండములు ధరించి కైవారముసేయు నేత్రహస్తులిరుగడల గొలువ సేవకులు మార్గమును బ్రదర్శించుచుండ శ్రీలక్ష్మణసింగు మహారాజువారు, భీమసింగు మహారాజువారును గొలువుకూటమును జేరిరి. సభామందిరము రెండువేల మంది మనుష్యులేకకాలమున గూర్చుండునంతటి వైశాల్యముగలిగి సాలగ్రామ శిలానిర్మితములై స్నిగ్ధములయిన గోడలతోడను, పైనున్న బల్లకూర్పుమీద జేయబడిన విన్నాణపు లక్కపనులతోడను, మహాలక్ష్మీ విలాసబాసురమై యలరుచుండెను. అట్టి కొలువుకూటమునుజేరి తన్మధ్యంబునస్ఫటికశిలా నిర్మితమగు వేదికపై ధగధగ మెఱయుచున్న బంగరుకోళ్ళు దంతపు సింహాసనముపై మహారాణా లక్ష్మణసింగు సుఖాసీనుడయ్యెను. ఆయనకు దక్షిణభాగమున రసపుత్రకుల ప్రదీపకుడగు భీమసింగును, భీమసింగునకావల సింగపుగొదమల వంటి యాతని పండ్రెండుగురు కుమారులను, వారి కావల వాని మేనమామయు రాజపుత్రసేనాధిపతియు భీమసింగునకు ముద్దుల మఱదియునగు గోరాసింగును, వానిముందఱ బాలుడయ్యు బరాక్రమవృద్ధుడని పేరుగాంచిన గోరాసింగు పుత్రుడగుబేడల్ యును గూర్చుండిరి. మహారాజు కెడమప్రక్క సామంత రాజులను వారి కావల మంత్రిదండనాయక ప్రముఖవియోగులును, వారి వెనుక విదేశాగతులగు రాయబారులును గూరుచుండిరి. కాని ప్రతాపసింగు మదనసింగు లేమిగారణముననో రానందున సభ్యులందరు దత్కారణము నూహించుచుండిరి. లక్ష్మణసింగు, మదనసింగు ప్రతాపసింగులు రాకుండుటకు గారణమును దెలియగోరి సభ నుద్దేశించి యిట్లనియె. ఓసభాసదులారా, అలాయుద్దీను మన దేశముపై దండెత్తుటనుగూర్చిన యదార్థస్థితి మీరెరుంగుదురేమో దెలియగోరి మిమ్మిటు రప్పించుటకయు దర్బారు పిలిచినాడను. కాని నిన్నరాత్రి తద్విషయమై పరిపూర్ణముగ మేము తెలిసికొంటిమి. ఆయంశముల నిచట నుపన్యసించుట ముఖ్యమైనను మదనసింగు ప్రతాపసింగులు రానందున సందేహింపవలసివచ్చెను. వారు రాకుండుటకు గారణమెవరైన నెరుఁగుదురే? అనవుడు స్వామి పలుకులకు దొరలెల్ల దెల్లబోయి తత్కారణము నెరుగక యొండొరుల మొగముల జూచుకొనుచు రాత్రి జరిగిన యంశముల నాలకించుటకు నాత్రముతో గూరుచుండిరి. ఆసభలో ననేకులు వసంతభట్టు రానందున గుసగుసలాడుచుండ నా సమయమున నొక సేవకుడు వచ్చి ప్రతాపసింగు మదనసింగు వచ్చుచున్నట్లు రాణాతోజెప్ప సభ్యులందరు వారిరాక కెదురుచూచుచుండిరి. అప్పుడొక పచ్చని దృఢశరీరముగల మనుష్యుని వెంటబెట్టుకొని యాయుధపాణులై వారిరువురును వచ్చి రాణాకు నమస్కరించి యామనుష్యుని రాజు నెదుట నిలువబెట్టిరి. ఆ మనుష్యునకు రెండుఱెక్కలును వెనుకకు విఱిచి కట్టబడియుండెను. తలయెత్తక నేలచూపులు జూచుచు సన్యాసివేషములో నిలువ బడియుండిన వానిని జూచి సభ్యులు మహాశ్చర్య మేదియో వినక పోమని యాత్రముతో నిశ్శబ్దముగ నుండిరి. అంతట బ్రతాపసింగు తనస్థానమున గూర్చున్నతోడనే మదనసింగు తనయేలిక కభిముఖమై చేతులుజోడించి యిట్లు చెప్పసాగెను. మహాప్రభూ! ఈ నిలువబడినవాడు మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుడు, ఇతడలాయుద్దీనున కాంతరంగికుడై మనవద్ద మాయోపాయముచేత జీవించుచున్న యా వసంతభట్టునకు జక్రవర్తికడనుండి యుత్తర ప్రత్యుత్తరములదెచ్చుచు దన్నెవరుబట్టుకొనకుండ సన్యాసివేషముతోనున్నాడు. ఈతనివృత్తి యిదియై నట్లును వసంతభట్టు దురాత్ముడైనట్లును వీనిదగ్గఱ నాకు దొరికిన యాయుత్తరములే సాక్ష్యము

నిచ్చుచున్నవి. వీని నిజమైనపేరు పాండురంగనాథుడైనను జ్ఞానానందస్వామి యనుపేర వర్తించు చున్నాడు అని తన చేతనున్న యుత్తరములు లక్షణసింగునకందిచ్చెను. వసంతభట్టు దురాత్ముడని వినుటకు ననేకులాశ్చర్యపడిరి. పారసీక భాషలోనున్న యాయుత్తరములను లక్ష్మణసింగు గోరాసింగునకిచ్చి చదువుమన నతడా కాగితములనెల్ల బరీక్షించి యందు ముఖ్యమగు నొకదానిని నీక్రింది ప్రకారము చదువు నారంభించెను. శ్రీఢిల్లీచక్రవర్తి యగు నాలాయుద్దీను వసంతభట్టునకు వ్రాయునదేమన – మిత్రుడా! నీతో నేను గపటకలహమును గల్పించుకొనుటయు నిజముగ నాగ్రహము వచ్చినవానివలె నేను సభయందు నటించుటయు, నారాత్రి నిన్ను నేను రహస్యముగ జెఱనుండి విడిపించుటయు, జిత్తూరునగరమునకు నిన్ను నేను తద్రహస్యముల నెరుగుట కంపుటయు నీవఱ కెవ్వరును నెరుగరు. నీవు లక్ష్మణసింగును జెఱపెట్టుటకు విశేషముగ శ్రమపడుచున్నావని విని సంతోషించుచున్నాను. ఎట్లయిన లక్ష్మణసింగును బట్టి తప్పక తీసుకొనిరావలయును. అప్పుడు రాజపుత్రులు తమప్రభువు ప్రాణములను రక్షించుకొనుటకు మనమెట్లు చెప్పిన నట్లు విందురు. దండయాత్రమాట నిశ్చయమే యైనను నేను దండెత్తనని వారితో దృఢముగ జెప్పుచు వారేమరిల్లి యుండునట్లు జేయుము. మహమ్మదు అలాయుద్దీను, అని యా యుత్తరము గోరాసింగు చదివినతోడనే రాజపుత్రులనేకు లాశ్చర్యకోపగ్నులైరి. అంతట భీమసింగు పాండురంగనాధుని జూచి “దీనికి నీవేమి చెప్పెదవు? నిజము చెప్పుము.” అని యడుగ బాండురంగనాధుడు నేను మీకుబదులు చెప్పను. మీయిష్టమొచ్చినట్లు చేయుడు, అని యుత్తరమిచ్చెను. అంతట లక్ష్మణసింగు సభ్యుల నుద్దేశించి, వసంతభట్టు మనతావున గడుటక్కరియైప్రవర్తించుటచే నతడు దుర్మార్గుడని యెవ్వరు నెరుగరు. నాపై గొందరు కుట్రల జేయుచున్నారనియు వారలను నాకప్పగింతురనియు జెప్పి నమ్మించి నన్ను నిన్న రాత్రినాడొంటిగ దోటకు దీసికొనిపోయి బండిలో నెక్కించి నన్నుఖైదీగ ఢిల్లీకిబట్టికొని పోవబ్రయత్నించెను. నేను తప్పించుకొన బ్రయత్నింప నాప్రాణములు గూడ నపహరింప జూచెను. నాబాగ్యవశమున మన చిదానందయోగియు మఱొకడు వచ్చి యాగోముఖ వ్యాఘ్రమును జంపి నాప్రాణసంరక్షణ మాచరించితిరి. యోగితోవచ్చి నాప్రాణము నిలిపిన మహాపురుషుడెవ్వడో యని పలుక మదనసింగు రాజపుత్ర మధ్యమునుండి సింహమువలె లేచి వచ్చి “దేవా! బ్రాహ్మణ వేషములో మిమ్ము రక్షించిన వాడను నేనే. మీరు నాకుబహుమానముగ నొసంగినఖడ్గరత్న మిదిగో అని సభాసదు లాశ్చర్యపడునట్లు కంఠమెత్తి పలికెను. భీమసింగామాటలు విని తనపీఠమునుండి లేచి యానంద మాపజాలక కుమారప్రాణరక్షణ మాచరించినందులకు మదనసింగు గౌగలించుకొని యనేక విధముల స్తోత్రము చేసెను. తన ప్రాణముల గాచిన మహాత్ముడు మదనసింగని తెలియ లక్ష్మణ సింగు దనకంఠమున వ్రేలాడుచున్న ముత్యముల హారముదీసి మెడనువైచి యాతని నాలింగనము జేసికొనెను. భీమసింగునాజ్ఞచే బాండురంగవిభుడప్పుడే కారాగృహమున కంపబడెను. అంతట వారు దర్బారును ముగింప దలచుచుండగా నటకు వేగిరపాటుతో జిదానందయోగి వచ్చి కొలువులో నున్న సమస్తరాజపుత్రవీరులను దాటి రాణాకు నెదురుగ జనెను. అతనిని జూచి రాణాయును భీమసింగును లేచి నమస్కరించి తమకృతజ్ఞతను దెలుపుమాటలేవో యనబోవుచుండగా వారిని వారించి చిదానందయోగి “ఓమహారాజా! ఓభీమసింగుమహారాజా! దురాత్ముడైనవసంత భట్టుపలుకులనమ్మి మీరు యుద్ధసన్నాహములు మానుకొనియున్నారు. అలాయుద్దీను దండయాత్ర వెడలి మనకు నిరువది క్రోసుల దూరమునకు వచ్చియున్నాడు. రెండుమూడు దినములలో మనపై నాకస్మికముగ బడుచున్నాడు; గాన నింక మీనిద్రలనుండి మేలుకొనుడు, అని యెలుగెత్తి పలికెను. భీమసింగు సాధారణముగ నట్టి యపశకునములందు దన్నెడబాయకుండు మనోధైర్యము జిక్కబట్టి యిట్లనియె. “చిదానందులవారిమాట నిక్కము; వారు సత్యమును దెలిసికొనినగాని మన కిట్లుచెప్పరు. అయినను మీరు భయపడక యిప్పటినుండి తగు

ప్రయత్నముల జేయుడు. అనిన వెనుక యోగి రసపుత్రులారా! సూర్యచంద్రవంశజులగు మీరు మీరాజు నందును మీకుబూర్ణాబిమానమున్న బ్రాణముల కాశింపక బోరాడుడు. కులదేశాభిమానముల మాని దేవాలయముల నాశనముజేసి బ్రాహ్మణులనుజంపి గోవులనువధించు మహమ్మదీయులకు మీరు చిత్తూరుకోట నప్పగించ దలచిన పక్షమున నూరకుండుడు" అని ప్రోత్సాహ వాక్యములు పలికెను. రసపుత్రు లేక వాక్యముగ "మహారాజు నిమిత్తము దేశమునిమిత్తమును మా ప్రాణములను ధారవోసెదము. ఇదె యుద్ధసన్నద్ధుల మయ్యెదము." అని యఱచిరి. లక్ష్మణసింగును భీమసింగును వారినభినందించి వీడ్కొలిపి యంతఃపురములకు బోయిరి.

పదమూడవ ప్రకరణము

"హేమలతా! హేమలతా! ఇటురమ్ము" అని లోపలి నుండి యొక యెఱిగిన మనుష్యకంఠము వినబడిన తోడనే హేమలత వీధి గుమ్మమునుండి లోనికి బరుగెత్తి శివప్రసాదు వద్దకుబోయి "అయ్యా! ఎందుకు బిల్చినారు" అని యడిగెను. శివప్రసాదామెనుజూచి "అమ్మాయీ చక్రవర్తి చిత్తూరుపై దండువెడలుటకు సైన్యముల నానాభాగములనుండి పిలిపించుచున్నాడు. అందుచేత మనయూరిమీదుగ దుర్మార్గులగు రాజసైనికులు పోవుచున్నారు. నీవు వారికంట బడకుము. ఆయన నిన్ను నాకప్పగించినందులకు మరల నిన్ను నేనాయనకప్పగించి మాట దక్కించుకొనవలెను. నీవు వీధిలోని కరుగకుము." అని హితోపదేశము చేసెను. హేమలత యామాటల గమనించి "వీధిలో నొక ముష్టివాడు చిత్రముగ బాడుచున్నాడు! అది వినుటకయి వెళ్ళినాను. ఇదె వాడు మనయింటికే వచ్చుచున్నాడు" అని హేమలత ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. హేమలత సాలిగ్రామమున రహిమానుఖాను ధాటి కోడి మూర్ఛిల్లియుండ నామెకు జ్వరము తగిలినపుడు మందు నొసంగి రక్షరేఖ గట్టిన గోసాయి యామెను మెల్లమల్లగా నావలకు దీసికొనిపోయి యొకబండిపై నెక్కించి తిన్నగా కుల్వానగరమునకు గొనిపోయెను. అచ్చోట దనకు బ్రాణమిత్రుడయిన శివప్రసాదునకు నామె నప్పగించి యత్యంత జాగ్రత్తగ నుండుమనియు, దాను వచ్చినపుడు గాని మదనసింగు వచ్చినప్పుడు గాని యామెనంపవలయు ననియు జెప్పి యాతడుచనెను. శివప్రసాదు పండితసంప్రదాయమున జేరిన బ్రాహ్మణుడు. అగ్రహారీకుడు. అందుచే ద్రవ్యవంతుడును, మాట చెల్లుబడిగలవాడును నై ధర్మకార్యముల జేయుట యందు తనధనమును గొంతవ్యయపఱచుచు సత్కీర్తి ధనుడైనందున హేమలత వారియింట నిరపాయముగ నుండెను. గాని పితృసమానుడయినందున తాత కారాగృహవాసి యగుటకును దనకు దల్లిదండ్రులు గాని సోదరులుగాని మఱియేయితరదిక్కుగాని లేనందునకును మనస్సున నెల్లప్పుడు నామెచింత నొందుచు జిక్కి శల్యమైయుండెను. ఆమెమారార్చుటకు శివప్రసాదు కుమారియగు చంద్రావతి యనేకప్రయత్నముల జేయుచు వచ్చెను. గాని యవియెల్ల వ్యర్థములయ్యెను. చంద్రావతిభర్త యప్పటికి రెండు సంవత్సరములక్రిందట దేశాంతరమఱిగి తిరిగిరానందున వ్యక్తురాలైన యామె మిగులదుఃఖభారముచేత నలిగియుండి, తనతో సమాన దుఃఖురాలగు హేమలత నూరార్పుచు నామెచే దానాశ్వాసింపబడుచు బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండెను. కాలము సకలదుఃఖభారములను శమింప జేసెను. కాబట్టి క్రమక్రమముగ హేమలత, చంద్రావతి మధురభాషణములచే గొంతయూరట గల్గియుండెను. ఇట్లు కొన్నిమాసములు గడచెను. ఆనా డుదయమున శ్రావ్యతర మయిన హిందీపాటల బాడుచు ముష్టివాడు ప్రసాదుగారియింటికి రాగా హేమలత గానకళాప్రవేశము గలదగుటచే నా పాటలు విని ముష్టివానికి బెట్ట దోసెడు బియ్యము దెచ్చెను. హేమలతను బిచ్చగాడెందుచేతనో యాపాదమస్తకమును ఱెప్పవాల్పక జూడజొచ్చెను. బిచ్చగాని వికృత దృష్టికి జడిసి బియ్యము త్వరితముగ బెట్టి పాకలోనికి జని జంద్రావతికామాటజెప్పెను. విని చంద్రావతి వచ్చునప్పటికి బిచ్చగాడు మరలిపోయెను.

ఇది జరిగిన కొన్ని దినముల కొకనాఁడు హేమలత దీపములు పెట్టిన తరువాత మదనసింగును గూర్చి తలంచుకొని తత్సంయోగము లభించుట దుర్లభమని విచారము నొందుచుండగా శివప్రసాదొక సేవకుని వెంట బెట్టికొని లోపలికి వచ్చెను. అతఁడు హేమలతను జంద్రావతిని దనవద్దనుంచుకొని వాని వృత్తాంతమును జెప్పమనఁగా "అయ్యా! తమయింట హేమలత యున్నదని తెలిసి శ్రీమదనసింగామెను వెంటబెట్టి కొని రమ్మని నన్నుఁబంపినాఁడు. వివాహప్రయత్నము సర్వముజరిగి సిద్ధముగ నున్నది. చిత్తూరిరాజు భీమసింగుగారీమెనుదోడి తెమ్మని పల్లకియు పండ్రెండుగురు బోయలను నిరువురబంట్రోతులను నా వెంట నంపినారు. చక్రవర్తికిని రాజపుత్రులకును మహాయుద్ధము

సంప్రాప్తమగును గనుక సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగ రప్పింపుమని వారు సెలవిచ్చినారు. మీద మీ చిత్తము" అనిచెప్పి సేవకుఁడూరకుండెను. ఈ మాటలు హేమలత హృదయారవిందమును వికసింపఁజేసెను. చంద్రావతి హేమలతావియోగము గలుగునని విచారభరముదాల్చెను. నీయిష్టమేమని శివప్రసాదు హేమలతనడిగెనుగాని యామెయుత్తరమీయదయ్యెను. శివప్రసా దనంతరమునఁ దనభార్యకావృత్తాంతమును జెప్ప నామె యభిప్రాయము నీయఁజాలక తడఁబడజొచ్చెను. రాత్రి జామగునిప్పటికి బోయలు పల్లకి నెత్తి కొనివచ్చి గుమ్మముముందుట నిల్చిరి. శివప్రసాదు వారికందఱకు నన్నముబెట్టించి పండుకొను సదుపాయముచేసెను. చంద్రావతి, హేమలత మనస్సులో జిత్తూరుపోవుటకిష్టమున్నట్లు మాటలవల్ల సూచకముగా నెఱింగి తలిదండ్రుల కెఱింగింప వారును హేమలతవివాహము నాపుట మేలుకాదనియు మొదట నామెనప్పగించిన యోగి కూడ మదనసింగువద్దకంపుట నిష్టపడెననియు నాలోచించి యామెను చిత్తూరునంపుటకు నిశ్చయించకొనిరి. మఱునాఁడు మధ్యాహ్నము ప్రయాణము నిర్ణయింపబడెను. శివప్రసాదును, భార్యయు, నామెను దమపుత్రికవలెఁ జూచుకొనుచున్నందునఁ జీరలురవికెలు మొదలగువాని నిచ్చిరి. హేమలత వారిని వదలలేక కన్నీటితోఁ బల్లకి నెక్కెను. శివప్రసాదామెను నొంటిగా విదేశీయులతో బంపుట యుచితముగాదని మిగులఁ గృతజ్ఞుడును, శూరుడునగు లాహిరియనుఁ వొక శూద్రుని బల్లకివెంట సహాయముగనంపెను. మఱియును ఢిల్లీనగరముమీఁదుగఁ దీసికొనిపోవలదనియుఁ జిత్తూరు నగరముననకుఁదిన్నగఁగొని పోవలసినదనియు, బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పి సాగిపొమ్మని బోయల కాజ్ఞాపించెను. లాహిరియును నిరువురు సేవకులను వెంట రానందఱ దగ్గఱ వేఱువేఱు సెలవుఁగైకొని హేమలతఁ జాముప్రొద్దువేళ కుల్వా పురమును బాసి మదనసింగును గలసి సుఖించున పేక్షతోఁ బ్రయాణము చేయుచుండెను. లాహిరి స్వామిభక్తి గలవాడు. సాహసుండె యగునుగాని యెకరేమిచెప్పిన నది సులభముగ నమ్మి మోసపోయెడు మూఢుఁడు. అందుచేతనే శివప్రసా దాతనితోఁ బలుమాఱు జాగ్రత్తగా నుండుమని చెప్పెను. లాహిరియు సాధ్యమైనంత వరకప్రమత్తుఁడై పల్లకి వెంటనడుచుచుండెను. ఇట్లు కొంతదూరము ప్రయాణము చేసినతరువాత వారు ఫజీబాదుకడకు సాయంకాలమునకు వచ్చిరి. ప్రయాణము వలన డస్సియున్న బోయలు కొంచెము కల్లునీరు త్రాగుటకు గ్రామముననొక చెట్టు క్రింద బల్లకిని దింపిరి. కూడనున్న సేవకులిద్దఱు గంజాయిదమ్ముపీల్చగ జూచి లాహిరి మనస్సు పట్టజాలక తానును రెండు గ్రుక్కలు పీల్చెను. తదనంతరము బోయలు వచ్చి మరలఁ బ్రయాణమునారంభించిరి. ఫజీబాదు దగ్గరనే చిత్తూరునకరుగుటకు వేఱుబాటను గ్రహింపవలయును అయినను, బోయలును సేవకులును మార్గమును దప్పింపక ఢిల్లీవైపుఁ బోవుచుండిరి. లాహిరి యదివఱకు మార్గమును మార్పుఁడని వారి నడుగఁ దలచియు మత్తుచే సమయమున కూరకుండి వారితోఁ గలిసి చిత్రములైన పాటలు బాడుచు నడచుచుండెను. మద్యపానమత్తులగుటచే బోయలు వడివడిగ నడవసాగిరి. రాత్రి జాముప్రొద్దు పోవునప్పటికి వారందరు ఢిల్లీనగరము బ్రవేశించిరి. నగర ముఖద్వారమును దాటి వారు నాలుగడుగులు సాగిపోవునప్పటికి దీపపు గ్రీనీడను గంబళమును గప్పుకొని కూరుచున్న యొకమనుష్యుడు బోయలం జూచి ఓరీ! యిటుయిటు అని మార్గమును జూపెను. అది యానవాలుగ బోయలు రాజవీధిని విడిచి సందుగొందులవెంట నడువసాగుట జూచి లాహిరి గంజాయిమత్తు పూర్ణముగ దిగినందున వడివడి ప్రక్కను నిలిచి చిత్తూరు వచ్చినాములే అమ్మా! యని హేమలతను లేపెను. మదనసింగు దర్శనమును లభించునని యూటలూరుచు నందు శయనించిన యా బాలిక యా మాటవిని ప్రాణము లేచి రాగా దలుపులు దీసి వీధులఁ జూచుచుండెను. తరువాత గొన్నివీధుల, గడిచి బోయలొకసందులో నున్నత ప్రాకారములు గల యొక గృహముదగ్గరకు బోయి కంబళమును గప్పుకొన్న మనుష్యుడు నిలువుడని చెప్ప దామట నిల్చి పల్లకి దించిన తోడనే కంబళము గప్పుకొన్న

సేవకుడు వచ్చి పల్లకి తలుపులను దెఱచి అమ్మా! స్త్రీలు కనిపెట్టుకొని యున్నారు. లేచి రమ్ము అనిపలికెను. లోపల స్త్రీ లోకదాసినయిన నేల యంపి తన్ను గౌరవింపరైరని హేమలత యోజించుచు మెల్లగ బల్లకి విడిచి లాహిరిని వెంటబెట్టుకొని తప్పటడుగులిడుచు లోనికి జనెను. ఆయింట హేమలత ప్రవేశించునప్పటికి నందు దీపమైనను లేదయ్యెను. ఈ మాయ యేమని మన హేమలత యోజించుచుండ నొకసేవకు డరుదెంచి లోపల స్త్రీలున్నారు. వారికి ఘోషాకలదు. మీలాహిరిని లోనికి దీసికొని రాకుము అని చెప్పను. అంతటనామె చేయునదిలేక లాహిరిని జాగ్రత్తగ నుండుమని మెల్లగా యొకగదిని బ్రవేశించెను. ఆగదిలో నొక చిన్నదీపము మాత్రము గూకటిలో నుండుట బట్టి నిలిచియున్న మనుష్యుల మొగమును జూడజొచ్చెను. ఆగదిబ్రవేశించి రెండడుగులదూరమరిగి హేమలత యెదుట నతిదీర్ఘ కాయమును భయంకరమగు గడ్డమును దాల్చి ప్రత్యక్షయముని వలె నున్న రహిమానుఖాను విగ్రహము జూచెను. చూచి యకస్మికభయముచే శరీరము గజగజవడక నోట మాటరాక చేష్టలుదక్కి యెట్టకేలకు లాహిరీ! లాహిరీ యని భయాతిశయముచే నేలమూర్ఛిల్లెను. నేలబడుచున్న యామెను దనచేతులతో నిలిపి ప్రాణేశ్వరీ! భయపడకు. నేనుండగ నీకేమి భయములేదని రహిమానుఖానామె నాపబోయెను. కాని దుఃఖావేశముచే శరీర మెరుగని యామెను మొహావేశముచే శరీర మెరుగనిఖాను బట్టికొనలేకపోయెను. హేమలతపై ధ్యానము నిల్పియున్న లాహిరి 'లాహిరి' యను కేక తన చెవిని బడినతోడనే బాలిక కపాయ మేదో దటస్థమయినదని లేచి గడియ వేయ బడియున్న తలుపుదన్ని చేతులతో గుంజెను గాని యెవ్వరును దీయువారు లేరైరి. వెంటనే యిల్లువెడలి వీధిలోనికి వచ్చి యెలుగెత్తి అయ్యో అయ్యో! రక్షింపుడు. రక్షింపుడు అని కేకలు వేయనారంభించెను. అప్పుడు రాత్రి జామున్నరప్రొద్దుపోయి నందున జనులందరు నిద్రాసక్తులై యుండిరి. ఈ కేకలచే వారు మేలుకొని మహాపాయ మేదో వాటిల్లినదని యావీథిమనుష్యులెల్ల వడివడినాయుధములధరించి లాహిరియున్న వైపునకు వచ్చిరి. లాహిరి వారిని జూచి అయ్యా! యీ యింట నొక స్త్రీని జెఱ బట్టుచున్నారు. తలుపులు మూయబడియున్నవి. మీరామె ప్రాణములను రక్షింపవలెను అనిచెప్ప వారందరు గోపోద్దీపితులై గడ్డపారలతో దలుపులు బ్రద్దలుగొట్టి లోన బ్రవేశించిరి. అప్పటికి రహిమానుఖానును గంబళి కప్పుకొని మార్గప్రదర్శకుడైన నందుడును పాఱిపోయిరి. బంగారుబొమ్మవలె హేమలత నేలబడి యప్పుడే తెలివి దెచ్చుకొని కనుల మూసికొని భయముతో అయ్యో దైవమా! అని యేడ్చుచుండెను. వారామెను లేవదీసి యాదుర్మార్గులందు లేరని యామెకు ధైర్యము చెప్పిరి. ఆ వచ్చినవారిలో జక్రవర్తి యొద్ద గొప్పయుద్యోగమున నున్న చంద్రసేనుడను బంగాళాక్షత్రియుడు డొకడుండెను. ఆయన యేబది యేండ్ల వయస్సు గల వాడగుటను సకలకష్టసుఖములు దాటిన వాడగుటను బాలికపై జాలిగలిగి తన యింటికి రమ్మని లాహిరిసమేతముగ నామెను గొనిపోయెను. అందరును రహిమానుఖానును నిందించుచు నిండ్లకు జనిరి. ఆయింటిదొడ్డిలో జెట్లక్రింద దాగికొని యున్న రహిమానుఖానును నందుడును మనుష్యుల సందడి తగ్గినతోడనే మరల గృహముబ్రవేశించిరి. అంతట రహిమానుఖాను విచారగ్రస్తుడై రెండుసారులు తనకు భంగపాటు గలుగుటకు జింతిల్లి నందునితో నందా! పాపము, నీవు బిచ్చగాని వేషము వైచికొని గ్రామములెల్ల దిరిగి హేమలత యున్నచోటెరిగి వచ్చి నాకుపకారము జేసినావు. మనము మదనసింగు పేరుపెట్టి ఆమెను రప్పించినాము గాని నామనోరథము సఫలముకాలేదు. నీశ్రమకైనను దైవము మెచ్చలేదు గదా, యని నిట్టూర్పు విడుచుచు నాయిల్లువిడిచి నందునితో గూడ బోయెను.

అట్లు చంద్రసేను డామెను గృహమునకు గొనిపోయి భోజనము బెట్టించి తరువాత నిట్లనియె. అమ్మా నీవును క్షత్రియకన్యవని చెప్పు చున్నావు. నీవు మాయింట నుండవచ్చును కాని యిక నాలుగు దినములకు మా చక్రవర్తి చిత్తూరుపై దండయాత్ర కరుగుచున్నాడు. నేను నా కుటుంబముతో నరుగుచున్నాను. నీవు వచ్చిన యెడల వెంట

దీసికొని పోవుదును. రానియెడల నిన్నెవరి కప్పగించి పోవలెనో తోచకున్నది. అని చెప్ప నామె యాతనితో చిత్తూరు బోయెద ననెను. లాహిరి హేమలతతో గూడ చంద్రసేనుని యింట మూడుదినములుండి కుల్యానగరమునకు బోయి యావార్త శివప్రసాదున కెఱింగించెను.

పదునాలుగవ ప్రకరణము

చక్రవర్తి మహాసేనా సన్నాహమును జేసికొని రాజస్థానముపై దండువిడియుటకు వెడలెను. ఆ మహాసైన్యమందు హిందువులు, పిండారీలు, జాటులు, బౌద్ధులు, జైనులు మొదలగు స్వదేశీయులును; అరబ్బులు, పారసీకులు, తురుష్కులు, నాపుగనులు, అల్బీనియనులు, తార్తారీలు, మొగలాయీలు మొదలగు ననేక మహమ్మదీయులును జేరియుండుటచేత నాశిబిరము కదలి వచ్చుచున్న మహానగరమువలె నుండెను. క్రమశిక్షణయుఁ దగుపరీక్షయు లేనందున సైనికులెందరో యెవ్వరు నెఱుంగరు. ముందరన దుందుభులు దిగంతములు ప్రతిధ్వనులెసఁగ మ్రోయ దళతళ మెఱయు ఖడ్గములను హస్తములఁ దాల్చి యమ్ముల పొదుల మూఁపులనిడి జయైక దీక్షతో గాల్బలములు మొదట నడుచుచుండెను. అవ్వెనుక పారసీక తురంగముల నెక్కి చేతులతో బల్లెములబట్టి నొక్కుమ్మడి నాశ్వికులు వెడలుచుండిరి. వారివెనుక మదగజేంద్రములపై బంగరు కంబళములతోడను వెండికప్పుల తోడ గ్రాలు నంబారీలు నెక్కిఁపచ్చపట్టు బరుపులపై గూర్చుండి సేవకులు వింజామర లిడ సకల సేనాసముద్ర నియామకుడై శ్రీఢిల్లీశ్వరుండగు నలాయుద్దీన్ చక్రవర్తి వచ్చుచుండెను. చక్రవర్తికిరుకెలంకులను దృణీకృతమృత్యుదేవతలగు మహమ్మదీయ సామంతులంగరక్షకులై నడచుచుండిరి. వారి వెనుక శిబిరానుచరులును వారి వెనుక నేనుఁగులనెక్కియుఁ బల్లకులలోఁ గూర్చుండియు శ్రీచక్రవర్తి యొక్కయు హిందూమ్లేచ్ఛ ప్రభువుల యొక్కయు సైనికుల యొక్కయు నంతఃపుర స్త్రీజనంబులును నరుగుచుండిరి. ఇందే చంద్రసేనుని కుటుంబమును వచ్చుచుండుట జేసి మన హేమలతయు నొకపల్లకియందుఁ గూర్చుండి ప్రయాణము సేయుచుండెను. చంద్రసేనుని భార్య హేమలతను దన సోదరివలెఁ గాపాడుచుండెను. సైనికుల కోలాహలధ్వనులును హయహేషలును గజబృంహితములును, బల్లకుల యోంకారనాదములును, బ్రహ్మాండమును బ్రద్దలు సేయసాగెను. ఈ సైన్యము చిత్తూరునకుఁ బదియేనుక్రోసుల దూరములకు వచ్చినప్పుడు చక్రవర్తి సైన్యము నిశ్శబ్దముగా నడువవలయుననియు శత్రువులు తమరాకను గుర్తించరాదనియు రణదుందుభులు మ్రోయింపవలదనియు నానతి నిచ్చెను.

నిరంతర ప్రమత్తుడై తిరుగు చిదానందయోగిచే నంపబడిన వేగులవాండ్రు సైన్యమువచ్చు టెరిఁగి యోగికి విన్నవింపనతఁడా వార్త రాజుకు దర్బారునందు దెలియజేయుట మనమీవరకే చదివినాము. ఆరాత్రి చక్రవర్తి సైన్యము యొక్క రాకను దానిస్థితిని దెలిసికొమ్మని భీమసింగును గోరాసింగును బంప వారు చూచి వచ్చి యావార్త రాణాకును భీమసింగునకు విన్నవించిరి. అంతట రాజపుత్రులు చిత్తూరు సంరక్షణమునకు సమస్త ప్రయత్నములఁ జేయసాగిరి. రాజపుత్ర సైన్యములకును శూరాగ్రేసరులగు గోరాసింగును బ్రతాపసింగును సేనాధిపతులుగ నియమింపబడిరి. మదనసింగు శ్రీభీమసింగుగారికిని శ్రీరాణాకును నంగరక్షకుఁడుగ నియమింపబడెను. మూర్తిమంతమగు ప్రతాపమువలె బ్రతాపసింగు సైన్యముల నెల్ల జక్కజేయ నారంభించెను.

ఆ మహమ్మదీయ సైన్యమట్లు ప్రయాణముచేసి మెల్లమెల్లగ జిత్తూరు నగరమునకు వచ్చికోట యెదుట విడిసెను. సైన్యమును గనుఁ గొని భీమసింగు రసపుత్రుల నెల్ల సిద్ధముచేసి కోట సంరక్షణమున కాజ్ఞనొసఁగెను. అలాయుద్దీన్ చక్రవర్తియుఁ గోటముట్టడి నారంభించి తన కాప్తుఁడు రాజకీయ వ్యవహారముల యందాలోచన చెప్పువాఁడునగు రహిమాన్ ఖాన్ నకు సేనాధిపత్యము నొసగెను. రహిమాన్ ఖాన్ కత్తి బట్టనేఱని పిరికివాండ్రలోఁ జేర్పబడదగినవాఁడయ్యు, గౌరవార్థ మీమహోద్యోగము నంగీకరించెను. కోటగోడ యిరువది రెండడుగుల యెత్తుగలిగి యైదడుగుల వెడల్పుగలిగి యుండెను. కోటచుట్టు నగాధమైన కందక ముండెను. ఆ కందకము మీదనుండి లాగివేయబడు టకు వీలుగానున్న యొక వంతెన యుండెను. ముట్టడి యారంభమైనతోడనే మహమ్మదీయుల

ఫిరంగులను బారుచేసి బారుచేసి కోటగోడను నిర్మూలింప బ్రయత్నించిరి. కాని యది దుర్లభమయ్యెను. పలుమారు పటాలముల వెనుక పటాలములు వచ్చి యగడ్త మట్టితోఁ బూడ్చి కోటగోడలపై గవిసెను గాని రసపుత్రుల బాణాసారమున హతములయ్యెను. తరువాత మ్లేచ్ఛులు లగ్గలకెగసి కోటఁ బట్టి సాహసించిరి గాని పై నుండి రాజపుత్రులు నిప్పులును మసలినచమురును, శిలలును వారిపై వైచుటచేఁ జచ్చిరి. మహమ్మదీయు లెన్ని భంగుల బ్రయత్నించినను గోటస్వాధీనము గాకుండుటజూచి చక్రవర్తి స్వసైన్యనాశనమునకు విచారింప దొడఁగెను. ముట్టడి ఫలము లేక యనేకమాసము లుండుటఁజేసి యుభయసైన్యములు విసిగి యెట్లయిన ముట్టడి నివారణమైన బాగుండునని తలఁచుచుండెను. అలాయుద్దీన్ సంధిజేసి కొనుటకు సిద్ధముగ నుండెను. గాని రసపుత్రులు ముందుగ సంధికి రారైరి. ముందుగ సంధియగుట దన కవమానకరమని చక్రవర్తి వెనుదీయుచుండెను. భీమసింగు మహారాజు భార్య యగు శ్రీ పద్మినిని జక్రవర్తి సమర్పించిన పక్షమున నాతఁడు చిత్తూరు ముట్టడి మాని స్వదేశమున కరుగుటకు సమ్మతించునని చక్రవర్తి రహిమాన్ ఖాన్ చే సందేశము నంపుటచే నభిమానధనులగు రాజపుత్రులు తమ కోపాగ్ని ప్రజ్వరిల్లి శాత్రవారణ్యమును దహింప గృతప్రతిజ్ఞులైరి. రాయబారిని వధించు పాపమని భీమసింగు చెప్పి వారింపకున్న నాదినమున ఖాను శిరస్సు వేయివ్రక్కలై యుండును. రాజపుత్రులెల్ల రోషమున జేవురించి మొగములతో భయంకరాకారులై పగదీర్చుకొనవలెనన్న యుత్సాహంతో సింహనాదముల జేసిరి. రహిమాన్ ఖాను శత్రుమండల మధ్యమున గజ గజ వడకుచు బ్రాణముల నఱచేతఁ బట్టికొని యుండెను. తరువాత వారు ఖానునంపి కవచశిరస్త్రాణములు ధరించి యుద్ధసన్నద్ధులైరి. ఈ వార్త నల్లాయుద్దీను విని మరల ముట్టడి నారంభించెను. ఉభయ సైనికులు నొండొరులపై దారుణాగ్ని వర్షముల గురియించుచుండిరి. చిత్తూరు ప్రవేశించిన కొన్ని దినములకు హేమలత చంద్రసేనునితో దనకు మదనసింగుపై గల యనురాగమును దెలిపి నాజరుజంగునకుఁ దనరాక నెఱిగింపుమని ప్రార్థించెను. అతడు హేమలత శిబిరమున నుండుట నాజరుజంగున కెరిగింప వారిరువురు నెట్లయిన నామెను మదనసింగు నొద్ద కంపుటకుపాయముల వెదకుచుండిరి. అట్టి యుద్ధ సమయమున నామె నవలి కంపుట తమకు హానికరమని యెంచి వారప్పటి కూరకుండిరి.

ఆ రాయబారము జరిగిన నాలుగు దినములకు ముట్టడి యతి తీవ్రముగనుండఁగ సాయంకాలమునందుఁ బ్రతాపసింగు గృహము నొద్దకొక బండి వచ్చి నిలచెను. ఆ బండిలో నొక ముదుసలియు బదియారేండ్ల ప్రాయముగల యొక కన్నియయుఁ గూర్చుండిరి. బండి వారిగుమ్మమువద్ద నిల్చినతోడనే ముసలిది బండిదిగి మదనసింగు గారున్నారా? యని వాకిట గూర్చున్న కృష్ణసింగు నడిగెను. మదనసిం గంతకుముందె రెండు గడియలక్రిందట నింటికి వచ్చియుండుటచేఁ గృష్ణసింగామాటవిని తలయూచి లోపలికరిగి తన యజమానుని వెంటబెట్టుకొని వచ్చెను. బండివైపు వచ్చుచున్న మదనసింగును జూచి ముసలిది యెదురుగా బోయి అయ్యా! మీ దర్శనము నిమిత్తము మీ ప్రియురాలగు హేమలత వచ్చినది. అదిగో అని మేలిముసుగు మరుగుననుండి సిగ్గుచే బండిచాటుననున్న యాసుందరిని జూపెను. ఆ మాటలువిని మదనసింగునకు బంచప్రాణములును లేచి రా సంతోషమును నివారించుకొని లోపలికి రండని యిరువురను బిలిచెను. అంతట నాబాలికను మాత్రము మదనసింగు వెంటబెట్టుకొని తనగదిలోనికి దీసికొనిపోయి కూర్చుండ నియమించి, యెట్లు పాలిగ్రామము నుండి యామె వచ్చెనో యా వృత్తాంతము నెరుగ జేయుమని యడుగ అయ్యా! నేను మిగుల శ్రమజెంది మీ నిమిత్తము వచ్చినాను. మాతాత గారు మృతినొందినారు. నేను దిక్కులేక యున్నాను. నాసంరక్షణ భారము మీదేయని యిటు వచ్చితిని అని చెప్పి కంటనీరు పెట్టుకొనసాగెను. మదనసింగామె యెడ దయార్ద్రుఁడయు "సుందరీ! నీకు భయములేదు. మాపినతండ్రితోడను బినతల్లితోడను జెప్పి నిన్నెట్లయిన

నేను దప్పక వివాహమాడెదను. నీవు మాయింట నుండుము" అని చెప్పునప్పటికి బ్రతాపసింగు సంభ్రమముతో దెల్ల బోయి చూడసాగెను. ప్రతాపసింగు క్రొత్త విగ్రహముల జూచి "నాయనా! వీరెవరు" అనియడిగెను. మదనసింగు లజ్జావనతముఖుడై యూరకుండ ముసలిది అయ్యా! మీకుమారుని హృదయము నాకర్షించిన హేమలత యీమెయే యని యుత్తరమిచ్చెను. ప్రతాపసింగున కట్టి వివాహ మనిష్టమైననూ కుమారునికాగ్రహము కలుగునని వారిని లోనికి దీసికొనిరా నాజ్ఞాపించెను. అంతలో ముసలిదియు నావలి కరిగినందున నబ్బాలిక మోహాతిశయముచే శరీరము నెరుగక మదనసింగు సమీపమునకుఁ బోయి నేను నీదాననే నీవునన్ను వివాహమాడునట్లు నాకు వాగ్దానము చేయుము అని మదనసింగును గాఢాలింగనము జేసికొని వదలకుండెను. భయముతో మదనసింగా కౌగిలింతను వదలించుకొని సుందరీ! నీవురాచకన్నియవు. పెండ్లి గాక ముందు నన్ను గౌగలించుకొనుట తప్పు సుమీ! యని విచారించి యుత్తమక్షత్రియ కన్యయగు హేమలత కన్యాజన స్వభావమగు లజ్జను బరిత్యజించి యట్లు జేయుట కాశ్చర్యపడుచు గదివెలుపలకి వచ్చెను. అంతలో భర్తచే నంపబడిన సువర్ణపాయి తత్ప్రదేశమున కరిగి కుమారుని జూచి నవ్వుచు దనకు గోడలు కాదలచిన బాలికను సగౌరవముగ గృహమునకు వెంటబెట్టగొనిపోయెను. ముసలిదియు దనకు బంధువులున్నారని చెప్పి వెడలిపోయెను.

పదునేనవ ప్రకరణము

ఆ మఱునాడు పద్మినినైన పద్మినిప్రతిబింబమునైన నొక పర్యాయము రాజపుత్రులు తను జూడనిచ్చినయెడ ముట్టడిమాని పోవుటకు జక్రవర్తి సమ్మతించిన వర్తమానమునంపెను. అందువిషయమై దర్బారుజరుగ నందుజేరి సామంతులతో గొందఱదియు నవమానకరమని వాదించిరి. మఱి కొందరద్దములో బద్మినీదేవినీడను జూపుట యవమానకరము కాదని యభిప్రాయపడిరి. స్వకులక్షయమునకును దేశనాశనమునకును భీమసింగు వెఱచి తనభార్యయొక్కనీడను జక్రవర్తికి జూపుటకు నియ్యకొనెను. కాని యా చక్రవర్తి యొకడె రావలయునని కట్టడిచేసెను. రాజపుత్రులు నిరాయుధుడుగను నిస్సహాయుడుగ నున్నవానిని వధింపరన్న దృఢవిశ్వాసముతో జక్రవర్తి కామాంధకారముచే గనులు కానక రహిమానుఖాను నొక్కని వెంటబెట్టుకొని కోటజొచ్చెను. చక్రవర్తికి దగిన గౌరవముల నొనర్చి భీమసింగు తన భార్యనీడ నొక యద్దములో బ్రతిబింబమగునట్లుచేసి యాతనికి జూపెను. నీడనో జగన్మోహనాకరము దాల్చియున్న యా త్రిలోకసుందరియగు పద్మిని నిజముగ నెట్లుండునోయని యద్భుతపడి సంతుష్టాంతరంగుడై పిమ్మట గోటవెడలిపోవుటకు జక్రవర్తి సిద్ధమైయుండెను. ఆసమయమున జక్రవర్తియు భీమసింగును నిట్లు మాటాడిరి.

చక్ర – నేను మీరుచేసిన మర్యాదలకు జాల సంతోషించి నాడను. ఈ వఱకు నేను మిమ్ముజేసిన యవమానములకు నాకు విచారమగుచున్నది. ఇక ముందు మీరును మేమును స్నేహితులమై యుండవచ్చును.

భీమ – మీ చిత్తమువచ్చినట్లు చేయవచ్చును. మానహానికంటె బ్రాణహాని మేలు. మేమెవరికైనను వెఱచువారముకాము.

చక్ర – అవును. నేను మీసంగతి నెఱుగక దుర్మార్గుల యోజనమువలన మీదేశముపై దండెత్తినాడను. క్షమింపవలెను.

భీమ – క్షమించుట యేల? పొరపాటునకు నెవ్వరేమి చేయగలరు?

ఇట్లు చక్రవర్తియు భీమసింగును మాటాడుచుండ నొంటిగ దొరికిన మహమ్మదీయుని వధింపవలెనను కోరిక యేరికిని జనింపదయ్యె. అంతట జక్రవర్తి శిబిరమునకు మరల బ్రయాణమగుటచే భీమసింగు చక్రవర్తిని సాగనంపుటకు దనకోట విడిచి కొంతదూర మొంటరిగాసాగిపోయెను. అప్రస్తుతములగు కొన్ని మాటల జెప్పుచు జక్రవర్తికి భీమసింగును దనసేనా నివేశముదాక గొనిపోయెను. అప్పుడాకస్మికముగ నదివఱకు జక్రవర్తిచే నియమితులై పొంచుండియుండిన కఱకుతురకసైనికులు భీమసింగురాజుపై నొక్కపెట్టునబడిరి. మనోధైర్యమున హిమాద్రిమగు భీమసింగు ఘోరమైన యామోసము నకు నాశ్చర్యపడి తనకత్తితో ననేకభటుల నాపెను కాని సైన్యము లపారముగనుండబట్టియు రసపుత్రులు దూరముగానుండబట్టియు భీమసింగు విజయమొందజాలక యలసియుండ రహిమానుఖాను వచ్చి యాతని పైజేయివైచి నిన్ను ఖైదిగ బట్టుకొన్నాము రారమ్ము అని లాగెను. అప్పుడు మహమ్మదీయ ప్రభువులు వచ్చి రాజపుత్ర సింహమును జెఱబట్టిరి. పద్మినిని సమర్పించినగాని బంధవిమోచనము జేయుట లేదని చక్రవర్తి స్పష్టముగ నుడివెను. భీమసింగు మ్లేచ్ఛులచే జిక్కిన వార్త చిత్తూరు కోటలో దెలిసినపుడు కోటలోనున్న వారి దుఃఖమింతింతయని చెప్పనలవి కాదు. దుర్నిరీక్ష్య ప్రతాపుడగు భీమసింగును సూర్యుడు శాత్రవసైన్యమును పశ్చిమాంబుధి నడగిపోవుటచే నప్పుడప్పద్మినీ ముఖారవిందంబు వికాసహీనతనొందెను. నగరమున నాబాలగోపాలముగ జనులు

భోజనములు మాని దుఃఖావేశముచే మాటలాడ జాలరైరి. కత్తివాటువైచిన నౌకరిమొగమునను నెత్తుటి చుక్క లేకుండెను. కోటను, మేడలు నుద్యానవనములు, మందిరములు వెలవల బాఱుచు జిన్నవోయెను. సైనికులెల్ల నుస్సురుస్సురనుచు దిగులు నొందుచుండిరి. మదనసింగు తనబోటి సాహసికులు కొందఱితో జక్రవర్తి సైన్యముపై బోవ దలంచెనుగాని యాడపడుచుదనపు బ్రయత్నమును గోరాసింగు మాన్పెను. అనంతరము రాజపుత్రవీరులు నిజమందిరములకరిగి యారాత్రి కర్తవ్యమూహించు చుండిరి. ప్రతాపసింగును మదనసింగును విచారముతో నింటికిజనిరి. మదనసింగు దనప్రియురాలి సేమముగనుగొని తరువాత నొక కుర్చీమీద గూర్చుండినపుడు మెల్లగ సువర్ణబాయి వానికడకువచ్చి కూర్చుండి యిట్లని చెప్ప నారంభించెను. “నాయనా! నాదొక చిన్నమాట కలదు, నీకీబీద బాలికపై నెట్లు ప్రేమకుదిరెనో నేనెరుగుదును గాని యిది దౌర్భాగ్యురాలని తోచుచున్నది. మేలిముసుగు దీసిచూడ నిది నాకంత యందముగ గనపడలేదు. అందమట్లుండ దీనిదగ్గర దొంగతనముగూడనున్నది. ఈ దినమున నావజ్రపుటుంగరము పోయినది. అదితీసినట్లు దాసీజనులు చెప్పినారు. అది నీ ప్రియురాలగుటచే వారేమియు ననజాలకూరకుండిరి. అని తల్లి వచించిన మాటలు శూలములవడువున దనచెవులబడ మదనసింగు దుఃఖమునకు మితము లేకపోయెను. గాని తల్లి యబద్ధమెన్నడు దనతో బలుకదని తానెఱింగి యది సేవకులు చేసిన మాయ యనినమ్మి తల్లితో అమ్మా! హేమలతపయి నీకు నిష్కారణముగ దురభిప్రాయము కలిగినది. ఆమె సద్గుణపుంజము సుమీ. నీకు నిలకడమీద నిజము దెలియును నీ మాటలచే నన్ను బాధింపకుము” అని పలికెను. ఎట్లయిన నీవు దీనిని వివాహమాడ వలనుగాదుసుమీ యని సువర్ణాబాయి లోపలి కరిగెను. మదనసింగు సందేహాస్పదహృదయముతో దన ప్రియురాలున్న గదిలోనికిబోయెను. అచట మంచపుపై బవ్వళించియున్న యాబాలిక మేలిముసుగు వెంటనే మొగమున వైచికొని రోదన మొనర్చుచు మదనసింగు పాదములపైబడి యిట్లు చెప్పసాగెను. “ప్రాణేశ్వరా! మీతల్లి గారును సేవకులును నన్నవమానించుచున్నారు. నేనెందైన బడి మృతినొందుటకు సిద్ధముగ నున్నాను. మీదర్శనము జేసిపోవలెనని జీవించితినిగాని యిదివఱకే నేనుమృతినొందవలసినది. నామీద మీరింత నిర్దయబూనుట ధర్మముగాదు. మాతాత మీకు జేతిలో జేయివైచి నన్నప్పగించినాడు గదా, యని విలపించుచున్న ప్రియురాలి మాటలకు హృదయముకరగ మదనసింగు నిరుత్తరుడయ్యెను. ఆమె యంతటితో నిలువక మూడుత్తరములదీసి నా విషయమై మౌలవి నాజరుజంగు ప్రముఖులకు వ్రాసిన యుత్తరములుజూడుడు. అందు నాసత్ప్రవర్తనముగూర్చి యాయన యెట్లుశ్లాఘించినాడో మీరెరుగుదురు. అని యుత్తరముల జేతికిచ్చెను. మదనసింగు వానింజదువుకొనిన తరువాత నారాత్రి తన ప్రియురాలి విషయమగు విచారమును భీమసింగునుగూర్చిన వింతయు దన్ను బాధింప జిదానంద యోత్రోదన కాలము గడుపుట యుచితమని యెంచి యాతనిమఠమున కరిగెను. యాతనిమొగముజూచి యోగికారణమును జాలసారులు తఱచితఱచియడుగ మదనసింగు తన ప్రియురాలి విషయమున చర్య నెఱిగించెను. హేమలత మదనసింగునియింట వసించుచున్నదని యోగివిని యామెపయి నపనింద వచ్చినందులకు జింతించి మదనసింగుతో “ఆమెవచ్చినదా? తల్లిదండ్రులు లేని యాపిల్లపై నెట్టి నిందవచ్చెను. ఆమెను నేనుజూచి మాటలాడవలెనని యున్నది. నీకేమయిన నభ్యంతరముకలదా? అని పలికెను. తనకెట్టి యభ్యంతరము లేదని మదనసింగుత్తరముజెప్ప యోగి తక్షణమే వారియింటికారాత్రి పయనమయ్యెను. మదనసింగు యోగితో గృహమును బ్రవేశించి బాలిక యున్న గది జేరి యామెను జూపెను. ఆమెతో గొన్ని రహస్యములు మాటలాడవలసియున్నదని యోగి చెప్పి మదనసింగు వెలుపలికరిగెను. తరువాత యోగి బాలికకడ కరిగి “అమ్మా! జ్వరము నింపాదిగా నున్నదా? యని యడిగెను. దాని కామె యుత్తరము నీయక యోగిపై నూరకచూచుచుండ నతడును నీవెందుండి యిక్కడకు వచ్చినావుకుమారీ” యనియడుగ

నామె మాటలాడదయ్యె. యోగి యామెహస్తమునబట్టుకొని నీవు నాపుత్రికవు. సిగ్గుపడకుము” అని ప్రియములాడ నామె సిగ్గువదలి మాటలాడుటకు సమ్మతించెను. వారిట్లు మాటాడిరి.

చిదా – నీవు నేటిదాక నెందున్నావు? ఎవరి సంరక్షణమున నున్నావు.

బాలి – నే నాయలీఘరులో రాజులయింట నుంటిని.

చిదా – నిన్ను పాలినుండి యెవరు తీసికొనివచ్చినారు?

బాలి – ఆగడబిడనుండి నేనే వచ్చినాను నన్నెవరు దేలేదు.

ఈ పలుకులువిని చిదానందయోగి యనుమానపడి యామె మేలిముసుగుదీసి మొగమువైపు పాఱజూచి మరల ముసుగిడి యీవలకు వచ్చి మదనసింగుతో నీమెకు నీనడుమ గలిగినకష్టములచే మతిచాంచల్యము సంప్రాప్తమైనది. నాకడకంపుము, నేను మందులనిచ్చి రెండుదినములలో జాఢ్యముకుదురునట్లు చేసెదను. అని లోనికరిగి బాలికతో అమ్మా! నీకు మదనసింగు తప్పక భర్త కాగలడు. నీకు శరీరమునగొంచెము రుగ్మత గలదు. నామఠమున నిన్ను రెండుదినములుంచుకొని మందిచ్చి పంపెదనురా యని చెప్పి మదనసింగు సమ్మతిమీదనామెను గొనిపోయెను. మదనసింగును జింతాక్రాంతుడై యారాత్రి పండుకొని నిద్రరాక కలవలపడుచుండెను. యోగి మఠమునకు బాలికను గొనిపోయి యామెను నిద్రపుచ్చి తన ప్రియశిష్యుడైన సదాశివుని బిల్చి యాచిన్నదాని విషయమును నాతనితో నేమో చెప్పి యారాత్రి తానును సుఖముగ నిద్రించెను.

పదియారవ ప్రకరణము

ఆ మఱునా డుదయమున నిద్రమేలుకొనక ముందే సేవకులరుదెంచి మహారాణావారు రమ్మని వర్తమానమంపిరని చెప్ప మదనసింగు వస్త్రాలంకారముల దాల్చి తనయశ్వము పైనెక్కి మఠమునందున్న తన ప్రియురాలి యోగక్షేమము నరసికొనుటకు యోగికడకు వచ్చెను. యోగి మదనసింగును రహస్యముగ నొకగదిలోనికి గొనిపోయి యాతనితో "బాబా! యీ పడుచు హేమలతకాదు. పాలిగ్రామమున నుండెడి రాధయను దాసి సుమీ. దీని విషయమై దయ దలపక నేను దగినట్లు శిక్షించెదను. నీదారిని నీవరిగి పని జూచుకొనుము" అని చెప్పెను. ఆ పలుకులు విని మదనసింగత్యంతాశ్చ ర్యమునొంది తన్నట్లు మోసపుచ్చిన రాధ శిక్షార్హురాలని యొప్పుకొనెను. కాని స్త్రీయగుటచే క్షమించి ప్రాణహాని లేకుండ జేయుమని యోగిని ప్రార్థించి తాను గోట కరిగెను. అప్పటికి ప్రతాపసింగు గోరాసింగును మొదలగు ప్రధాన యోధులువచ్చి దర్బారున గూర్చుండిరి. మదనసింగు దనకుచితమగు నాసనమున గూర్చుండి భీమసింగును మ్లేచ్ఛుల బారినుండి తప్పించుటకు దగునుపాయ మాలోచించు చుండెను.

అప్పుడు గోరాసింగు లక్ష్మణసింగును సభ్యులను జూచి యిట్లనియె. "మన మీ సమయమున చక్రవర్తియొద్దకు మదనసింగును రాయబారిగ నంపుదము. అంతటి న్యాయముతో ప్రవర్తించిన మాయెడ మీరింత యన్యాయముతో ప్రవర్తించుట సత్పురుషోచితము కాదని చక్రవర్తికి నతడు తెలిపి యతనిలోపము నతని కెఱింగించినను నతడు మనమాట కియ్యకొనడేని తగుచర్య జరుపుదము" అని గోరాసింగు నుడువ నంద అదియుక్తముని మదనసింగును సందేశాలర్థమరుగుమనిరి. మదనసింగు స్వామికార్యార్థ మెంతటి సాహసకార్యమునైన నాచరింప నుద్యుక్తుడగుటచే నీ కార్యమునకు సమ్మతించెను. ఆతడు మరల నింటికి రాక సువర్ణబాయికడ సెలవుగైకొనక కొలువుననున్న పినతండ్రికి నమస్కరించి యతనిచే నాశీర్వచనముల బడసి రాణావద్ద సెలవుగైకొని చక్రవర్తి సమ్ముఖమునకు గతిపయసేవకులతో బోయెను.

ఇట జిదానందయోగి యరుణోదయమునలేచి స్నానసంధ్యాదికముల దీర్చికొని సదాశివునిచే రప్పింపబడిన మంగలివానినొకచోట గూర్చుండుమని గాడిద నొకచెట్టునకు గట్టించి రాధను దనకడకు బిలిపించి యాగ్రహముతో "ఓసీ మూర్ఖురాలా! నీసంగతి నేనెఱుగుదును. నీవు పాలిగ్రామములో నుండు రాధవు. చిత్తూరు నీవెట్లువచ్చితివి?" అని యడిగెను. అది భయ సంభ్రమములచే నోడ లెఱుంగక కొంతసేపుండి తెలిసి యింక బొంకిన కార్యము లేదని యిట్లనెను. "స్వామీ! మదనసింగు పాలిగ్రామమునకు వచ్చినపు డాయనమీద నాకు వెఱ్ఱిమోహ ముదయిలప నాపుకొనలేక హేమలత ఖాను పాలయినదని యెంచి నేనామెవేషము వైచికొనివచ్చి నాకర్మ వశమున బట్టుపడితిని. నాకు బ్రాణదానము చేయవలెను. నేను మీబిడ్డను" అని యోగిపాదములపై బడి హృదయము కరగునట్టు రోదనమారంభించెను. యోగి జాలిగొని ప్రాణదానము జేయుటకు వాగ్దానముజేసి దానిని దొడ్డిలోనికి దీసికొనిపోయి తానొక చేయియు సదాశివుడొక చేయియు బట్టికొని యౌవన పరిపూర్ణురాలగు నామెను వికృతాంగిగ నొనర్పదలచి క్షారముజేయుమని మంగలివాని కాజ్ఞయొసగ వాడు తుమ్మెద ఱెక్కలవలె నల్లనివై నిడుదలగు రాధశిరోజముల భారము బాపి విధవవలె జేసెను. వికృతాంగియగునామెను యోగి తక్షణమే గాడిదపై గూర్చుండ నియమించి చిత్తూరనగరమున వీథుల వెంట ద్రిప్పించెను. గ్రామనివాసులెల్ల మందలు మందలుగ నామెను జూడ వచ్చి కడుపులు పగులునట్లు నవ్వసాగిరి. ఇట్లు సంభవించిన పరాభవము భరింపలేక రాధ యాపూట నగరము విడచి గ్రామాంతరము బోయెను. అక్కడ మదనసింగు చక్రవర్తి శిబిరమునకు జని తన రాక నతని కెఱిగించెను. అక్కడ మదనసింగు వంటి శూరశిఖామణిని శత్రు మండలమున లేకుండ జేయుటకు జిరకాలమునుండి

ప్రయత్నించుచున్న చక్రవర్తి యాతని రాకవిని రహిమానుఖానునకు వర్తమానము నంపెను. రహిమాను ఖానును మదనసింగు పైగల యసూయచే నాతని రాయబారము విననక్కఱ లేదనియు వెంటనే యాతని జెఱబెట్ట దగుననియు జక్రవర్తికి నాలోచనచెప్పెను. చక్రవర్తి తత్ప్రకారముగ మదనసింగును గారాగృహమున బెట్టించి రహిమాను ఖానును నచట గావలియుండ నాజ్ఞాపించెను. మదనసింగు ననుచరులలో నొకడు సత్వరముగ బఱతెంచి యతని యవస్థను బ్రతాపసింగునకు విన్నవించెను. భీమసింగు చెఱలో బడిననాడెట్లు చిత్తూరున దుఃఖముదయించెనో యటులే నేడును మదనసింగు విషయమై దుఃఖముదయించెను. ప్రతాపసింగు విచారమునకు నలవిలేదు. సువర్ణ భాయి కీసంగతి తెలిసినపుడు గాలి తాకున నేలపైబడు తీగవలె నామె మూర్ఛతో, తెలిసిన తరువాత సన్నపానములు ముట్టక దుఃఖపారవశ్యము నొందియుండెను. ఆ దివసముట్లు మహమ్మదీయ శిబిరమున మహానందముతోడను రాజపుత్ర శిబిరమున దుఃఖముతోడను గడచినవెనుక మఱునాడుదయమున చక్రవర్తి మదన సింగును జెఱబెట్టి గుడారమునకు జని యొక పీఠముపై నాసీనుడై యతనిని దనయెదుటకు దీసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. భటు లట్లతని దోడితేర మదనసింగు తురుష్కుని కట్టెదుట నిర్భయముగా నిలిచి యుండెను. అతని ధైర్యసంపదకు దనలో చక్రవర్తి యచ్చెరువడి వానితో నిస్సందేహముగా నిట్లని చెప్ప దొడంగెను. "ఓయీ! కాఫరు! రాజపుత్రా! నీవు మాచేబడినావు. నీకు బ్రాణముల దక్కించుకొనవలెనని యున్న పక్షమున నాకార్యము జక్కజేయుము. పద్మినిని మాకు సమకూర్చునట్లు మీ భీమసింగునకు సలహా చెప్పి కార్యసాఫల్యము గావింపుము. అట్లయిన నీ ప్రాణ సంరక్షణ మొనర్చుటయెగాక భీమసింగును విడుచుటయు నీకనేక బిరుదులను బహుమానములను నొసగుటయుగూడ నగును. లేకున్న నీకు మరణ దండన విధించెదను. నీసుందరకాయమును నీపరాక్రమమును జూడ నాకు జాలి యగుచున్నది. నీవు మరణమును గోరెదవా, నీ ప్రాణములను రక్షించుకొన గోరెదవా?" యని చక్రవర్తి పలక మదససింగు మహాకోపోద్దీపితుడయి నేత్రద్వయము చింతనిప్పులవలె జేవురింప మొగ మెఱ్ఱబార బరవశుడై తాను మ్లేచ్ఛ సార్వభౌముని స్వాధీనము నందుండుటయు దనకు మరణము సంప్రాప్త మగుటయు మఱచి నిర్భయముగా నిట్లు పలికెను. "ఛీ! నీ దురాలాపముల నింక గట్టి పెట్టుము. నీవు పౌరుషవంతుడ వనియు మానాభిమానములు గల వాడవనియు నేననుకొంటిని గాని యింత నీచుడవని నేనెన్నడెఱుగను. నీకు భీమసింగు మహారాజు భార్య యగు మహాపతివ్రత పద్మిని కావలయునా? మేముత్తమ క్షత్రియవంశ సంభూతులముగాని కఱకు తురకలముగాము. మాకు మానాభిమానములే తల్లిదండ్రులు. ప్రాణముల దీసివేయుదునని నీవు బెదరించు మాత్రమున తుచ్ఛ ప్రాణములకు జడిసి నీచకర్మము నొనర్చువా రనుకొంటివి కాబోలును! ఈ తుచ్ఛకర్మముల నొనర్చి జీవించుటకంటె మాకు శూరజన సులభమగు మరణమే మేలు. పరాక్రమవంతుడవేని యీదుర్భాషలుడిగి కత్తిగట్టి మాతో మగవాడవై పోరుము." అని యనేక భంగుల నిందించుచున్న మదనసింగు మాటల కాశ్చర్యపడి చక్రవర్తి మేర మీఱిన కోపముతో "నీ దుర్మార్గునిజంపివేయుడు. వీని నాలుకనుగోసి యెఱ్ఱగా గాలిన యినుప కడ్డిలను వీనికన్నులలో జొప్పించి పిమ్మట దలదెగ వేయుడు." అని రహిమానుఖానున కానతిచ్చి తక్షణమే యాగుడారమునుండి వెలుపలికి జని భీమసింగును జెఱవెట్టిన గుడారమున కరిగెను. కామపీడచే జక్రవర్తికి యుక్తాయుక్త జ్ఞానము నశించినందున నతడు భీమసింగు సమ్ముఖముగ కరిగి తనహృదయ పద్మమును బాయకుండిన పద్మిని సంయోగమున దనకు గూర్పవలసినదని యాతని వేడుకొనెను. కీచకుని మాటలు కలిగిన భీమసేనునివలె జక్రవర్తి మాటల కలిగి భీమసింగు రౌద్రరస మొల్క నిట్లనియె. "అపకీర్తితో జిరకాలము జీవించుటకంటె గీర్తితో మరణమునొందుట యుత్తమము రాజపుత్ర రక్తము నరములయందు బ్రవహించు నంతకాలమును, గంఠమున బ్రాణము లుండునంత కాలమును భీమసింగు మరణమునకు వెఱచి నైచ్యము కొడంబడునని స్వప్నమున నయిన నమ్మకుము. నాకు మరణము మాట వంటిదికాని

భయకారణము కాదు. నాకుమరణము సంభవించినను సరే; రసపుత్ర వంశములు నిర్మూలమైనను సరే! నేనట్టి కార్య మొనర్పను," అని ప్రత్యుత్తరమియ్యగా నా మ్లేచ్ఛ చక్రవర్తి భీమసింగు మదనసింగుల నిరువుర జంపివేయవలెనని సంకల్పించుకొనెను. అందుచేత మదనసింగును దక్షణమే యంతమొందింపవలదనియు మఱునాడు భీమసింగుతో గూడ దుదముట్టింపవచ్చుననియు రహిమానుఖానుతో జెప్పెను గాని మరల నారాత్రి కొందఱి యాలోచనము చొప్పున భీమసింగును వధించుట మానుకొనెను. ఇప్పటికైనను బద్మినిపై దనకాస నశింపనందున భీమసింగును జంపిన వ్యవహారము మొదలే మోసమగుననియు నతడు సేమముగ నుండిన రసపుత్రులు పద్మిని దనవద్ద కేనాటికైన నంపి యతని ప్రాణముల రక్షించు కొందురనియు నమ్మి భీమసింగునకు మరణదండన మాన్పెను. మదనసింగు చావా మఱునాడు నిశ్చితమయ్యెను. రహిమానుఖా నాకార్యనిర్వాహమునకు నియమింపబడినందున నతని యానందము వర్ణింప దుస్సాధ్యమైయుండెను. ఆ మధ్యాహ్నమె యినుపకట్లలను గొలిమిలోబెట్టి యెఱ్ఱగ గాల్పించుచుండెను. ఆ సాయంకాలమునందు రహిమానుఖాను వద్దకు నందుడు వచ్చి "స్వామీ! హేమలత చంద్రసేనుని గుడారములోనే యున్నది. ఆరాత్రి చంద్ర సేనుడామెను గొనిపోయెనని విన్నాను. మీద మీచిత్తము" అని విన్నవింప నాడబోయిన తీర్థ మెదురయినట్లు తనహృదయమును బీడించు కన్యతన శిబిరమున నుండుటకు సంతోషించి, రాత్రి రెండు గడియలైన తరువాత దనయశ్వము నెక్కి ఖాను చంద్రసేనుని గుడారమున కరిగి యాతని బిలిచి తనకు నెట్లయిన హేమలతను సమర్పింపుమని యాతని బతిమాలుకొనెను. ఆతని మౌఢ్యమునకును దుర్వర్తనమునకును జంద్రసేను డచ్చెరువడి యాతనతో "మేము రాజులము, మీరు తురకలు, మాకన్యనెట్లు మీకియ్యగలమని యడిగినావు? చాలుజాలు! నీ చర్యలు గట్టిపెట్టుము. లేకున్న జక్రవర్తితో నిది చెప్పెదను; అని మందలించెను. రహిమానుఖాను నింటి కరిగి భగ్న ప్రయత్ను డగుటకు జింతించుచుండెను. చంద్రసేనుడు వెంటనే చక్రవర్తి సన్నిధి కరుగుదెంచి వినయపూర్వకముగ జరిగిన వృత్తాంత మంతయు నెఱిగించెను. రహిమాను ఖానుయొక్క దౌర్జన్యమునకు జక్రవర్తి మండిపడి చంద్రసేనుని బంపి ఖానుని బిలిపించి కఠినముగ నాతని మందలించెను. అంతట దనమీద నేరము దప్పించుకొనుటకు ఖాను ఉపాయమును వెదకి తుదక పన్నుగడ నూహించి యేలికతో నిట్లు విన్నవించెను. "మహాప్రభూ! అతని వద్దనున్న బాలిక నిజముగ నప్సరస, పద్మినివలె నుండును. పద్మిని కామె బంధువని విని యామె నెట్లయిన దమకు సమర్పింపవలెనని చంద్రసేనుని నేనడిగితిని గాని యాకన్య నా నిమిత్తముకాదు" అని విన్నవించిన ఖాను మాటలచే మదన వికారముదయింప ఖానుపై దయజూపి యంపి తక్షణమే చంద్రసేనుని రప్పించి హేమలతను దన శిబిరమునకు దీసికొని రావలయునని యానతిచ్చెను. ఆ మాటలు విని చంద్రసేనుడు నిర్విణ్ణుడై యది రహిమానుఖాను మాయగా దెలిసికొని చక్రవర్తి సమ్ముఖమున మాఱుమాటాడ లేక సరేయని వెడలెను. మార్గమున బోవుచు దానింత కాలము దిక్కులేని రాచకన్నియ మర్యాద గాపాడి తుదకు నిర్దయాత్ముడయిన మహమ్మదీయ చక్రవర్తి కప్పగింపవలసివచ్చెనని విచారమునొందుచు గుడారమునకు వచ్చి యతడావార్త దనయింతికిని హేమలతకును దెలయజేసెను. హేమలత యవ్వచనము లాలకించి సకల దీనులకును న్యాయమొసగి స్త్రీల జెఱబట్టు దురాత్ముల శిక్షింపవలసిన చక్రవర్తియే స్త్రీల జెఱపదలంచినపుడు తన మర్యాద నిల్చుట దుర్ఘటమని నిశ్చయముగ నమ్మకొని దైవముపై భారము వైచి యెంతెంత వారి నాశ్రయించిన నెన్ని దినములకును దనకష్టముల కంతము సంభవింప దయ్యెనని యారాత్రియెల్ల విచారించుచుండెను.

పదియేడవ ప్రకరణము

హా! దైవమా! నన్నింత దిక్కుమాలినదానిగ నేలజేసితివి? ఆ పవిత్రమగునట్టియు గౌరవమగునట్టియు రాజపుత్రవంశమునబుట్టి తుదకు నిర్భాగ్యురాలయి శివప్రసాదుపంచను గొన్ని నాళ్ళును, జంద్రసేనుని యింట గొన్ని నాళ్ళును వసియించి మహమ్మదీయుల బారిబడుచున్నాను. నాకేల మరణములుగలుగజేయవు? హా తాతా! ఎందున్నావు? అయ్యోతల్లీ నా బాల్యముననందె నీవు మృతినొందుటచేతగది నాకిట్టి యవస్థసంభవించినది, కడుపులో నున్న దుఃఖము నెల్ల దెలుపుకొందమన్న నిరుపార్శ్వముల బంధువులైన లేదు. నేనేమి చేయుదును? మరణమేనాకు శరణ మగుగాక! బలవంతముగా జక్రవర్తిచే నవమానింప బడుటకంటె మర్యాదగ మృతినొందుట మేలుగదా. అని తనలో దానసుకొనుచున్న హేమలత వద్దకు జంద్రసేనుడువచ్చి యామె గౌరవమును గాపాడలేనందులకు విచారించుచు అమ్మా! యీ దినమున నిన్నుదప్పక తీసికొనిరావలసినదని చక్రవర్తి మరల నాకు వర్తమానమునంపినాడు. ఈమాట నీతో జెప్పజాలక నేను సందేహించుచున్నాను. ఏమిచేయుటకును దోచదు. అయినను నా ప్రాణముల నిమిత్తము పోగొట్టు కొందును. నా మరణాంతముగాని నీకు బరాభవము సంభవింపదు. భయపడకుము" అని పలుక హేమలత యామాటలు విని 'నా నిమిత్తము మీరు మృతినొందవలదు. నాకవమానము ఘటిల్లెడు పక్షమున నాచేతినున్న వజ్రమును నూఱుకొని త్రాగుటకు సిద్ధముగనున్నాను. నా వజ్రపుటుంగరమ నా యవమానమును బాపనోపును. ఆ చెఱలో నీవఱకు మృతినొందియున్న మాతాతను సత్వరమే నేను కలిసికొందును.' అని యాత్మహత్యకు సిద్ధముగ నున్న సుందరాంగికి బ్రత్యుత్తరమీయజాలక మరల నొకపర్యాయము నీ విషయమై ప్రయత్నించెదనని చంద్రసేనుడు కన్నీళ్ళతో వెడలిపోయెను. హేమలత ప్రతిక్షణమును తనకొఱకు బల్లకివచ్చుననియెంచుచు మృత్యుదేవత రాక కెదురుచూచుచుండెను.

ఆ దిన ముదయమైనది మొదలు రహిమానుఖాను మదనసింగును దుదముట్టించు మహోత్సవముగలుగునని మహానందముతో నుండెను. హేమలత తన సంయోగమునకు సమ్మతింపనందున నామెపై గసిదీర్చుకొన దలంచి చక్రవర్తి కామెనెరింగించెను. ఆ కారణముచే నతడు రెండు రెట్లు సంతోషముగ నుండెననుటకు సందేహము లేదు. జాము ప్రొద్దెక్కిన తరువాత మదనసింగును బూర్వోక్త ప్రకారముగ వధింప వలదని చక్రవర్తి యొద్దనుండి ఖాన్ న కుత్తరవు వచ్చెను. వెంటనే ఖాను మిగుల నెఱ్ఱగ గాలిన యినుపకర్రులను బట్టించుకొని యిరువురు సేవకులతో మదనసింగు వసియించు గుడారమునకు బోయి మదనసింగును జూచి మరణమునకు సిద్ధముగ నుండుమని చెప్ప ఖాన్ తో నతడు దనకు మృత్యువు తృణపాయ మనియు దాను సిద్ధముగ నుండెననియు ధైర్యగాంభీర్యముల బలికెను. అంతటఖాన్ కోపమున బండ్లు పటపట గొఱకుచు నినుపకర్రలను మదనసింగు కన్నుల పై బెట్టి కాల్పుడని సేవకుల కానతిచ్చెను. సేవకులును నరహత్యయం దారి తేరిన వారగుటచే యజమానుల యాజ్ఞ తక్షణమే శిరసావహించి కాలిన యినుప కర్రుల నెత్తి పట్టుకొని మదనసింగు సమీపమున కరిగిరి. వెంటనే నందుడు సింగును వెనుకకు బడద్రోయ తక్షణమే యిరువురు సేవకులు మదనసింగు రెండుచేతుల నొక త్రాట విఱచికట్టి పాదముల బొటనవేళ్ళను గూడబంధించిరి. అప్పుడు మదనసింగు మనస్సున నీశ్వర ధ్యాన మొనర్చు చుండెను. "ఇపుడైన జక్రవర్తి మాట విందువేని నిన్ను రక్షించెదను, అట్లు చేసెదవా? యని రహిమాన్ ఖాన్ నడుగ నిర్భయముగనతడు నేనట్లు చేయను. నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేయుము అని యుత్తరమిచ్చెను. అపుడు వారినుపకర్రను గన్నుల దగ్గఱకు దెచ్చునప్పటికి వెనుక నుండి యొక సేవకుడఱచుచు వచ్చి నిలువుడు! నిలువుడు చంపవద్దని కేక వైచెను. ఆ మాటలు విని రహిమాన్ ఖాన్ తిరిగిచూచి యామనుష్యు డెవ్వడని యఱచుచుండ నతడొక సాహెబుతో వధ

నాపలసినదనియు జక్రవర్తి ఖాన్ ను రమ్మనియెను. అని చెప్పెను. ఆ ఘోరకృత్యము నాపి ఖాను మదనసింగు బంధములను విప్పించి చక్రవర్తి గుడారమున కరిగెను. చక్రవర్తి యెదుట రసపుత్రుడొకడు కూర్చుండెను. ఖాన్ ను జూచినతోడనే చక్రవర్తి రసపుత్రుని వంక దిరిగి రాయబారము విశదీకరింపుమని కోరెను. రాయబారములు నడుపుటయందు మిగుల నేర్పుగల దుర్గసింగు చక్రవర్తితో నిట్లనియె. “అయ్యా! నారాయణియు శ్రీపద్మనీ దేవియు విన్నవింపుమన్న సంగతులను నేను మీతో మనవి చేయుచున్నాను. భీమసింగును మీరు చెఱనుండి విడిపింతురేని పద్మినీదేవి మీ భార్యయై యుండుట కొప్పుకొన్నది. భర్త ప్రాణరక్షణమునకును, దనకాయమునైన సమర్పింపదలచి పద్మిని మీ సాంగత్యమునకు సమ్మతించినది అని దుర్గసింగు విన్నవింప జక్రవర్తి యమితానంద పరవశుడై యఱచి పీఠమునుండి లేచి రహిమాన్ ఖాన్ ని గౌగలించుకొని దుర్గసింగును మెచ్చికొనెనును. అంతట దుర్గసింగు మరల “ఆ పద్మినితో గూడ మానగరమునందు గల గొప్ప స్త్రీలందఱు నిటకు వచ్చి సాగనంపెదరు. వారేడు వందలకంటే నెక్కువ గనున్నారు. అందఱు బల్లకీలలో నెక్కివత్తురు. వారు ఘోషాస్త్రీలుకాఁబట్టి వారికి బ్రత్యేకముగ నొకగుడారమునిచ్చి మహమ్మదీయుల దృష్టి బడకుండ మీరు జాగ్రత్త పెట్టవలెను. అనవుడు చక్రవర్తి సందేహమెందుకు? మిగుల జాగ్రత పెట్టెదను. త్వరగా రమ్మను త్వరగా రమ్మను. పో పో యని కేకలు వేయసాగెను. ఇట్లు చెప్పి దుర్గసింగు చక్రవర్తి వీడుకొని పోవునపుడు చక్రవర్తి రసపుత్రునకు దన కంఠమున నున్నహారమును బహుమానముగ నొసగెను. ఈ రాజపుత్రు డరిగినది మొదలు చక్రవర్తి బద్మినిపై ధ్యానమెక్కువగుటచే నతడు తీవ్రముగ మదనాగ్ని పాలయ్యెను. ఒకమారు సంతోషముచే వెర్రి వానివలె నఱచుచు, నొక పర్యాయము సేవకులకు బహుమానము లిచ్చుచు నొకమారు తోచక గుఱ్ఱముపై సవారి చేయుచు మదనావస్థ నొందుచుండెను. పద్మిని ప్రముఖులగు రాజపుత్ర సుందరు లబలగుటచే నాయుధపాణులగు భటులను జూచి భయపడుచుందురని చక్రవర్తి నిరాయుధులై యుండునట్లు సైనికుల కానతివచ్చెను. వారును నాయుధములను వదలి బంగు నిషాచేయ హాయిగ నిద్రపోవుచుండిరి. మదన పీడితుడగు నతనికి నెంతసేపటికి బ్రొద్దువోనందున దన ఖాజీని రహిమాన్ ఖానుని రప్పించి వారితో గొంతసేపు దనకు రాబోవు నూతనభార్యను గూర్చి పరిపరివిధముల ముచ్చటించుచుండెను. అట్లు కొంతసేపు ముచ్చటించి తన పెండ్లి నిశ్చయమని యెంచి తాను శయనించు మందిరమును జక్కగ నలంకరింప నాజ్ఞాపించి యమూల్య వస్త్రాభరణములను ధరించెను. దుర్గసింగు దెచ్చిన రాయబారమును వినియుండుటచే జక్రవర్తి హేమలత మాట మఱచియుండ మధ్యాహ్నము చంద్రసేనుడే ప్రభుదర్శనమునకు వచ్చి పద్మిని రాకను జక్రవర్తి ముఖమున విని యిదియె హేమలత నపాయము నుండి రక్షించుట కదనని యెంచి చక్రవర్తితో నిట్లనియె. “మహాప్రభూ! హేమలతను దీసికొని వత్తునా, వద్దా? ఆమె మీయొద్ద నుండిన యెడల మీకొక నష్టము సంభవించును. హేమలతయు బద్మినియు సవతులై యుండుటకు మహారాజపత్నియగు పద్మిని యొల్లదు. ఆమె యిందు కాగ్రహము దెచ్చుకొని మరలిపోవు నేమోయని నాకు భయమగుచున్నది. అని చంద్రసేనుడన జక్రవర్తి హేమలత తన కావశ్యము లేదని వాక్రుచ్చెను. వ్యాఘ్రముఖమునుండి బయలువెడలిన కురంగమట్లు చంద్రసేనుడు సంతోషించుచు బ్రభువు నొద్ద సెలవు గైకొనిపోయి యవార్త హేమలతకును దన భార్యకును దెలిపి వారితో గూడ నానంద మొందుచుండెను. సాయంకాల మగుటతోడనే చక్రవర్తి మధురాహారములు భుజించి యభ్యంగన మొనర్చి పద్మినిరాకను నిరీక్షించుచుండెను. వచ్చెడి స్త్రీ జనంబుల కెల్ల నొకపెద్ద గుడారము వేయబడి యుండుటచే వారు ఘోషాతో లోపలి కరుగుటకు వీలేర్పడెను! ఈ మహాట్టహాసమును విని పద్మిని సాహసమునకును రాజపుత్రుల యవినీతికిని రాజస్థానముయొక్క దురవస్థకును మదనసింగు భీమసింగ్ అద్భుత పడుచుండిరి. పతివ్రతయగు పద్మిని మ్లేచ్ఛరాజ సంభోగమువ కియ్యకొనుట గారణ ముండకపోదని చంద్ర సేనాదులును, నాజరు జంగ్ ను నాలోచించిరి. నాజరుజంగ్ పై

జక్రవర్తికి రహిమాన్ ఖాన్ చెప్పెడు మాటలవలన గోపము నానాటి కధికమగుటచే గనబడినచోట మాటలాడుటయును నతడు మానెను. నాజరుజంగ్ మహా విచారముతో దన రాజభక్తి జూపు సమయ మెపుడువచ్చు నాయని దేవుని బ్రార్థించుచుండెను. ఆ సాయంకాలమున సూర్యాస్తమయమైన తరువాత చిత్తూరుకోటలో నుండి యొక్క వరుసగ దురుష్క శిబిరమునకు నేడు వందల పల్లకులు రాసాగెను. పల్లకికి నల్వురు బోయలుండిరి. కోట మొదలు శత్రువుల స్కంధావారముదా కనేక పంక్తిగ నున్న పల్లకులను మోయు బోయల యోంకారనాదమువలన మహమ్మదీయుల కర్ణపుటములు పగలు చుండెను. శిబిరమున నొక చోట నాలుగు ప్రక్కలను దెరలగట్టించి చక్రవర్తి స్త్రీల పల్లకులను నా స్థలమునకు దీసికొనిపొండని బోయల కాజ్ఞాపించెను. లోపల కరిగిన మనుష్యులు తురకల కగపడకుండ దమఘోష నిలపుకొనిరి. శత్రు సైనికులు పల్లకుల వంక జూచుచు నశ్రద్ధతో నిరాయుధులై యుండిరి. ఆ పల్లకులలో బంగపు బనిచేసిన పల్లకీయందు పద్మిని కూర్చుండెనని చక్రవర్తితో బోయలు చెప్పిరి.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

పల్లకులెల్ల నియమిత ప్రదేశమున కరిగిన తరువాత వానితో గూడ వచ్చిన దుర్గసింగు చక్రవర్తి యొద్దకు జని యిట్లనియె.

“అయ్యా! పద్మినీదేవి యింక మీ పట్టపుదేవి యగును. కాఁబట్టి శాశ్వత వియోగము సంభవించుచుండుటచే దనభర్తతో నొకమాఱు మాడలాడఁ గోరుచున్నది. అందుచే నొకగడియ సెలవు దయచేయింప వలెను” అని పలుకుటయుఁ జక్రవర్తి సరేయని సెలవొసఁగెను. పిమ్మట పద్మిని పల్లకి భీమసింగు గుడారమునకుఁ గొనిపోఁబడ వారిరువురు నొక గడియవఱకును మాట్లాడుచుండిరి. కామాతురుడైన యల్లాయుద్దీను నిమిష మైనను వియోగమున కోర్వలేక పద్మినితో సత్వరముగా సంభాషింపఁదలచి భీమసింగును విడువక ఢిల్లీ నగరమునకు బందీగాఁ గొనిపోవదలచియు రహిమానుఖానును బిలిచి యా దంపతులను బట్టికొమ్మని యానతిచ్చెను. రహిమాను ఖాను నిజ సైన్యముతో నచటి కరుగునప్పటికి రాజపుత్ర స్త్రీలుండు మందిరమునుండి యొక పల్లకి వారి కెదురుగ వచ్చెను. పల్లకివెంట నాయుధ పాణులగు రసపుత్రు లనేకులుండి యందున్న వారిని రక్షించుచుండిరి.

ఎదురుగవచ్చి వారి ప్రయాణమును నివారించుటకు మ్లేచ్ఛ భటులు ప్రయత్నించిరి. కానీ రసపుత్రులు నిలువనందున వారల కిరువురకును సంకుల యుద్ధము జరుగసాగెను. అంతలో భీమసింగు పాఱిపోవుచున్నాడని మహాధ్వని యొకటి శిబిరమున వ్యాపింప రహినూనుఖాను మోసమేదో సంభవించినదని తెలిసికొని ప్రాణభయనుగునని యెంచి వడివడిఁ జక్రవర్తి వద్దకు బరుగెత్తి విచారముతో “స్వామీ! మోసము! మోసము జరిగినది” అని యఱచెను.

అల్లాయుద్దీనులికిపడి లేచి యది యెట్టిదని యడుగ ఖాను తొందరతో నిట్లు చెప్పెను. “మహాప్రభూ! పల్లకులలోఁ గూర్చుండి వచ్చినవారు స్త్రీలు కారు. ఒక్కొక్క పల్లకియం దొక రసపుత్ర శూరుఁడు కూర్చుండెను. పల్లకుల మోయువారందఱు రసపుత్ర సిపాయిలేకాని బోయలుకారు. వారు బోయలవేషముల దాల్చి పల్లకులలో సాయుధముల దెచ్చి కొన్నారు. మన సైనికు లశ్రద్ధగనున్నందున మన మీదినమున నోడిపోదుము. భీమసింగు పల్లకిలో గూర్చుండి కోటకుఁ బాఱిపోవుచున్నాఁడు. నే నాతని నాపఁజాల నైతిని” అని ఖాను విన్నవించుచుండఁ జక్రవర్తి నిశ్చేష్టితుడై కొంతసేపటి కొడలెఱిఁగి రాజపుత్రులు త్రవ్విన మహావిపత్సముద్రమునఁబడి తానును దన సైనికులును మృతినొందవలసి వచ్చెనని చింతించి ధైర్యమును దెచ్చికొని “హా మౌలా ఆలీ! హా ముహమ్మద్! హా హుస్సేన్! హుస్సేన్! అరే నాజరుజంగ్! అరే అరే అల్లా అల్లా అల్లా అయ్యో! పరుగెత్తి భీమసింగును దఱిమి పట్టుకొనిరండు. అయ్యో! పద్మినీ! పద్మినీ! పట్టికొండు. సిపాయిలు లేచి యుద్ధసన్నద్ధులుగండు.

ఓయీ! ఇబ్రహీం, ఓయీ! జహందర్, లెండి లెండి. అరే జోహారుల్లా త్వరపడు అని యఱవజొచ్చెను. ఈలోన మునుపటి స్థలమున దాగియున్న రాజుపుత్రశూరులు భటసమేతముగ నాలుగు వేల తొమ్మిది వందల మందియు నొక్కసారిగ హుమ్మ నివచ్చి యశ్రద్ధగనున్న మ్లేచ్ఛ సైన్యమును దాఁకిరి. అతి త్వరితముగలేచి మహమ్మదీయ సైనికులు తమ తమ ఆయుధ ముల ధరించి రసపుత్రుల నెదుర్కొన నుభయసైన్యములకును ఘోరయుద్ధం జరిగెను. ఆకస్మిక మహాయుద్ధములో మహమ్మదీయులు స్వసైన్య పరసైన్య భేదమెఱులుగఁ జాలక తమవారిని సహిత మా చీకటిలోఁ బొడిచికొనసాగిరి. ఈలోన సురక్షితముగ నగరముజేరి భీమసింగు మూలబలములనెల్ల దీసికొని దక్షిణ భాగమున మహమ్మదీయ సైన్యమును దాకెను. బలపడిన యా సైన్యమునకును మ్లేచ్ఛులకును

జరిగిన మహాయుద్ధము వర్ణింప దుస్సాధ్యమై యుండెను. తమ మాన ప్రాణములకు హాని తటస్థించునని శిబిరమందున్న స్త్రీ లాక్రందన ధ్వనిఁజేయ యుద్ధముమాని కొందఱు సైనికులు దారపుత్రాదుల సంరక్షణకై వెనకకు బరుగులిడుచుండిరి.

కొబ్బరి పుచ్చెలవలె దెబ్బ దెబ్బకు నెగిరిపడుచున్న మనుష్యుల పుర్రెలును స్రవించు రక్తముతో నేల గుభాలునఁబడు మొండెములును దళ తళ మెఱయు యోధుల యాయుధంబులును దక్క మఱేమియు నచ్చటఁ గనఁబడుటలేదు. రసపుత్రులును మహమ్మదీయులును హతులైన తన బంధుమిత్ర కళేబరములమీఁదనుండి నిర్దయాత్ములై నడిచిపోవుచు యుద్ధము నొనర్చుచుండిరి. పడినవారితోడను, పడెడువారితోడను, గాయములచే బాధపడి యేడ్చువారితోడను, దేహమును విడుచునెడ నీశ్వర స్మరణము జేయువారితోడను, వెన్నిచ్చి పరుగెత్తువారితోడను యుద్ధభూమి నిండి యుండెను.

ఈమధ్య మహాశూరుఁడగు ప్రతాపసింగు భీమసింగును విడిచి చక్రవర్తిని జెఱబెట్ట నుద్యమించి నాలుగువందల సైనికులను దోడుకొని యల్లాయుద్దీను గుడారముపై నరిగెను. చక్రవర్తిమీదికి రాజపుత్రులరుగుట జూచి స్వామి ప్రాణరక్షణ మవశ్యము కర్తవ్యమని మహమ్మదీయులెల్ల వడి వడిఁ బ్రతాపసింగు నాపుటకు వ్యాఘ్రములవలె రోషావేశ పరవశులై చని ప్రతాపసింగు దాఁకిరి. ప్రతాపసింగు మధ్యాహ్న సూర్యునివలె దుర్నిరీక్ష్య ప్రతాపుడై మహమ్మదీయ భటులకు భీతిగొలుపుచుండెను. మహమ్మదీయులు రసపుత్రులమీదికి వచ్చుటయుఁ జచ్చుటయు నేకకాలమున సంభవించెను. ఎందఱు తురకలను రసపుత్రులు చంపినను దురకలసేన యధికమగుటచే మరల యధా ప్రకారముగ సైనికులు ముందుకుఁ జనుచుండిరి. తుదకు జీమలపుట్టవలె మోటతురకలు చుట్టుముట్టుటచే స్వల్పసంఖ్యగల రాజపుతులు క్రమ క్రమమున క్షీణించిరి.

ఏమి చిత్రమోకాని రాజపుత్ర సైనికులలో నొక్కడైనను రణరంగమును విడిచి పరుగెత్తడయ్యె. కంఠమునఁ బ్రాణమున్నంతవఱకును రసపుత్రులు ఖడ్గమును విడువక యుద్ధము జేసిరిగాని శత్రువుని చేతికిఁ గత్తి నీయరైరి. ఇట్లు సైన్యము పలుచబడినందునఁ బ్రకాతసింగు ఖడ్గమును డాలునుబూని యకాల మృత్యుదేవతవలెఁ దురకల పైబడి యనేకులను దెగనరక నాతని ధాటికి వెఱచి ముందటివారు చెల్లాచెదరై పరుగులిడిరి. తపవాత నలువది యోధులతో రణరంగమున నిలిచియున్న ప్రతాపసింగుపై వెనుక నున్న తురకలు గవిసిరి. ప్రజాపసింగు దేహమంతయు గాయములతో నిండి చిమ్మన గొట్టములనుండి వచ్చు వసంతమట్లు గాయములనుండి రక్తము స్రవించి చుట్టు పక్కల నున్నవారిపై బడుచుండెను. రక్త క్షయముచే, బలక్షయమగుటయు సింగు నడుమ నడుము సొమ్మసిల్లుచు దెబ్బ దెబ్బకు నొక్కొక్క తురకను గూల్చుచుండెను. ఆవేళ బ్రతాపసింగుచే నిహతులైనవారు దాదాపుగ నూరుమంది యుండిరి. బలహీనుడైయున్న ప్రతాపసింగుమీదికి రహిమానుఖాను వడివడి వచ్చి తాఁక సింగు గుఱ్ఱముమీదనున్న ఖానును దిగలాగి తన ఖడ్గమాతనిపై నెత్తెను. అప్పుడు మ్లేచ్ఛ సేనాధిపతియగు రహిమానుఖాను ప్రతాపసింగు పాదముల పైఁబడి "నేను నీ బిడ్డవంటి వాడను, నన్ను జంపినను మీ యింటి కుక్కను జంపఁజూచినను నొకటే బాబూ! నాకుఁ బ్రాణ దానము సేయుము. నాతల్లికి నేనొక్కడనే కుమారుడను. నాకు బిడ్డలు పుట్టిన మీ పేరు పెట్టెదను. నన్ను వదలి పెట్టు మహాప్రభూ! నన్ను వదలిపెట్టినయెడల మా చక్రవర్తియున్న రహస్య స్థలమును మీకుఁ జూపెదను. అతనిని మీరు చంపి మీ కసిదీర్చుకొనవచ్చునుగాని నావంటి దిక్కుమాలినవానిని జంపిన నేమి ప్రయోజనము" అని వీరపురుష లక్షణముల విడిచి పరిపరి భంగుల వేడికొన జాలి గుండెగల ప్రతాపసింగు వానిని విడిచిపుచ్చెను.

రహిమాను గండమునుండి బయలుపడి మఱి యితర యోధుఁడు కనబడకుండ

గొంత సేపు చచ్చినయేనుఁగు చాటున దాగికొని యక్కడనుండి లేచి రాజపుత్రు లెక్కివచ్చిన పల్లకులలో నొకదానియందు రహస్యముగ దలఁదాచికొనెను. అదివఱకు జెఱలో నుండిన మదనసింగు మహమ్మదీయుల కలకలముజూచి చక్రవర్తి తన్ను విడిపింపడని యెఱిఁగి యాతనిచే మోసపోక ముందే మేలుకొని తన గుడారమునుండి వెడలివచ్చి రసపుత్ర వీరులను గలసికొనెను. భీమసింగు వానిని గనుఁగొని కొంత సైన్య మాతనికిచ్చి ప్రతాపసింగునకు సహాయ మొనర్పుమని యంప నాతడును సత్వరముగఁ జక్రవర్తి గుడారమువంక వచ్చి ప్రాణావశిష్టుఁడై యప్పటికిని దన ప్రాణ రక్షణ మొనర్చికొనుచున్న పినతండ్రిని జూచెను. మదనసింగు పినతండ్రి యవస్థను గనుఁగొని యతని శరీరమును బరీక్షించునప్పటికిఁ బ్రతాపుని దేహమున ముప్పది రెండు పెద్దగాయములును నెనిమిది చిన్న గాయములు నుండెను.

మదనసింగు పినతండ్రితో “అయ్యా! మీరు మనశిబిరమునకరుగుడు. మీరింక యుద్ధ మొనర్పలేరు. వ్రణ వైద్యులచే గాయములకుఁ గట్టుకట్టింపుఁడు” అని చెప్ప బ్రతాపుడు “నాయనా! రణమునుండి యింటికి మరణ భయమున నీవఱకు నేనరుగలేదు. నేనింక బోజాలను, రక్తవర్షముచే దడిసిన యీ మంటి పరుపుపై బండు కొనియెద. నీవు చక్రవర్తిమీది కరిగి వానిని బట్టుము, లేకున్న వధింపుము. నా నిమిత్తమై విచారింపకుము” అని పలికెను.

మదనసింగు విచారముతోఁ బినతండ్రి ప్రాణముల కాశవదలుకొని చక్రవర్తిమీఁది కరిగెను. చక్రవర్తి యంగరక్షక సైన్యములతో నొక చిన్న గుడారమునుండి సైన్యము పలాయన మగుటకును రాజపుత్రులు చేసిన యుక్తికిని విచారించుచు బ్రాణ సంరక్షణ మొనర్చుకొనుచుండెను, మదనసింగును జూచి యంగరక్షకులు నిశ్చేష్టితులుగా నతడు శత్రుమధ్యమునకుఱికి యాకస్మికముగ సింగపుఁగొదమవలె జక్రవర్తి యెదుట నిలిచి యాయుధ మెత్తులోనఁ జక్రవర్తి సమీపమునసున్న నాజరజంగు వారిరువురకు నడుము వచ్చి నిలిచి ఖడ్గమును త్రిప్పుచు నాతని దాకెను. నాజరుజంగు సమయము నకు రాకుండిన జక్రవర్తి యా దినమునఁ బరలోక వాసియై యుండును. చక్రవర్తి మదనసింగును జూచి నిర్విణ్ణుడై చేష్టలుదక్కి కదలి పాఱిపోజాల డయ్యెను. అప్పుడు నాజరుజంగు మదనసింగునితో నిట్లనియె.

“మిత్రుడా! నాఁటికి నేఁడు నీ దర్శనమైనదని నేనూరకుండను. నా ప్రాణములుండినంత వఱకు నీవు చక్రవర్తిపై పఱగజాలవు. అక్కడనే నిలువుము. ఒక్క యడుగు దాటివచ్చితివా నీ ప్రాణములు నీకు దక్కవు. మా స్వామి ప్రాణరక్షముకంటె నారక్షణ మెక్కువకాదు” అని శౌర్యరసమొల్కు రాజభక్తి ప్రపూరము లగుమాటలతో మదనసింగును నిలుప, నత డాశ్చర్యపడి, చక్రవర్తి యదృష్టవంతుడగుటచే నీవాతనికి నేఁ డడ్డము వచ్చినావు. నీతో యుద్ధము చేసి గెలిచి చక్రవర్తిని బరిమార్చెదను అని పలికి యాతనితో యుద్ధమారంభించెను. అట్లిరువురును గొంత సేపు యుద్ధము సలిపి యెవ్వరును గెలువనందున విసుగుచుండిరి. అంతలో యుద్ధమాపి వేయుమని భీమసింగు ఉత్తరువుజేయ మదనసింగు మరలెను.

ఆ దినమున రాజపుత్రవీరు లనేకులు మృతినొందినను దుదకు మహమ్మదీయులు చెల్లాచెదరై నానాముఖములకు బాఱిపోయిరి. ఈ నడుమ మన చిదానందయోగి కాగడాలను వేయించుకొనివచ్చి నూరుగురు భటులతో రంగస్థలము జొచ్చి తురకల గడ్డములను దివిటీలతో గాల్చుచు వారి వస్త్రములను శరీరములను దహన మొనర్చుచు జిత్రవిచిత్రముగ వారిని జంపనారంభించెను. మహమ్మదీయు లప్పటికి నిశ్శేషముగ నోడింపబడిరి. సరదారులు, చచ్చిన గుఱ్ఱము లొక వైపరుగ నేనుగులు మఱియొక వంకకు

జనసాగెను. స్త్రీ లార్తనాదములతో నటు నిటు బరువులిడ మ్లేచ్ఛ సైన్యమున గలవలమును బాధయు నధికమయ్యెను. ఎచట జాచిన ఏనుగులు, నెచట గనుగొన్న రక్తప్రవాహములు, నెందు నడచిన నెముకలు, నేమివిన్న నార్త ధ్వనులు నయ్యెను.

అట్లున్న రంగస్థలమున మృత్యుదేవత విచ్చలవిడిగా సంచరించు చున్నట్లు, మహాభయంకరమై యుండెను. రాత్రి రెండు జాములకు సైనికులు శిబిరమునువిడిచి, పాఱిరి. రసపుత్రులు తెల్లవాఱు వఱకు నుండిరి.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము

ఇట్లు సమస్తసైన్యమును శత్రువులచే వధింపఁబడుటయుఁ దనకపారకష్టము సంభవించుటయుఁ బద్మినీ దేవి చేకూరకుండుటయుఁజూచి చక్రవర్తి రణరంగము విడిచి సత్వరముగ భద్రగజముపై నెక్కి తన కాపత్కాలమున సహాయ మొనర్చిన నాజరుజంగును వేనోళ్ళ నుతియించుచు నాతనిఁగూడ నేనుఁగుపై నెక్కించుకొని దీనుండయి ఢిల్లీ నగరమునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. శిబిరముననుసరించి వచ్చిన స్త్రీజనమెల్ల నాక్రందన ధ్వనులతోఁ బరుగెత్తనారంభించినపుడు వారివారి భర్తలు వారికి సహాయముగఁబోయి వారి కపాయము వాటిల్లకుండఁగఁ జేసిరి. చంద్రసేనుఁడు యుద్ధము జరుగుచున్నంత వఱకును రంగస్థలమును బాసిచనక చక్రవర్తి సైన్యములు పఱచిన వెనుక జయాశవీడి శిబిరమునకుఁ జని భార్యను గనుఁ గొని హేమలతతో గూడ బ్రయాణమై వెడలుమని యానతిచ్చెను. హేమలత వారి గుడారమున లేదని భార్యయెఱిఁగింపఁ గొంతసేపు చంద్రసేనుఁడు బాలిక కొఱకు వెదకి యామెను గన లేక తుదకు విసిగి హేమలతను మహమ్మదీయులో, శత్రువులలో నెవరో తీసికొని పోయి యుందురని నిశ్చయించి కొంచెము విచారించి తనరాజు వెంటఁ దానరిగెను. మదనసింగు పినతండ్రియవస్థ యెట్లున్నదో యని త్వరితగతి నావంకకు వచ్చెనుగాని యానడుమనే భీమసింగు ప్రతాపసింగు నిమిత్తము మనుష్యుల నంపి వెదకి యాతనిఁ దోడ్కొని రమ్మని వారికానతిచ్చినందునఁ గాయము నిండ గాయములతో నున్న యమ్మహాశూరశిఖామణిని వారు భీమసింగుగారి దగ్గఱకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. భీమసింగును వానిస్థితిని బట్టి యతఁడు జీవించుట దుర్ఘటమని యెంచినను బ్రాణములున్నంతవఱకు మనుష్య ప్రయత్నములు మానుట యనుచితమగుటచే వ్రణవైద్యునికాతని నప్పగించి, తమ మందిరమునకుఁ గొనిపోవ నియమించెను. పినతండ్రి భీమసింగు నొద్ద సురక్షితుడై యున్న వార్త మదనసింగు విని గాయములు తగిలి ప్రాణములతో యుద్ధ భూమిని బడియున్న తన యాప్తులగు రసపుత్రుల కౌషధ మిప్పించి బ్రదికింపదలఁచి కొందఱు రాజపుత్రులతో యుద్ధ భూమిని సంచరించు చుండెను. రహిమానుఖాను ప్రాణభీతిచే ఖడ్గమును దాఁచి యంతఃపుర స్త్రీవలె నొక పల్లకిలో యుద్ధము ముగియు వఱకుఁ గూర్చుండి తమ సైన్యమును శత్రు సైన్యమును యుద్ధభూమిని విడిచిన తరువాత బల్లకీ తలుపులు తెఱచి బైటకు వచ్చి మెల్లగా నడుచుచుండెను. అతడట్లు పోవుచుండ నతని యదృష్టహీనతచే మార్గమున మదనసింగెదురు పడెను. అతని జూచిన తోడనే ఖానుసాహెబుగారు మీది ప్రాణములు మీదనై పోవ జీవచ్ఛవమువలె నిలువబడి తనకు మరణ మతనిచే దప్పదని శూరుని చావుచచ్చుట కిష్టముగలుగ ఖడ్గమును జేతబట్టుకొని మదనసింగుపై బడ వరిగెను. మదనసింగతని యేటు దప్పించుకొని మ్లేచ్ఛ సేనానాయకుడుక్కు దక్కి నేల వ్రాలునట్లొక దెబ్బకొట్టెను. బాటసారులను దోపించిన పాతకమును స్త్రీలను జెఱబెట్టిన దోషమును నిరపరాధులపై జక్రవర్తి కాగ్రహము గలిగించిన క్రౌర్యమును వాని కా సమయమున జ్ఞప్తికి రా నతడు మనః క్లేశమునొంది తుదకు మహమ్మదువారిని సర్వేశ్వరుడైన యల్లాను దలచికొన మక్కావైపు మొగముద్రిప్పి ప్రాణమువిడిచి కొనెను. తనమిత్రులకు మందు మాకు లిప్పించి తగినవారి నుపచారమునకు నియమించి మదనసింగు ప్రొద్దు జూచి రెండు జాము లైనదని తెలిసికొని గృహాభిముఖుడై యరుగుచుండ నతని వెనుక నొక మనుష్య విగ్రహము వచ్చి వీపుపైఁ జేయివైచి యాకస్మికముగ నతని నాపెను. మదనసింగులికిపడి తిరిగి చూచి తన యెదుటఁ బదియాఱువత్సరముల ప్రాయముగల యొక బాలకునిఁ జూచి యాశ్చర్యపడి నీవెవ్వడ వని యడిగెను. నా పేరు కుమారసింగు. నేను రాజపుత్రుఁడను అని యాతఁడుత్తరమిచ్చెను. అంతట వారిట్లు మాటాడిరి.

మద – నీవీరాత్రి యెందుండి యిటు వచ్చు చున్నావు? నీ చరిత్రమును గొంత చెప్పుము.

కుమా – అయ్యో! నేనీవఱకు జక్రవర్తి కొలువున నుంటిని. పాలిగ్రామమున నున్న నారాయణసింగు మాతాత. హేమలత నా చెల్లెలు. మేము చాలాకాలము క్రిందట వియోగము నొందినాము. మాతండ్రి నా చిన్నతనమునందే మృతినొందెను.

మద – అహాహా! నీమాట లాశ్చర్యమును గల్గించుచున్నవి. హేమలతకు నన్న యుండుట నేనిప్పుడు విన్నాను. ఆహా! నీ మొగ మచ్చుముగ నామె మొగమువలెనే యున్నది. హేమలత యిప్పుడెందున్నది? ఆమెనుజూచి చాలాకాలమైనది, మీ తాత యేమయ్యెను?

కుమా – మా హేమలతా? ఆమెయు నీ శిబిరముతో వచ్చినది, కాని యీ యల్లరిలో నెటకో పోయి యుండును. ఆమె దొరకుట దుర్లభమని నాకు దోచుచున్నది. మద – అయ్యో! నాకాసంగతి తెలియదయ్యెను. నేనేమి చేయుదును? నాకామె దొరకు టెట్లు! దైవము నాయెడ నిర్దయుడై యున్నాడు.

కుమా – నీ కామెయం దంత ప్రేమ యేల? నీ వామెను వివాహ మాడెదవా యేమి? నీకామెపై ననురాగ మున్నట్టు లామెకు నీపై నుండునా?

మద – నీవాలాగున ననబోకుము. ఆమెకు నాయందనురాగమున్నది. ఆమె యెందున్నదో నేనెఱుగగోరు చున్నాను. దయచేసి నీవు చెప్పుము. ఆమె నిజముగ నీశిబిరముతో వచ్చినదా అట్లయిన నామె కొఱకు వెదకుదము నాతోరమ్ము.

అని మదనసిం గాత్రముతో నడుగ గుమారసింగు మందహాసముతో "నీవు తొందరపడకుము. తెల్లవారినదాక నోపిక పట్టుము" అని చెప్పి పాలిగ్రామమున రహిమానుఖాను హేమలత విషయమున జరిగించిన దౌర్జన్యమును, నారాయణసింగును జెఱసాల కంపుటయు, హేమలత గోసాయీ దయవలన కుల్వానగరమున శివప్రసాదు నింట నుండుటయు, మాయోపాయమున నామెను రహిమానుఖాను ఢిల్లీకి దీసి కొనిపోయి బలాత్కరింపజూచుటయు జంద్రసేనుని దయవలన బాధా విముక్తినొంది యామె చక్రవర్తి శిబిరముతో వచ్చుటయు నాదిగా గల పూర్వ వృత్తాంతము నెఱిగించెను. రహిమాను ఖాను చేసిన దౌర్జన్యమును విని సింగు మిగుల విచారమునొంది హేమలతపై జాలియుననురాగము నెక్కువకాగా నామెను జూపు మని కుమారసింగును వేగిరిపెట్టెను కాని యత డేమియు జెప్పక నన్ను నీ వేవిషయమునను బ్రశ్నలు వైచి బాధ పెట్టకుము. ఱేపు నా సంగతి చెప్పి మా చెల్లెలి సంగతి గూడ బయలు పఱిచెదను, అని పలుక మదనసింగూర కుండెను. అతనిమనమున నాందోళన మధికమయ్యెను. వారి రువురును గొంత సేపు నడచి నగరమును సమీపించునప్పుడు వారికి జిదానంద యోగి కనబడెను. యోగిని జూచి కుమారసింగు వినయముతో నమస్కరించి చేతులు జోడించి నిలువ యోగి వాని నాశీర్వదించి యానవాలు పట్టి తన బసకు రమ్మని బలవంతము చేసెను. కుమారసింగు మదనసింగు వొద్ద సెలవుగై కొని యారాత్రి యోగితో నరిగెను, మదనసింగుమాత్రము కుమారసింగు మాటలయం దర్థము నరయుచు నాతని ముఖవిలాసమునం దొకయాకర్షణముండుటచే ధ్యాన్య మావైపుంచి యింటి కరిగెను. కుమార సింగారాత్రి చిదానందయోగి మఠమున భుజియించి సుఖముగా నిద్రించెను. మదనసింగింటి కరుగునప్పటికిఁ గృష్ణసింగు రోదనముచేయుచు బ్రతాపసింగు గాయములచే మరణావశిష్టుడై రాజమందిరమున నుండెననియు, సువర్ణ బాయి యటకరిగెననియు జెప్పి యాతని నటకు బొమ్మనెను. ఆ మాటలు విని మదనసింగు దుఃఖభారముచే నడువజాలక కన్నీళ్ళు విడుచుచు మెల్లమెల్లగా రాజాంతఃపురము బ్రవేశించెను. భీమసింగు, మహారాణాలక్ష్మణసింగు, గోరా సింగు మొదలగు వారందఱు మదనసింగున కెదురు వచ్చి

శత్రుజయమున కాతని బహుకరించి పినతండ్రి యొద్దకు దోడ్కొని పోయిరి. జయ సంతోషమును బితృమరణదుఃఖమును నేక కాలమున సింగుహృదయమున జనియింప నాతఁడు లోపలి కరిగి గాయములచే బాధపడుచు ధైర్యమును విడువ పినతండ్రినిం జూచి దుఃఖమును బట్టజాలక యాతనిపై బడి యేడ్వ నారంభించెను. సువర్ణబాయి కుమారుని గౌగిలించికొని నాయనగారు పోవుచున్నారు తండ్రీ! యని రోదన మారంభించెను. అంతట మదనసింగు ప్రతాపసింగు మొగము మీద మొగముబెట్టుకొని "కక్కా, నేను దల్లిదండ్రుల నెఱుగను. నీవేనన్ను గారాబముతో దండ్రి లేని లోపము కనఁబడకుండఁ బెంచినావు. అయ్యో! నన్ను విడిచిపోయెదవా! నాకెవరు దిక్కు? నే నింక నెట్లు జీవింతును?" అని వాపోవఁదొడఁగెను. శౌర్యరాశియగు ప్రతాపసింగు వానిని వారించి "నాయనా! నీవు రాజపుత్రుఁడ వగుదువా, కావా? మరణ మెన్నడయిన దప్పదుగద. నేను వీరపురుషోచిత మగు మరణము నొందుచున్నాను. దేశస్వాతంత్ర్యమునకు బోరాడి మృతినొందుచున్న నన్ను గూర్చి సంతోషించుటకు మాఱు దుఃఖించెద వేల? నీవు రాజభక్తి గలిగి జాగ్రత్తగ నుండుము." అని యోదార్చి భీమసింగును మహారాణాలక్ష్మణసింగును బిలిచి మదనసింగును జూపి "అయ్యా! నాకును మాయన్నయగు మాధవసింగునకు నితఁడే కుమారుఁడు. ఈతని మీ కుమారునిగ నెంచికొని లోపములను క్షమియించి రక్షించి కొనుడు" అని చేతిలో జేయి వైచి యప్పగించెను. ఇంతలో బ్రతాపసింగున కాయాసము రాఁగా నందఱును రామ రామ యనుచు హరినామస్మరణ మొనర్చిరి. అప్పుడు భగవద్ధ్యానముతోఁ బ్రతాపసింగు లోకాంతరమున కరిగెను. తరువాత నమిత గౌరవముతో నూరేగించి ప్రతాపునకు భీమసింగు దహనసంస్కారములు జేయించెను. మదనసింగు పినతండ్రి కుత్తరక్రియలు చేసి పితృ ఋణమును దీర్చికొని పిత్రవియోగమునకు హేమలతా వియోగముతోడ్పడ జింతిల్లుచుండ సువర్ణ బాయియెఱిగి కుమారునిజూచి "నాయనా! నీవింక వివాహమాడి యిల్లు నిలువబెట్టి కొమ్ము. నీ మనో నాయకి యగు హేమలత యున్నచో నామెను జేకొనుము" అని పలుక నామాట అమృత సేచనమట్లు మదనసింగున కపార సౌఖ్యమును గలిగించెను, కాని హేమలత యెందును గాన రానందున నతఁడు దీర్ఘ విచారమగ్నుఁడయి యానాడుదయమున చిదానంద యోగి మఠమున కరిగెను. కుమారసింగా తొలినాడే మఠమును బాసి చనినట్టు చిదానంద యోగి యెఱిఁగింప మదన సింగు హేమలత జాడలు తెలియనందులకు విచారించుచు నింటికి వచ్చుచుండెను. అప్పుడు రాజవీధిలో నొకపల్లకి యాతని కంటబడెను. ఆ పల్లకి వెంటవచ్చుచున్న యేఁబది వత్సరముల ప్రాయముగల యొకతురక మదనసింగును "మదనసింగుగారూ! నిలువుఁడీ" యని పిలువ నతఁడును నిలిచిచూచి యామనుష్యు నానవాలు పట్టి పేరు స్ఫురణకు రానందున జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొను చుండెను. అంతట నాతురక సింగుతో "అయ్యా! మీరు నన్ను గుర్తింపఁ జాలరు. నాది పారీ గ్రామము, నా పేరబ్దుల్ ఖరీము మౌలవి. పల్లకిలో నున్న యతఁడు ముసలినారాయణసింగు. ఇతనిని మీరాదరింపుఁడు అన సంతోషముతోఁ బల్లకినింటికిఁ దోడ్కొని పోయి నారాయణసింగును సగౌరవమున నాదరించి హేమలత కై యాతడు వెదకుటవిని చిత్తూరునందామె లేదని చెప్పి "మీరు పాలిగ్రామమునుండి యిటకెట్లు వచ్చిరో మాకుఁ దెలియఁ జేయుఁడి" యని మదనసింగడిగెను. రహిమానుఖాను దౌర్జన్యమును, దాను జెఱసాలయందుండుటయు, రహమానునకు బదులుగ వచ్చినవాఁడు తన్ను హింసించుటయు, వేటకుఁబోయినప్పుడొక వ్యాఘ్రము వానిపైఁ బడి వధించుటయు, గ్రామస్థులు తన్ను విడిపించి హేమలతను వెదకించి యెందును గానకుండుటయుఁ జెప్పి యామె చిత్తూరు నందున్నదేమో యని మౌలవిని సహాయములఁదీసికొని నేనిటకు వచ్చినాఁడను. ఈతని దయవలన నేనాపద నుండి బయట బడితిని. అన్యమతస్థుఁడైనను నీతఁడు నాకొనర్చిన యుపకారమునకు నే నీతని ఋణము నెన్ని జన్మలకైనను దీర్పఁజాలను. మా హేమలత యెందును లేదని మీరనుచున్నారుగద. అయ్యో! నేనేమి చేయుదును? ఆమె యిక్కడనుండునని గంపంతయాశతో వచ్చినాఁడను. ఇంక నే

మృతినొందుట మేలుగాని జీవించుట మేలుగాదు. ఈ మౌలని నన్ను నమ్ముకొని చక్రవర్తి రాజ్యమును బాసి చిత్తూరునఁ గాపుర ముండ నిశ్చయించుకొని వచ్చినాఁడు. నే నొకవేళ మృతినొందినను నీవీ మౌలవి సాహెబున కుపకారము జేసి యిక్కడనుండునట్లు జేయుము. అని చెప్పు నారాయణసింగు పలుకులు విని మదనసిం గబ్దుల్ ఖరీమున కభయ మిచ్చి హేమలతను వెదకించు చుండెను.

ఇరువదవ ప్రకరణము

ఆమఱునాడు మధ్యాహ్నము దర్బారు జరగు నని భీమసింగు ప్రకటించెను. రాజపుత్రులెల్ల నియమిత కాలమునకు సభామంటాపమున కరిగి యుచితాసనముల గూర్చుండిరి. భీమసింగును మహారాణాయును వచ్చి కొలువు దీర్చి యుద్ధమునందు వీరస్వర్గమునకు జన్న శూర శిఖామణులను గూర్చి విచారము దెలిపి శరీరముల కాశింపక యుద్ధ మొనర్చిన విక్రమ శాలుర కనేక బహుమానములను బిరుదులనునిచ్చి వారిని మిగుల గౌరవించిరి. అందు ముఖ్యముగ మదనసింగు సాహసధైర్యములకు రాణా మెచ్చికొని శౌర్యవిధియగు ప్రతాపసింగు సేనానాయకత్వమునకు నాతని నియోగించిరి. రాజపుత్ర సేనానాయకత్వము నందుటకు మదనసింగు మహానందము నొందినను నాడు చిత్తూరు సభామంటమున బినతండ్రి లేకుండుటయు, సభయెల్ల జిన్న వోవుటయు నాతని యుద్యోగమును దాను స్వీకరించుటయు నాతనికి గొంత దుఃఖముగల్గించెను. ఆయుత్సవము దాదాపుగ ముగియునప్పటికి నలుబదియేండ్ల వయస్సుగల యొక చామనచాయమనుష్యు డుత్తమరసపుత్రులు ధరించుకొను వస్త్రాలంకారములతో సభ కరుదెంచి రాణా యెదుట నిలిచెను. అతడారీతిగ మున్నెన్న డాకొలువునకు రానందున నాతని నెవ్వరు నానవాలు పట్టి తగు గౌరవమునొనర్పక విస్మయమొందుచుండ భీమసింగాతని నుచితాసనమున గూర్చుండ బనిచెను. మదనసింగు మొదలగు వారీతని మొగము మున్ను జూచినట్లున్నదని తమలో దాము గుసగుసలాడ నారంభించిరి. అప్పుడానూతన పురుషుడు లేచి సభా సదులను తన వృత్తాంతమును విన నవధరింపుడని వేడికొని యిట్లు పలికెను. “రాజపుత్రులారా! నా చరిత్రముతిదీనమయినది. నేనొకపరువుగల రాజపుత్ర వంశమునం దుదయించితిని. నా బాల్యముననే నా తల్లి మృతినొందుటచే నేను బ్రయాగలో నా మేనమామలవద్ద బెరిగితిని. మా కాపురము రాజస్థానమున నున్న జయపురమైనను నేను ఢిల్లీ చక్రవర్తుల పాలనము క్రింద నున్న దేశములో నుండుటచే జలాలుద్దీను చక్రవర్తియొద్ద సేనాధిపత్యమును గ్రహించి, యిరువదియేండ్లు దాటకముందే సేనాచక్రవర్తి యను గ్రహమునకు బాత్రుడనై గొప్పవాడనైతిని. జయపురమునందు నా తండ్రి నాతల్లి పోయిన తరువాత మరల వివాహమాడి ద్వితీయ భార్యయు బిడ్డలును మృతినొందుటచే వైరాగ్యముగలవాడై ప్రయాగకువచ్చి మా మేనమామల ప్రోత్సాహముచే జక్రవర్తి యొద్ద సైన్యాధిపత్యమును సంపాదించెను. అలాయుద్దీను దక్షిణదేశమునుండి వచ్చి జలాలుద్దీనును జంపించి తానె చక్రవర్తి కాదలంచి యాకార్యమున దోడ్పడుమని నన్నును నాతండ్రిని నడుగ మేము నిరాకరించితిమి. అందుచే మాపై నాగ్రహముగల్గి మాతండ్రికన్నులను దనచేతికత్తితో పొడిచివైచి నన్ను వధించుటకు యత్నింపగా నే నామహాపద దప్పించికొని పాఱిపోతిని. నాభర్యయునంతకు ముందే రెండు సంవత్సరముల క్రిందట పరలోక గతురాలై నందున నప్పటికి నేడెనిమిదేండ్ల వయసుగల నా చిన్న కుమారికను శిబిరమున విడిచి నేదేశాంతరములకు మారువేషముతో నరుగ బూనితి. తురకలవలన నాకింత ద్రోహము జరుగుటచే నెట్లయిన నల్లాయుద్దీనుపై హిందూ రాజుల బ్రేరేపించి దండెత్తించి కసిదీర్చికొన దలచి నేను దక్షిణహిందూదేశమునకుబోయి మహారాష్ట్ర రాజగు రామదేవుని మీతో గలియున ట్లొడబఱచి వారియొద్దనుండి మీకుత్తరములగూడ దెచ్చితినికాని మధురానగరమున నేనొక పాడు దేవాలయమున యోగివేషముతోనుండ రహిమానుఖాను సేవకులునన్ను యమునానదిలో బడద్రోసి యాకాగితముల నపహరించిరి. ఈత వచ్చినవాడ నగుటచే దైవానుగ్రహమున నే నాజలగండమునుండి బైటబడి, గోసాయి వేషముతో బాలిగ్రామమున కరిగి యచ్చట మా తండ్రియగునారాయణ సింగును నా ముద్దుకూతురగు హేమలతయు బ్రతికియుండుటకు సంతసించి రహిమాను ఖాను హేమలతను చెరబెట్టి నుంకించుచుండ నామెను రక్షించి కుల్వానగరమునకు దోడ్కొనిపోయి నా స్నేహితుడగు

శివప్రసాదునింట నుంచితిని. తరువాత రాజస్థానముపై జక్రవర్తి దండెత్తు ననుమాట విని ఢిల్లీనగరమున జరుగుచర్యలను గ్రహించి రాజపుత్రుల కెఱిగింప గోరి కులందరు ఫకీరుగా రహీమానువద్దనుండి రహస్యములు బైటకు దీసితిని. అంతటనుండియు నేనీగరమున జిదానందయోగి వేషముతో నుండి రాజపుత్రుల సేమమునకు నాతపస్సునెల్ల ధార వోసితిని. ఆరాత్రి మహారాణా లక్ష్మణసింగుగారిని మదనసింగు సాహాయము వలచిన రక్షించిన వసంత భట్టును, జ్ఞానానంద స్వాములవారి వేషము వైచికొని యుత్తరముల దెచ్చిన పాండురంగనాధుని బట్టికొని వసంత భట్టును జంపించి పాండురంగనాధుని మీకప్పగించితిని. నే ననేక సేవకుల నుంచుకొని వారిని నానాభాగముల కంపి వసంతభట్టాదుల రహస్యముల నెఱిగి నేడుతురకల నోడించి సఫల మనోరధుడనైతిని. నా పేరు జనార్ధనసింగు. హేమలత నాకూతురు. అంధుడగు నారాయణసింగు నాతండ్రి. హేమలత నావద్దకు వచ్చినది. కాని నాతండ్రిజాడలు దెలియలేదు. ఎఱిగిన నన్ను ధన్యునిజేయుడు. నా కుమార్తెను మదనసింగునకిచ్చి వివాహము చేసెదను. ఇట్లు జనార్ధనసింగు తనపూర్వవృత్తాంతమును సభ్యులకు దెలియజేయ వారాశ్చర్యపడి యందఱు నాతనివంక దృష్టినిలిపి చూచుచుండ హేమలత చిత్తూరు నగరమున నున్న దనియు నామెను దనకిచ్చి వివాహము చేయుట నిశ్చయమనియు జనార్ధన సింగు పలుకుటచే మొదట మదనసింగు మిగుల నుప్పొంగుచు నారాయణసింగు తనగృహమున నున్నట్లా తనితో జెప్పి తనతో రమ్మని పిలిచెను. పాలిగ్రామము నుండి రాజస్థానమున కాయంధుడు వచ్చుట కాశ్చర్యము నొంది జనార్ధనసింగు చిరకాలము క్రిందట జూచిన తనతండ్రిని దర్శింపగోరి రాణా యొద్దను సభ్యులకడను సెలవుగైకొని తన మఠమునకుజని యొక పల్లకిలో హేమలతను గూర్చుండబెట్టి వెంటబెట్టికొని మదనసింగుతో నరిగెను. చిరకాలము నుండి పరస్పర వియోగముగల యాప్తబంధువుల విచిత్రసమ్మేళనమును నేత్రోత్సవముగ జూడగోరి భీమసింగును సభ్యులును మహారాణాతో బయలుదేఱి మదనసింగు గృహమునకు జేరిరి. మదనసింగు తనయదృష్ట వరమున దనగృహమునలంకరించిన మహారాణా ప్రభృతులను యధాశక్తిని గౌరవించి యర్హాసనములిడ వారందరు గూర్చుండిరి. మనుమరాలు గన బడనందులకు దుఃఖించుచున్న నారాయణసింగు నొద్దకు జని, మదనసింగు “తాతా! మీ హేమలత వచ్చినది సుమీ!” యని పలికెను. తోడనే నారాయణ సింగదరిపడి “నాయనా! ఏదీ? మాహేమలతా! ఏదీ? నాయనా! నిజమేనా చెప్పుచెప్పు” మని వేగిరపడుచుండ నంతలో హేమలత మేఘములచాటున మెఱపువలెవచ్చి “దాదా! దాదా!” అని పలుకుచు నానందాతిశయమున నన్యపురుషులుండి రనుమాట మఱచి యానందభాష్పములతో ముసలివాని యొడిలో గూర్చుండి యతనికంఠమును గట్టిగ గౌగలించుకొని విలపింప సాగెను. నారాయణసింగును మనుమరాలిపై జేయివైచి కనులనుండి భాష్పము లామెశిరము పైబడ “అమ్మా! నాటికి నేడు నిన్ను జూచితిని. నిన్ను జూచి యానందించుటకు నీతండ్రి లేడు గదా తల్లీ” యని పరిపరిభంగుల దనసంతాపసంతోషములను మాటలచేతను జేష్టలచేతను దెలుపుచుండెను. అప్పుడు మదనసింగు వృద్ధునితో “తాతా! నీకుమారుడు వచ్చినాడు చూచెదవా?” యని పలుక నారాయణసింగు తనపుత్రుడావఱకె యలాయుద్దీను చక్రవర్తిచే జంపపడినట్లు దృఢమగునమ్మకముగలవా డగుటచే నామాట నమ్మక “నాయనా! మీరు నన్నేల పరిహసించెదరు! నాకొడుకెక్కడ! నాకగపడుటెక్కడ? జలాలుద్దీను చచ్చుటకుముం దారాత్రి నాకును నా కుమారునకు ఋణము తీరినది. అటువంటి పుత్రరత్నము నావంటిపాపకర్ముల కేలదక్కును? నాయనా! జనార్ధనసింగూ! ఇక నాకగపడవుగద!” అని విలపించుచున్న నారాయణసింగుమాటల కడ్డమువచ్చి “దాదా! నామాటల నానవాలు పట్టజాలవా! నేను జనార్ధనసింగును, ఆరాత్రి నేనల్లాయుద్దీను చేత బడకుండ దైవానుగ్రహమున బ్రతికి శిబిరమును విడిచి యింత కాలమును మారువేషముతో బహుదేశముల దిరిగి

సమస్తయాత్రలు సేవించి తుదకు బాలిగ్రామమునకు వచ్చి మీరు బ్రతికియుండుట నెరిగి మనశ్శాంతి గలిగి యుండి నేడుగలిసికొన్నాను" అని జనార్ధనసింగు తన పూర్వాశ్రమవృత్తాంతమును నెరిగింప నారాయణసింగు వానికంఠమును బట్టి తనకుమారుడని తెలిసికొని యక్కున జేర్చి యనిర్వాచ్యానందము నొందె. నాయనా! చక్రవర్తి నాకన్నులను బొడిచివేయకముందు నిన్ను గన్నులార జూచినాడను. నేడు నిన్ను జూచి సంతోషింపక నాకు గన్నులు లేవు. అయినను నీవును హేమ లతయు నాకు రెండుకన్నులయి యున్నారు. మీరు దొరకుటె నాకు గనులు లభించుట" యని పలికి సంతోషమున వెఱ్ఱివానివలె నుండెను. జనార్ధనసింగు హేమలతను శివప్రసాదుగృహమునకు గొనిపోవునాడు గాని యీరెండు దినములలో దనయొద్దనున్నపుడుగాని, తానామెకు దండ్రి యగుటజెప్ప నందున దనకు జ్వరము తగిలినప్పుడు రక్షరేఖ గట్టిన గోసాయియే తన తండ్రియని హేమలత ప్రథమపర్యాయమున విని విస్మయమొందెను. తానామెను విడిచిపోవు నాటి కెనిమిది సంవత్సరముల బాలికగ నుండి నేడు సంప్రాప్తయౌవనయై యుండుటచే జనార్ధ సింగు చాలకాలమున కగపడిన కూతును ముద్దు పెట్టుకొని యొడిలో గూర్చుండబెట్టుకొనెను. తరువాత సువర్ణ బాయి హేమలతను జూడగోరినందున జనార్ధనసింగామెను లోని కంపెను. సువర్ణయు హేమలత సౌందర్యాదులను, మొగమున రసపుత్ర కళను, సత్కులజాత చిహ్నములను వినయసంపత్తినిజూచి యామె యెట్లయిన దన కుమారున కిల్లాలైన చాలునని కోరుచుండెను. అప్పుడు మదనసింగు జనార్ధనసింగును జూచి "అయ్యా! హేమలతకు సహోదరుడైన కుమారసింగెచట నున్నాడు? అత డాదినమున మీమతమునకు వచ్చెగద" అని యడుగ "నాయనా! ఆ కుమారసింగే యీ హేమలతయయ్యెను. యుద్ధమునందు జరిగిన కలకలములో హేమలత దుష్టుల పాలబడకుండ బురుషవేషము వైచికొని యా పేరు పెట్టుకొన్నది." అని జనార్ధనసింగుత్తరము చెప్పెను. హేమలత యొక్క సమయోజిత బుద్ధికిని యుక్తికిని మదనసిం గాశ్చర్యపడుచుండ నపుడు భీమసింగు లక్ష్మణసింగునెదుట జనార్ధనసింగు హేమలతను మదనసింగునకిచ్చి వివాహము చేసెదనని చెప్పి, తన తండ్రికిని నావివాహ మిష్ట మగుటచే దద్విషయ ప్రయత్నముల నొనర్పు డని భీమసింగుతోడను దక్కిన రసపుత్రులతోడను చెప్పెను. ప్రతాపసింగు మృతినొందుటచే బెద్దలెవ్వరు లేరని మదనసింగుపక్షమున భీమసింగు సర్వ ప్రయత్నములను జేయించి పందిళ్ళు వేయించెను. నారాయణసింగు జనార్ధనసింగును హేమలత వివాహ మగువఱకును దమమందిరమునకు రండిని భీమసింగు పిలిచికొని పోయెను. సంపూర్ణ శరత్కాల చంద్రమండలము నపహసించు హేమలత ముఖము నవలోకించి ముద్దు పెట్టుకొని మెఱుపు దీగబోలు నామె దేహమును బిగ్గ గౌగలించికొను నిమిష మెన్నడు వచ్చునాయని మదనసింగు నిమిషమొక గడియవలె గడుపుచుండెను. రూపొందిన మన్మధునివలె నల్లపట్టు కుచ్చుల బోలు మీసముతోడను సంపూర్ణచంద్రబింబమువంటి ముఖముతోడను దనహృదయమును బాయకున్న మదనసింగునుదలచి కొని హేమలతయు వాని గలిసికొను సుదిన మెదురు చూచుచుండెను. అంతట నొక సుదినమున సుముహూర్త మేర్పఱచి జనార్ధనసింగు హేమలతా మదనసింగులకు సకల రాజపుత్రముఖ్యులసన్నిధిని మహావిభవముతో భేరీమృదంగాది మంగళధ్వనులతో వివాహము గావించెను. పద్మినిదేవి హేమలత యొక్క వినయాది సుగుణముల మెచ్చియో, పుత్రసమానుడైన మదనసింగుపై గల ప్రేమ నెంచియో, యామెకు సమస్తాభరణములను బెట్టి తనయింట బెండ్లికుమార్తెను జేసెను. చూచినవారందరు నది యనుకూలదాంపత్యమని పొగడ హేమలత మదనసింగును వివాహమాడెను. వివాహమహోత్సవ మైదునాళ్ళును మహా వైభవముతో నడిచెను. మదనసిం గేకపత్నీ వ్రతస్థుడై విద్యావంతురాలయిన యామె సాంగత్యముచే నపార సౌఖ్యము నొందుచు నారాయణసింగుతోడను మామగారితోడను సుఖముగా గాలక్షేపము చేయుచుండెను. వివాహమైన నెలదినముల కబ్దుల్ ఖరీము మౌలవిని మదనసింగు

భీమసింగునకు జూపి యాతడు మ్లేచ్ఛరాజ్యమును బాసి చిత్తూరు రాజ్యమున నుండుట కనుజ్ఞ వేడుచుండుట దెలియ జేయ భీమసింగందులకు సంతోషించి యాతనికి నెలకు బదియైదువరాలవేతనముగలయుద్యోగమునిచ్చి యాతని కుటుంబమును గూడ రప్పించెను. ఆనాటనుండియు మౌలవి చిత్తూరు వాస్తవ్యుడై మహారాణా కొలువులో నుండెను.

తరువాత హేమలత సుఖముగనున్న వార్తను శివప్రసాదునకు జంద్రసేనునకు దెలియజేయుటకు మదనసింగు వారికడకు మనుష్యుల నంపెను. హేమలత తనకు గడుసహాయ మొనర్చిన చంద్రావతికుత్తరము వ్రాసి యా మనుష్యులచేతి కిచ్చెను. హేమలతా మదనసింగుల యనురాగఫలమై, వివాహమైన రెండు సంవత్సరములనాటికి వారి కొక కుమారుడుదయించెను. అతనికి మదనసింగు మాధవసింగని తన తండ్రి పేరు పెట్టెను. తరువాత వారి కనేకులు కుమారులు గుమార్తెలం జనించిరి. మదనసింగు రాజభక్తియుక్తుడై తనతండ్రికంటెను బినతండ్రికంటెను బరాక్రమమున బేరు గాంచి శత్రువులకు బక్కలో బల్లెమై రాణాకు గుండెకాయ యై పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధి గలిగి వర్ధిల్లుచుండెను.

—సంపూర్ణము—

శ్రీలక్ష్మి గణేష్ ప్రింటర్స్
విద్యాధరపురం - విజయవాడ 12

మహాకవి, కళాప్రపూర్ణ
శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం

జననం : 28-6-1867 మరణం : 17-6-1946

విద్యాభ్యాసం : వీరవాసరం, నరసాపురం, రాజమండ్రి
1889 నుండి గ్రంథరచన 1893 వివాహము.
1889 లో రాజమండ్రిలో ప్రాథమిక పాఠశాల స్థాపన.
1906 లో హితకారిణీ సమాజ స్థాపన.
1909 లో రామమోహన పాఠశాల స్థాపన.
1948లో 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదాంకితులైరి.